

ÖTEKİNİN İMGESİ ÇALIŞMASI

(ARAŞTIRMA)

"Araştırma" raporu, "KOMŞULARINIZLA TANIŞIN II" projesi, Erasmus + Program çerçevesinde, İş Paketi No. 2 – Fikri Çıktı 1. "ÖTEKİNİN İMGESİ ÇALIŞMASI" kapsamında EPuS- Leskovac tarafından hazırlanmıştır.

Bu belgenin amacı, katılımcı ülkeler- BULGARİSTAN, TÜRKİYE, ROMANYA, YUNANİSTAN, KUZEY MAKEDONYA VE SIRBİSTAN- arasında nefret ve bölünmeye yol açan temel sorun alanları hakkında ortaklara ve ilgili kamuoyuna bilgi sağlamaktır. Ayrıca bu analizin amacı, kendilerinden olanı yücelten ve diğerlerini küçümseyen mitolojilere ışık tutmak ve bu temelde yabancı düşmanı önyargıların ve kalıp yargıların bastırılması, ortadan kaldırılması ve üstesinden gelinmesi için ilgili aktörlerin devreye girmesini sağlamaktır.

Belge, EPuS- Leskovac multidisipliner ekibi tarafından Mart-Haziran 2023 döneminde hazırlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

ÖTEKİNİN İMGESİ ÇALIŞMASI	4
(ARAŞTIRMA).....	4
1.KÜLTÜRLERARASI ETKİLEŞİM İÇİN KURUMSAL BİR ÇERÇEVE VE ORTAM OLARAK OKUL (A.1A) (LİTERATÜR TARAMASI)	4
1.1. SIRBİSTAN CUMHURİYETİ	4
1.2. BULGARİSTAN CUMHURİYETİ	5
1.3. TÜRKİYE CUMHURİYETİ	7
1.4. ROMANYA CUMHURİYETİ.....	8
1.5. KUZEY MAKEDONYA CUMHURİYETİ	9
1.6. YUNANİSTAN CUMHURİYETİ	10
2. LİTERATÜR TARAMASI (A.1A + A.1B)	12
2.1. SIRBİSTAN CUMHURİYETİ	12
2.2. BULGARİSTAN CUMHURİYETİ	14
2.3. TÜRKİYE CUMHURİYETİ	16
2.4. ROMANYA CUMHURİYETİ.....	18
2.5. KUZEY MAKEDONYA CUMHURİYETİ	21
2.6. YUNANİSTAN CUMHURİYETİ	24
3. "BEN VE AVRUPA" ANKETİ	30
3.1 ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ	30
3.1.1 Araştırma Problemi	30
3.1.2 Amaçlar	31
3.1.3 Yöntem	31
3.1.4 Araştırmanın Değişkenleri	42
3.2 ARAŞTIRMA SONUÇLARI VE SONUÇLARIN YORUMLANMASI.....	43
3.2.1 Ülkeye aidiyet konusunda kültürlerarası duyarlılık.....	43
BULGULAR VE ÖNERİLER	74

ÖTEKİNİN İMGESİ ÇALIŞMASI (ARAŞTIRMA)

Bu belge, "KOMŞULARINIZLA TANIŞIN II" projesi, Erasmus + Programı çerçevesinde, İş Paketi No:2 – Fikri Çıktı 1. "ÖTEKİNİN İMGESİ ÇALIŞMASI" kapsamında hazırlanmıştır.

Bu belgenin hazırlanması, katılımcı ülkeler arasında nefret ve bölünmeye yol açan temel sorunlu alanların niteliksel ve derinlemesine incelenmesine yönelik bir dizi karmaşık faaliyetin gerçekleştirilmesindeki son aşamayı temsil etmektedir. Kendilerini yücelten ve diğerlerini aşağılayan mitolojilere ışık tutan bu analiz, yabancı düşmanı önyargıların, kalıp yargıların ve diğer kültürel engellerin bastırılması, ortadan kaldırılması ve aşılmasına yönelik çalışmalar için güvenilir bir bilişsel temel sağlamaktadır.

Genel İncelemenin amacı, Bulgaristan, Sırbistan, Türkiye, Yunanistan, Kuzey Makedonya ve Romanya'dan gençlerin kaliteli kültürlerarası iletişim ve kültürlerarası duyarlılık gelişiminin temel yönlerine ilişkin ulusal analizlerin sonuçlarını özetlemektir.

1.KÜLTÜRLERARASI ETKİLEŞİM İÇİN KURUMSAL BİR ÇERÇEVE VE ORTAM OLARAK OKUL (A.1A) (LİTERATÜR TARAMASI)

Bu bölümünün amacı, müfredat aracılığıyla gençlerin resmi sisteme uyumunu sağlayan okul ile ilgili verileri toplamak, tanımlamak ve yorumlamak ve kimlik belirteçlerinin doğru kullanımını sağlamaktır. Analizin konusu, Bulgaristan, Sırbistan, Türkiye, Yunanistan, Kuzey Makedonya ve Romanya'nın eğitim sisteminin bir ayağı olarak okuldur.

Bu amaç doğrultusunda, milli görüşün resmi, güçlü bir şekilde aydınlanmış figürleri ve bunların vatandaşlık ve devlet fikriyle ilişkileri, Tarih ve Edebiyat gibi beşerî bilimler derslerinin müfredatları, ders kitapları ve öğretim araçları söylemsel ve içerik analizi yoluyla incelenmiştir.

1.1. SİRBİSTAN CUMHURİYETİ

Sırbistan eğitim sisteminde tarih öğretiminin amacı, tarihsel mekân ve zamanın, tarihsel süreç ve akışların anlaşılmasına, ulusal, Avrupa ve dünya kimliğinin ve öğrenciler arasında hoşgörü ruhunun gelişmesine katkıda bulunmaktır. Sebep-sonuç ilişkilerini fark eden gençler, tarihsel süreçler ve akışlar, insan toplumunun gelişiminde önde gelen figürlerin rolü, ulusal ve genel tarih bilgisi ve komşu ulusların ve devletlerin tarihi hakkında bir anlayış geliştirir. Tarih şu şekilde tanımlanır:

- Sosyal teori ve pratikteki kavramları öğrencilere açıklayan bir ders (devlet, yönetici, demokrasi);

- Ulusal kimlik inşası için temel sağlayan bir ders;
- Savaş, barış, seçimler, partiler, muhalefet, tarihsel süreç gibi kavramları açıklayarak demokrasi, barış ve hoşgörü için eğitim vermesi gereken bir bilim;
- Temel siyasi okuryazarlığı ve siyasi kültürü sağlaması gereken bir bilim;
- Ulusal, bölgesel ve dünya kültürel değerlerinin benimsenmesi için temel sağlayan bir bilim.

Sırbistan'da tarih, ilk ve orta öğretimde okutulan zorunlu bir derstir. Tarih müfredatı ile ilgili olarak, ulusal tarih, Balkan tarihi ve dünya tarihi arasında tam bir denge olduğu söylenebilir. Bu tür bir denge tüm okul sınıflarında mevcuttur ve genel çalışma prensibi daha önceki olaylardan daha sonraki olaylara doğrudur. Tarih öğretimi Dünya ve Orta Balkanlar tarih öncesi ile başlar. Bu dönemden kalma en ünlü tarihi eser, 8000 yıl öncesine dayanan Avrupa'daki en eski organize yerleşimin (Tuna) keşfiyle ilgilidir. Daha sonra antik yüzyıl tarihi gelmektedir (antik Doğu, antik Yunan, Helenistik dönem, Roma, Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşü). Antik yüzyıl çalışmasını, Sırp devletinin Nemanjić yönetimi altında, yani 1217'de Sırbistan Krallığı'nın ilan edildiği ve 1219'da Sırp başpiskoposluğunun ilan edildiği zirveyi yaşadığı erken evresinde Orta Çağ takip eder (Avrupa ve Akdeniz; Sırlar ve çevreleri). Geç Orta Çağ'da, Osmanlı fetihleri dönemine özel bir vurgu yapılmıştır. Daha sonra, 15. yüzyılın sonundan 18. yüzyılın sonuna kadar Avrupa'nın yükselişi ve 16. yüzyılın sonundan 18. yüzyıla kadar yabancı egemenliği altındaki Sırp halkının tarihi incelenmektedir. Başlıca devrimler de ele alınmaktadır (Sanayi devrimi, Fransa'da siyasi devrim, ABD'de İç Savaş, büyük güçler, Doğu Sorunu ve Balkan halkları). Ve son olarak, modern tarih dönemi (Sırp devletinin oluşumu, Balkan savaşları, I. ve II. Dünya Savaşı, II. Dünya Savaşı sonrası dünya ve bu dönemde Yugoslavya).

Tarih yaklaşımı söz konusu olduğunda, okullarda Viyana tarih ekolünün yaklaşımı hakimdir. Bu yaklaşıma göre Sırlar Balkan Yarımadası'na 6. ve 7. yüzyılda yerleşmişlerdir. Öte yandan, Sırların her zaman Balkanlar'da yaşadığını ve bunun eski Sırp takvimine göre zaman hesaplamasıyla kanıtlanabileceğini savunan bir tarih okulu vardır. Yerli yazarların yanı sıra bu ikinci bakış açısı birçok yabancı yazar tarafından da temsil edilmektedir (Nestor Kijevski, Syprien Robert, Laonik Halkokondilo, Ami Bue, Abel Ovelac, vb.)

Sırların ulusal kimliğinin özü, Tanrı'nın hakikati ve adaleti için hayatını feda eden kişinin, yapabileceği ve sahip olduğu en büyük şeyi feda ettiği ve- kazandığı anlayışında yatmaktadır. Sırp sembollerine gelince, bunlar çoğunlukla Ortodoks-Hıristiyan kimliği, yönetici hanedanlar, halk gelenekleri ve görenekleriyle ilgilidir. Sırların ve Sırbistan'ın merkezi manevi sembolü Saintsava ideali ile temsil edilir. Sırların özel sembolleri aynı zamanda Aziz Sava Nomocanon'u (1219) ve Duşan Kanunu (1349) gibi hukuki anıtlarla da temsil edilmektedir. Sırbistan'ın çağdaş tarihinde, bilim adamları- Nikola Tesla, Mihajlo Pupin, Nobel ödüllü yazar- Ivo Andrić ve bugün dünyadaki en iyi sporcularımız gibi önde gelen figürler özel bir yere sahiptir: Novak Đoković ve Nikola Jokić.

1.2. BULGARİSTAN CUMHURİYETİ

Bulgaristan eğitim sisteminde, eğitim programı öğretmenlerin görev ve sorumluluklarını, öğrencilerin (1) Bulgaristan vatandaşı olarak (2) kimliklerini Avrupa bağlamında oluşturduklarının bilincine varmalarını sağlamak olarak formüle etmektedir. Bu nedenle gençlerin Bulgar ve Avrupa kimliği, insan

hakları ve vatandaşlık yükümlülükleri konusundaki farkındalıkları zenginleştirilmekte ve geliştirilmektedir. Zorunlu ortaöğretimin sona erdiği 5. sınıftan 10. sınıfa kadar, tarih programı üç yıllık iki döngü halinde yapılandırılmıştır. Her döngünün ilk iki yılı ulusal, dünya ve Avrupa tarihinin eşzamanlı olarak çalışılması ilkesine dayanır. Her iki dönem de sadece ulusal tarihin incelenmesiyle sona erer (7. ve 10. sınıflar).

Bulgaristan'da tarih ders kitabı, değerleri, gelenekleri, normları ve mitleri koruyan seçilmiş bilginin aktarımı için bir araçtır. Bunun sağlandığı farklı perspektifler vardır:

- İnsanları ülkelerinin geçmişiyle duygusal bağ kurmaya ve kendilerini ortak bir kültürel mirasa sahip daha büyük bir ulusal topluluğun parçası olarak görmeye teşvik eden Romantik perspektif yaklaşımı (19. yüzyıl).
- Tarih öğretimini eleştirel düşünceye dayalı bilgi aktarımı olarak sunan ampirik veya olgusal yaklaşım (20. yüzyılın ortalarından sonra).
- Tarihe gençlerin yurttaşlık yeterliliklerini şekillendirmek için bir araç olarak bakan yeterlilik temelli yaklaşım. Bu yaklaşım, tarihin sadece geçmişle ilgili olmadığını, aynı zamanda bugün ve gelecek için de önemli olduğunu kabul eder.

İlk iki yaklaşım tarihi ulusal kimliğin inşası için kilit bir araç olarak görürken, üçüncü yaklaşım eğitimi ulusal kimliğin ötesine geçen bir tür kolektif kimlik inşa etme aracı olarak vurgulamaktadır.

Okul düzeyi ne olursa olsun, Bulgar tarihinin başlangıcı derin antik çağda, hatta tarih öncesi çağlarda bulunabilir, bu nedenle "tarih öncesi çağlarda Bulgar topraklarında" yaşayan nüfus ve mirası modern Bulgar devletinin bir parçasıdır. Bulgar bakış açısına göre, Antik Çağ üzerindeki anlaşmazlıkta doğal ve tek tanınmış rakip, Antik Çağ'ı sağlam ve sürdürülebilir bir şekilde kontrol eden Yunanlılardır. Diğer komşular- Türkler, Romenler, Sırlar- Eski Dünya tarihi ile ilgili müfredat ve derslerde yer almamaktadır. Antik Makedonya örneği ilginçtir- örnek ders kitabına göre, bir yandan antik Makedonlar Yunan değildi- farklı bir dil konuşuyorlardı, ancak diğer yandan da ders kitabı, Bulgarların antik Trakyalılara yaptığı gibi, modern Makedonların antik çağlarına meşruiyet bulmalarına olanak tanımamaktadır. Orta Çağ, modern Bulgar kimliğinin şekillenmesinde özel bir role sahiptir. Burada kimlik için önemli anlatılar şunlardır: Han Tervel'in 717-718'de Arap yayılmasından Avrupa, Konstantinopolis ve Hıristiyanlığın kurtarıcısı olarak katılımı, Avarların Orta Avrupa'dan kovulması ve Han Krum zamanında Bulgar-Frank sınırının kurulması, Bulgaristan'ın Bizans ve Fransa'nın yanında üçüncü Avrupa imparatorluğuna dönüşümü ve en önemlisi, Bulgarların Slav dünyasına katkısı tezi - Ortaçağ Bulgar devletinin Kiril Metodius'un projesinin başarısına ve Batı'ya ve Doğu'ya çevrilen Hıristiyan edebiyatının yayılmasına katkısı.

Bulgar tarihçilerin algısına göre Orta Çağ, Bulgarlara komşuları karşısında bir kez daha üstünlük hissi vermiştir. "Bulgar tarihi" en baştan başlar ve sadece Yunanlıların tarihi Bulgar ulusal mitiyle rekabet edebilir. Romenler ve Makedonlar bir devlet anlatısı olarak ders kitaplarında yer almamaktadır. Türkler Orta Çağ'ın sonunda ortaya çıkar ve Balkanlar'da siyasi bir faktör olarak Sırbistan'dan ancak

12. yüzyılın sonundan, Stefan Nemanja'nın zamanından itibaren bahsedilir. Vurgu, Sırp yöneticilerin meşruiyetlerini Bulgar devleti ve kilisesi aracılığıyla aradıkları gerçeğindedir.

Bulgar kültürünün "altın çağı" olarak adlandırılan 9. yüzyılın sonu ve 10. yüzyılın ilk yarısında, ilk Bulgar Hıristiyan hükümdarı Prens Boris (851-893) ve oğlu İmparator Simeon (893-927) döneminde, Bulgar devletinin sınırları üç denize yayıldığı için değil, Bulgar ortaçağ kültürünün Slav dünyasındaki etkisi nedeniyle önemlidir.

1.3. TÜRKİYE CUMHURİYETİ

Türkiye Cumhuriyeti eğitim sisteminde, devlet tek bir müfredat oluşturup dağıtmakta ve öğretmenler kendilerine sağlanan ders kitaplarını kullanmak zorundadırlar. Tüm ders kitapları ulusal müfredatı sıkı bir şekilde takip eder ve öğretmenlere konuların nasıl öğretileceğine dair ayrıntılı talimatlar verilir. Türkiye'deki tarih ders kitapları, Türk halkının tarihinin Türkiye Cumhuriyeti öncesine, Orta Asya'ya kadar uzandığını vurgulamaktadır. Ders kitapları 1930'lardan itibaren Türk tarihi üzerine bir tezi sürdürmektedir. Buna göre Türk tarihi, Türklerin 11. yüzyılda Anadolu'ya gelişinden bu yana var olan kesintisiz bir Türk-Müslüman milletin hikayesidir. Ayrıca bu tez, Türk milliyetçiliğinin doğduğu yerin Orta Asya olduğunu ileri sürmektedir. Ders kitaplarındaki "Türkler" terimi, kökenlerini Orta Asya'ya kadar izleyebilen bireyleri ifade etmektedir. Buna ek olarak, tarih ders kitapları Türklerin İslam'ı benimsemesini Türk varlığının kilit bir yönü olarak vurgulamakta ve Türk ulusal kimliğini etnik ve dini unsurların bir birleşimi olarak tanımlamaktadır.

Milas (1995) Türkiye'deki tarih eğitimi hakkında aşağıdaki sonuçlara ulaşmıştır. Tarih ders kitapları Türk ve İslam tarihi dışında dünya ve Avrupa tarihine sadece %5 oranında ilgi göstermektedir. Bu etnosentrik yaklaşımla "Türk" tarihine vurgu yapılmakta, bu nedenle öğrenciler dünya tarihine yabancılaşmakta ve Osmanlı ve Türk tarihini dünya tarihi bağlamında anlayamamaktadır. Öğrenciler İskender, Roma, Bizans ve Selçuklu İmparatorluklarının hangi yüzyıllara ait olduğunu bilmemektedir. Bunun nedeni, tarihin anlamlı ilişkiler ve süreklilikler içinde sunulmamasıdır.

Gürleyen'e (1998) göre, Türkiye'de lise öğrencilerine öğretilen tarih, 1980'lerde oluşturulan ve Kemalist ve Türk-İslam Sentezi ideolojilerinden etkilenen bir versiyonudur. Sonuç olarak, ders kitapları Türk-İslam sentezi unsurlarını içermekte, özellikle de 1980 askeri darbesinden sonra öğrencilere Kemalizm'i teşvik etmek geliştirilen ders kitaplarında açıkça görülmektedir. Ders kitapları bu dönemi bir ilerleme ve modernleşme dönemi olarak tasvir etmekte ve Cumhuriyet hükümetinin kazanımları ulusun bekası için korunması gereken temel ilkeler olarak sunulmaktadır. Öğrencilere, Atatürk ilkelerine ve laikliğe bağlı kalarak güçlü bir ulusal kimlik, cesur bir ordu ve güçlü bir devlet geleneği tarihine adanmış Türk milliyetçileri olmaları öğretilmektedir. Ancak, bu ders kitaplarının teşvik ettiği laiklik türü İslam'ı dışlamamaktadır. Bu görüşe göre, ideal vatandaş milliyetçi, dini, laik ve devletçi ideallere değer vermektedir.

Türkiye'de kullanılan ders kitapları, Türk etnik kökenine ve İslam dinine dayalı belirli bir vatandaşlık fikrini teşvik etmektedir. Sonuç olarak, herhangi bir gruba ait olmayan bireyler kolektif kimlikten dışlanmaktadır. Bu milliyetçi tutum, Yahudiler, Ermeniler, Rumlar ya da Süryaniler gibi azınlık

gruplarının çok az tanındığı ya da hiç tanınmadığı mevcut ders kitaplarında hâlâ hüküm sürmektedir. Çayır'a (2015) göre, Türkiye'de kullanılan mevcut ders kitapları, ulusal benlik ve etnik azınlıkların tasvirinde önemli bir değişiklik geçirmemiştir. Ders kitapları, Türkiye'deki tüm bireylerin Türk vatandaşı olduğunu ve İslam'ı benimsediğini varsaymaya devam etmekte, böylece etnik-dinsel bir ulusal kimlik kavramını sürdürmektedir. Bazı akademisyenlere göre (Gür ve Çelik 2013), Türk hükümeti azınlıkları tanıyarak eğitim sisteminin demokratikleşmesi yönünde adımlar atmıştır. Ayrıca, 2005 yılında Türkiye müfredatını AB normlarına uygun hale getirmiştir. Bu adımlar, Cumhuriyet ulusunun çeşitliliğinin tanınmasına yönelik ilerlemenin göstergeleri olarak görülmüştür. Ne yazık ki bu eylemler tam olarak uygulanmamıştır.

Tunçay'a (2015) göre, tarih ders kitaplarının kapsamı üç şekilde genişletilmelidir: coğrafi olarak, öğretilen tarih Türklerin veya Türkiye'nin tarihiyle sınırlı kalmamalı, karşılaştırmalı küresel tarihi de içermelidir. Zaman boyutunda, işlenen konular Birinci Dünya Savaşı, Türk Kurtuluş Savaşı ve erken Cumhuriyet dönemi ile sınırlı kalmamalıdır. Son olarak, kişi ve isim ezberlemeye, savaşları ve fethedilen ya da kaybedilen toprakları vurgulamaya dayalı dar bir siyasi tarih yerine kültür, ekonomi ve toplumu da içeren bütüncül bir tarih yaklaşımı benimsenmelidir.

1.4. ROMANYA CUMHURİYETİ- Romanya Cumhuriyeti eğitim sisteminde, tarih müfredatı hem ulusal hem de dünya tarihini kapsar ve bunlar arasında bir denge vardır. Ulusal tarihin oranı eğitim seviyesine göre değişir, ancak genellikle müfredat genelinde dünya tarihi ile birlikte öğretilir. İlk ve ortaöğretim seviyelerinde, coğrafya, eski Daçya uygarlığı ve Romanya tarihinin ana olayları ve figürleri de dahil olmak üzere Romanya tarihinin temellerine odaklanılır. Buradaki vurgu, Romanya tarihi ve kültürü hakkında kapsamlı bir anlayış oluşturmaktır. Öğrenciler eğitim seviyelerinde ilerledikçe, müfredat farklı dönemlerin daha ayrıntılı bir analizini içerecek şekilde genişler.

Romanya tarih müfredatı boyunca ulus kavramına açık bir vurgu yapılmaktadır. Müfredat, Romanya halkının ortak bir kültür, dil ve tarihe sahip, eşsiz ve farklı bir varlık olduğu fikrini vurgulamaktadır. Bu düşünce, Romanya ulusunun gelişiminde merkezi rol oynadığı düşünülen olaylar ve figürlerle pekiştirilmektedir. Müfredat, Daçya uygarlığına ve 14. yüzyıldan 17. yüzyıla kadar uzanan Romanya tarihi dönemine özel olarak odaklanarak, antik ve ortaçağ tarihini vurgulamaktadır. Bu dönemlere yapılan vurgu, Romanyalıların kimliği ve kültürünün şekillenmesindeki önemlerinden kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte, Romanya'nın Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'ndaki rolüne ve komünizmin çöküşünden sonra ülkenin demokrasiye geçişine odaklanarak 20. ve 21. yüzyıl da dahil olmak üzere çağdaş tarih de öğretilmektedir. Komşu ülkelerin tarihi söz konusu olduğunda, tarih müfredatı komşu ülkeler ve onların tarihsel anlatıları hakkında bilgi içerir, ancak ayrıntı düzeyi değişir. Örneğin, Romanya tarih müfredatı Osmanlı İmparatorluğu tarihine önemli ölçüde yer vermektedir. Macaristan tarihi de müfredatta yer almakta ve iki ülke arasındaki çatışmalara ve siyasi ilişkilere özel bir vurgu yapılmaktadır.

Müfredatın kapsadığı en erken dönem, daha sonra Romanya olacak bölgede Daçyalıların yaşadığı Roma öncesi dönemdir. Müfredatın kapsadığı bir sonraki dönem, MS 106'dan 271'e kadar süren Roma işgalidir. Bu dönem, Romanya'nın Batı medeniyetiyle ilk teması geçtiği zaman olarak öne çıkmaktadır.

Ortaçağ dönemine, özellikle de 14. yüzyıldan 16. yüzyıla kadar olan döneme büyük önem verilmektedir. Bu dönem, sonunda modern Romanya devletinin bir parçası haline gelen Eflak ve Boğdan prensliklerinin yükselişiyle karakterize edilir. Drakula olarak da bilinen Vlad Tepeş'in kahramanlık figürü, yabancı egemenliğine karşı direnişin sembolü olarak görüldüğü için bu dönemde sıklıkla anılmaktadır. Bu dönemin diğere önemli figürleri arasında Büyük Stephen (Romanya'nın en büyük hükümdarlarından biri), Yaşlı Mircea (Osmanlı İmparatorluğu'na karşı savaşan biri) sayılabilir. Romanya tarih müfredatında 18. yüzyıldan günümüze kadar uzanan modern döneme de önemli bir vurgu yapılmaktadır. Bu döneme ulusal bağımsızlık mücadelesi ve modern Romanya devletinin kuruluşu damgasını vurmuştur. Bu dönemin kilit isimleri arasında Alexander Ioan Cuza (Eflak ve Boğdan prensliklerini birleştirmiştir) ve Ion Antonescu (İkinci Dünya Savaşı sırasında Romanya başbakanıdır) yer almaktadır.

Romanya tarihinin en saygı duyulan kahramanlarından biri efsanevi Vlad Tepeş'ten (Drakula olarak bilinir) başkası değildir ve ülkesine ve halkına olan sarsılmaz sadakati nedeniyle bir kahraman olarak kabul edilir. Bir diğere önemli figür ise 16. yüzyılın sonunda Eflak ve Boğdan prensi olan Cesur Michael'dır. İki bölgeyi tek bir devlet halinde birleştirme çabalarıyla tanınır. Romanya tarihinin bir diğere önemli figürü de 15. yüzyılın sonunda Boğdan prensi olan Büyük Stephen'dır. Osmanlı İmparatorluğu'na karşı yürüttüğü askeri seferlerle hatırlanmaktadır. Tarih müfredatında direnişin sembolü olarak sıkça bahsedilen bir diğere kahraman da Avram Iancu'dur. İktidardaki Habsburg hanedanını devirmeyi ve bağımsız bir Romanya devleti kurmayı amaçlayan 1848 Devrimi'nde kilit bir rol oynamıştır. Nikolay Çavuşesku 1965'ten 1989'a kadar Romanya'nın lideriydi. Yönetimine yolsuzluk ve insan hakları ihlalleri damgasını vurmuş olsa da Çavuşesku, ülkeyi modernleştirme ve Romanya kültürünü dünya sahnesinde tanıtmaya çabalarıyla hatırlanmaktadır.

1.5. KUZAY MAKEDONYA CUMHURİYETİ- Kuzey Makedonya Cumhuriyeti eğitim sisteminde tarih, ilköğretimin bir parçası olarak okutulan ayrı bir derstir ve ortaöğretim boyunca zorunlu bir ders okutulur. Ayrıca, final sınavlarında tarih seçilebilecek derslerden biridir. Eğitim sistemindeki tarih müfredatı döngüsel, yani genellikle tüm müfredat ilköğretimde bir kez çalışılır ve ardından aynı tarihsel içerik ortaöğretimde tekrarlanır, ancak öğrencilerin yaşına göre uyarlanarak daha geniş bir içerikle aktarılır. Tarih müfredatı tüm insanlık tarihini kapsar. Dünya tarihi, Balkan halklarının tarihi ve Makedon halkının ve Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde yaşayan milletlerin ulusal tarihi ile ilgili en önemli olayları ele alır. Tarihin herhangi bir dönemine özel bir vurgu yapılmaz: tarih öncesi, antik tarih, Orta Çağ, modern tarih ve 20. yüzyıl tarihi eşit olarak ele alınır. En az içerik 21. yüzyıl tarihi hakkındadır ve bu da tarih müfredatının kesinlikle bir zayıflığıdır.

Ders kitaplarının kapsadığı tüm dönemlerde, Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan, Karadağ, Arnavutluk ve Türkiye (Osmanlı İmparatorluğu) tarihi için önemli olaylar yeterince sunulmaktadır. Antik dönemde Antik Yunan tarihi, Orta Çağ'da Bulgaristan ve Sırbistan tarihi en çok temsil edilenler olurken, modern tarihte Osmanlı İmparatorluğu en geniş yeri kaplamakta, aynı zamanda Balkan devletlerinin kuruluşu da yer almaktadır. 20. yüzyılın tarihinde en çok dikkat Arnavutluk tarihine, Balkan Savaşlarına ve iki dünya savaşına verilmiştir. Ulusal anlatı, tarih müfredatının ayrılmaz bir parçasıdır. Balkan Yarımadası'nda ilk devletlerin kurulmasından bu yana, Eski Makedon devletinden

itibaren gelişmektedir. Ancak Makedon ulusunun ayrı bir ulus olarak yaratılması en çok Orta Çağ'da, Slav kabilelerinin gelişiyile öne çıkmıştır. Ohri Başpiskoposluğu'nun ayrı bir otosefal kilise olarak kurulduğu dönem özel bir yere sahiptir. Ortaçağ ulusal tarihi, Osmanlı yönetimini reddetme ve Hıristiyan nüfus için temel haklar elde etme mücadelesine dayanmaktadır.

Tarih müfredatında en önemli yeri, yirminci yüzyılla ilgili tarihi olaylar, yani 1903'teki İlinden Ayaklanması yoluyla kendi devletini kurmaya yönelik ilk girişim, Kuzey Makedonya'daki ulusal anlatı bağlamında toprakların bölünmesi ve bu bölgelerdeki askeri operasyonlar nedeniyle ulusal bir trajedi olarak tasvir edilen Balkan Savaşları işgal etmektedir. Birinci Dünya Savaşı, Balkan savaşlarının bir devamı ve Makedon halkının savaştan iki taraf tarafından seferber edildiği bir savaş olarak sunulmuş ve bu nedenle bir kardeş katli savaşını temsil etmiştir. İki dünya savaşı arasındaki dönem, Balkan savaşlarından sonra Makedonya topraklarını bölen devletlerde asimilasyonun yaşandığı karanlık bir dönem olarak sunulmuştur. İkinci Dünya Savaşı, anti-faşist ve aynı zamanda federal Yugoslavya içinde Makedon devletinin kurulmasına özel bir vurgu yapan bir kurtuluş savaşı olarak sunulmuştur.

Ulusal anlatıda kullanılan kahramanlar genellikle savaşçılar, askerler, politikacılar, daha az sıklıkla şairler, yazarlar ve çok nadiren de kadınlardır. Yunan antik tarihinin de bir parçası olan Büyük İskender, kuşkusuz antik çağın en önemli figürüdür. Orta Çağ'dan Karposh ve Skanderbeg. Ulusal özgürlük ve Makedon devletinin kurulması için savaştan Gotse Delchev. Kiril ve Metodiy Kardeşler, öğrencileri Kliment ve Naum Ohridski, yazarlar Grigor Prlichev, Krste Petkov Misirkov, Kocho Racin gibi birçok dini şahsiyet ulusal tarihte çok önemli bir yere sahiptir. Ulusal tarihte özel bir yeri olan iki olay vardır: birincisi, 1903'teki İlinden Ayaklanması ve Krusevo Cumhuriyeti'nin kurulması, ikincisi ise 1944'te Makedonya devletinin kurulduğu ilk parlamentonun oluşturulması.

1.6. YUNANİSTAN CUMHURİYETİ- Yunanistan Cumhuriyeti'nin eğitim sisteminde, özellikle lise birinci ve son sınıf kitaplarında, diğer ülkeler ve bölgeleri hakkında nispeten daha az bilgiye sahiptir, genel vurgu ulusal tarih üzerinedir. Yunanistan, dönemin çeşitli kültürel yönleri (din, sanat, dil, bilim vb.) de dahil olmak üzere daha ayrıntılı olarak incelenir. Antik Roma dönemi de Batı ve Doğu Roma İmparatorlukları arasında ayrım yapılarak oldukça detaylı bir şekilde incelenmiştir. Kitabın önemli ölçüde daha küçük bölümleri Yunanlıların bağlantı kurduğu diğer halklara ayrılmıştır - Mezopotamya, Mısır, Fenikeliler, Yahudiler vs.

Lise ikinci sınıf tarih kitabı, Ortaçağ ve modern tarihi Yunanistan perspektifinden anlatmaktadır. Yunanistan'ın çeşitli dönemleri vurgulanmaktadır (Bizans, Osmanlı ve Latin). Antik Roma'nın sonu, Araplar, Slavlar, Bulgarlar, Merovenj ve Karolenj hanedanları, Avrupa'nın güneyi, Küçük Asya, Sırlar, İtalyanlar, Osmanlılar, Ruslar ve Kıbrıslılara dikkat çekilerek Yunanistan'ın en çok temas ettiği ülkeler ve kültürler anlatılmaktadır. Buna ek olarak, Rönesans, Aydınlanma, Kuzey Amerika Devrimi ve Fransız Devrimi ile Napolyon dönemini ele alan nispeten beş kısa bölümde modern tarihe dışarıdan değinilmektedir.

Son sınıfta, modern ve çağdaş dönemin dünya tarihi çoğunlukla Yunan perspektifinden anlatılır veya Habsburg İmparatorluğu'nun krizi, Kırım Savaşı, Balkan Savaşları, Güneydoğu Avrupa'daki etnik

hareketler, Birinci Dünya Savaşı, Yunanistan ve diğer bölgelerdeki dünya savaşları arasındaki dönem, yurtdışındaki Avrupa kolonileri, Almanya'nın rolüne özellikle vurgu yapılan İkinci Dünya Savaşı gibi önemli dünya olaylarını içerir. Lise son sınıftaki beşeri bilimler, ekonomi ve bilişim derslerinde sadece Yunanistan'ın modern ve çağdaş tarihinin işlendiğini ve diğer ülkelerden neredeyse hiç bahsedilmediğini belirtmek önemlidir.

Kitapların içeriği genel olarak farklı zaman dilimleri arasında dengelenmiştir. İkinci yıl Orta Çağ ve modern çağın büyük bir kısmını olmak üzere iki ana dönemi kapsadığından, bu dönemlerin her ikisinin de antik ve modern dönemlere göre daha az ayrıntılı olarak çalışıldığı açıktır. Ayrıca, bir tarih öğretmene danıştıktan sonra, gerçekte en çok çalışılan dönemlerin antik dünyanın Roma ve Helenistik dönemleri, Osmanlı dönemi ve 1821'deki Yunan devrimi olduğunu belirtmiştir. Modern tarih söz konusu olduğunda, İkinci Dünya Savaşı'nı takip eden materyalleri çalışmak için belirli bir zaman yoktur.

Yunan tarih kitaplarında herhangi bir komşu bölge ve ülkeden en fazla bahsedilen yer Antik Roma'dır. Kitapta yoğun bir şekilde anlatılan bir diğer büyük komşu Osmanlı İmparatorluğu'dur ve özellikle 15. yüzyılın sonundan 1821 Yunan Devrimi'ne kadar Yunan topraklarını işgal etmelerine atıfta bulunmaktadır. Tarih kitaplarında çok daha az önemli olan başka komşulardan da bahsedilmektedir: Bulgaristan'ın 8. ve 9. yüzyıllarda Bizans güçlerine karşı verdiği mücadele ve Bulgar devletinin kuruluşu, Bulgaristan ve Sırbistan'ın da özellikle 9. ve 10. yüzyıllarda Bizans İmparatorluğu'ndan aldıkları kültürel etki, Konstantinopolis'in Bizans ve Osmanlı egemenliği dönemleri, Osmanlı dönemi boyunca Türkiye toprakları ve halkı, Bizans dönemi boyunca Balkan toprakları ve halkı, Balkan Yarımadası, özellikle Orta ve Yeni Çağ dönemlerinde birçok alanda bir bütün olarak tanımlanır, Sırbistan, 13. yüzyılda Üsküp'e karşı kazandıkları zaferden başlayarak 14. yüzyılın ortaları, 1804 Sırp Devrimi, 18. yüzyıldaki Sırp, Bulgar, Arnavut ve Türk ulusal hareketleri, 1912-1913 Balkan Savaşları, katılan tüm ülkelerden ve ana muharebelerden bahsedilerek ayrıntılı olarak anlatılıp, Bulgaristan ve Sırbistan'dan Birinci Dünya Savaşı sırasında bahsediliyor ve Türkiye'den 1960'larda başlayan Kıbrıs-Türkiye sorunları bağlamında bahsediliyor.

Yunan ulusal kimliği, esas olarak modern Yunanistan toprakları içindeki insanlar ve bölgeler tarafından paylaşılan ortak bir kültürel mirasa ve önemli tarihi olaylara dayanmaktadır. Bir ulus olarak Yunanistan 1830 yılında, Osmanlı gücüne karşı Yunan devriminden birkaç yıl sonra ve Yunanistan'ın ulusal sınırının ilk kez belirlenmesinden bir yıl sonra kurulmuştur. Ulusal kimliğin sembolleri şunlardır: Perikles - antik Atina'nın siyasetçisi ve generali; Kymon - antik Yunanistan'ın siyasetçisi ve generali; Philip II - Makedonya kralı; Büyük İskender - Yunan fatihi ve antik İskenderiye'nin kurucusu; 1821 Devrimi'nin savaşçıları ve siyasi kahramanları - T. Kolokotronis, J. Karaiskakis ve diğerlerinin yanı sıra tek kadın kahraman - L. Bouboulina; E. Venizelios - kurtuluş ve demokratik hareketin Yunan lideri, Yunanistan Başbakanı, "Modern Yunanistan'ın Yaratıcısı" olarak da bilinir; A. Papanastasiou - politikacı, demokrasinin babası; J. Metaxas, İkinci Dünya Savaşı'nda Yunanlıların muzaffer lideri, K. Karamanlis - başbakan, 20. yüzyıl, Yunanistan'ın AB yolunu açmıştır ve çok daha fazlasına sahiptir.

2. LİTERATÜR TARAMASI (A.1A + A.1B)

Genel Analizin bu bölümünün amacı, aşağıdaki konularda ilgili verilerin toplanması, tanımlanması ve yorumlanmasıdır:

- Ulusal tarihin zaman-mekan sürekliliğinin inşa edildiği kilit olayların yanı sıra askeri zaferin (savaş alanları), ruhun (manastırlar, kiliseler), hafızanın (anıtlar) ve doğanın "vaat edilmiş yerleri" ve toplum kahramanları (savaşçılar, koruyucular, şehitler, yaratıcılar);
- Özellikle medyanın etkisi söz konusu olduğunda, gençlerin günlük hayatta maruz kaldıkları diğer yorumlayıcı faktörlerin etkisi;
- kurumsallaşmamış sosyal ortamlar ve ulusal ve sivil yönde kolektif bir kimlik ifade etme potansiyeli olan gruplar (çevre aktivistleri, blog yazarları, vb.).

Bu amaçla Bulgarların, Türklerin, Romenlerin, Makedonların, Yunanlıların ve Sırpın ulusal tarihlerinin temel yönleri üzerine bir dizi atölye çalışması, odak grup görüşmesi ve makale yazımı gerçekleştirilmiştir.

2.1. SIRBİSTAN CUMHURİYETİ - Sırp gençliğinin görüşlerini değerlendirmek amacıyla aşağıdaki faaliyetler gerçekleştirilmiştir:

- Leskovac'taki Tıp Fakültesi öğrencileriyle "Avrupa'yı hayal edin" ve "Tarihi yeniden yazın" konulu iki atölye çalışması. Bu çalıştaylardan edinilen en güçlü izlenim, her iki gruptan gençlerin bu konuyu özgürce tartışmaya, görüşlerini ifade etmeye ve başkalarını dinlemeye,

farklı argümanlarla yüzleşmeye büyük ilgi göstermeleridir. "Avrupa Anka Kuşu" grubundaki öğrenciler tarafından yaratılan farklı bir imge, onların yanmış olabilecek, ancak yeniden doğabilecek ve kendi küllerinden yükselebilecek bir Avrupa algısından bahsetmektedir. Bu, ikonların-sembollerin düzenlenmesiyle gösterilmiştir. Merkeze Olimpiyat ateşi (tüm insanları ve ulusları birleştiren) yerleştirildi ve etrafında büyük bilim ve sanat adamları sıralandı.

Hepsi yan yana dostça duran farklı ulusal sembollerden oluşan bir halka oluşturdu. Üçra köşelerde, tamamen izole edilmiş bir şekilde, ideologlar, fatihler ve savaş yoluyla dünyayı fethetmek isteyenler vardı.

- Leskovac'tan STK aktivistleri olan 19-30 yaş arası gençlerle "Avrupa'yı hayal et" ve "Tarihi yeniden yaz" konulu iki atölye çalışması. Genel olarak, gençler tarafından önerilen olaylardaki tüm değişiklikler, savaşın hiç yaşanmayacağı ve uluslar arasındaki tüm anlaşmazlıkların usta

bir diplomasi yoluyla çözüleceği sonucunu doğurdu. Önerilerin sunulmasının ardından yaşanan tartışma ise oldukça ilginçti Bir grup genç aktivist, Birinci Dünya Savaşı'ndan bu yana Sırbistan'la ilgili olayları daha sonraki olaylarla ilişkilendirerek, büyük güçlerin bugüne kadar Sırbistan'a yönelik benzer davranışlarını fark ettiler. Hikayeleri şu şekilde devam ediyor:

- Prens Ferdinand'ın Gavrilo Princip tarafından öldürülmesi Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasına sebep değil, sadece vesile olmuştur; oysa sebepler daha derindir ve Sırp tarafından kaynaklanmamıştır.
- Avusturya-Macaristan monarşisi Sırbistan'a kabul edilmesi mümkün olmayan bir ultimatom gönderdi.
- Benzer bir ultimatom, kabul edilemeyecek bir teklif, Batı tarafından Rambouillet'de Sırbistan'a gönderildi ve bunu Yugoslavya'nın bombalanması izledi.
- Çok kısa bir süre önce Sırbistan'a da benzer bir anlaşma teklif edildi. Bu "anlaşma" Sırbistan'ın topraklarının bir bölümünden, ruhunu, beşiğini ve sığınağını temsil eden bölümünden vazgeçmesini talep ediyordu ki bu kabul edilemez. Ne zamana kadar?
- Gruptan genç bir adamın vardığı sonuç: "Yaşadığımız tüm acılar için bizi suçlamaları gerektiğine, bizi çok saf gördüklerine ve arka planda gerçekten neler olduğunu anlamayacağımıza bizi ikna etmeye çalıştıklarında büyük ve güçlü ve aynı zamanda çok kurnaz oldukları benim için çok açık. Ancak salt güç ve şiddete dayalı uluslararası ilişkilerin sadece Sırbistan ve Sırp'ları değil, tüm dünyayı yok edebileceğini neden anlamadıklarını anlayamıyorum. Bu sürdürülemez. Belki de şimdi radikal bir değişim için doğru zamandır. Tüm sorunlar ve anlaşmazlıklar diyalog ve karşılıklı saygı yoluyla barışçıl bir şekilde çözülebilir. Bu dünyaya hayatta kalması için bir şans verilmeli, insanlığın ahlaki evrimi devam etmelidir. Hepimiz daha iyi olabiliriz, herkes elinden gelenin en iyisini yapsın."

- Tarih öğretmenleri (6), lise öğrencileri (12) ve genç STK aktivistleri (9) ile yapılan üç odak grup görüşmesi. Tüm bu grupların ülkeleri, komşuları ve AB'yi hayati derecede önemli konular olarak görmeleri dikkat çekicidir, çünkü tüm bu uluslararası ilişkilerin sadece yüksek veya düşük yaşam standardı açısından değil, yaşadıkları hayatın kalitesini doğrudan etkilediğinin farkındadırlar. Değerler, gelenek, kültür ve kimlik herkes için çok önemlidir. Herkes uluslar arasındaki ilişkilerin daha iyi olmasını isterken, Sırp'lar arasındaki ilişkilerin de daha iyi olmasını ve halklar arasındaki bölünmelerin üstesinden gelinmesini istemektedir. Bu gruplar arasındaki en büyük anlaşmazlık, gençlerin ne kadar okuduğu, ulusal ve genel tarih hakkında ne kadar bilgi sahibi oldukları ve geçmişi öğrenmeye ne kadar ilgi duydukları konusunda öğretmenlerin ve gençlerin algılarıyla ilgilidir. Öğretmenler, gençlerin tarihe ve özellikle de tarihi bilimsel temelde öğrenmeye yeterince ilgi duymadığına inanmaktadır. Bunun yerine internet, sosyal ağlar ve medya aracılığıyla daha fazla bilgi sahibi oluyorlar. Aslında gençler, bugün içinde yaşadıkları zamanı anlamak ve hangi yönde ilerlenmesi gerektiğini anlamak için gerçekte neler olduğunu araştırmaya büyük ilgi göstermektedir.
- "Ben ve Avrupa" başlıklı online anket 15-30 yaş arası 121 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Gençlerin verdiği cevapların analizi, kendileri ve başkaları hakkında ne düşündüklerini,

algılarının ne olduğunu ve çevrelerindeki dünyaya karşı tutumlarının ne olduğunu göstermektedir. Analiz sonuçları aşağıdaki gibidir:

- Katılımcıların %42,98'i Sırp ve Avrupa kültürleri arasındaki farklılıkların önemsiz olduğu ifadesine katılmazken, katılımcıların %53,72'si "ortak ülkelerin kültürleri arasında önemli farklılıklar yoktur" ifadesine katılmamaktadır. Ayrıca, gençlerin %80,99'u Avrupa kültüründen insanlarla etkileşim halindeyken inançlarını korumanın ve savunmanın gerekli olduğu ifadesine katılmaktadır.
- Katılımcıların %39,67'si Sırp ve Avrupa kültürleri arasındaki farkların asgari düzeyde olduğu ifadesine katılırken, %37,19'u katılmamakta, %23,14'ü ise kararsız kalmaktadır. Aynı zamanda, kendilerinininkinden farklı olsa bile Avrupa değerlerini anlamaya ve saygı duymaya hazır olma konusunda, katılımcıların %93,38'i olumlu bir tutum sergilemektedir.
- 75,21'i etkili iletişim ve işbirliği için Avrupa kültürlerinden gelen insanlarla etkileşimde iletişim ve davranışlarını uyarlamaya istekli olduğunu gösterirken, katılımcıların neredeyse yarısı (%46,28) kapsayıcı ve çeşitli bir toplum istemektedir ve Avrupa kültürlerinin unsurlarını kendi kültürlerine entegre etmeye hazırdır.
- Son yıllarda gençler arasında Avrupa şüphecilğinde gözle görülür bir artış olmasına rağmen, ülkelerinin AB üyesi olması için hala güçlü bir istek var. Gerçek şu ki, katılımcıların %59,50'si gibi büyük bir çoğunluğu AB'nin Balkan Yarımadası'ndan yeni ülkeleri kabul ederek genişlemesini istiyor. Gençlere göre, gelecekte Balkan ülkeleri arasında iyi ilişkilerin varsayımları şunlardır: ekonomik işbirliği (%54,54), karşılıklı saygı ve yakınlık duygusu (%52,89) ve diğer Balkan halklarıyla empati ve dostluk göstermek (%43,80). Bir Avrupalıyı en iyi tanımlayan beş özellik şunlardır: "Yüksek yaşam standardı" (%60,33), İnsan hakları (%59,50), Çevrenin korunması ve sürdürülebilir kalkınma (%56,20), Demokrasi (%48,76) ve Özgürlük (%42,15).
- Gençlerin %80,16 gibi ezici bir çoğunluğu Balkan halklarını birleştiren şeyin yemek olduğu ifadesine katılmaktadır. Sırbistan'daki gençler arasında, belki de dünyadaki tüm ulusların iyi ulusal mutfaklara sahip olduğu, ancak en iyi yemeklerin açık ara Balkanlar'da olduğu yönünde bir inanç var!
- Katılımcıların %70,25'i din farklılıklarının Balkan halkları arasındaki çatışmalara katkıda bulunduğu ifadesine katılırken, %10,74'ü katılmamakta, %19,01'i ise kararsız kalmaktadır.

2.2. BULGARİSTAN CUMHURİYETİ - Konuyla ilgili sonuçlar oluşturmak için kullanılan araçlar şunlardır: i) 15-30 yaş arası 142 genç arasında yapılan bir anket ve ii) 16-18 yaş arası gençler ve 20 yaş ve üzeri iki grup genç arasında iki okulda düzenlenen iki tematik atölye çalışması.

Bu sonuçlar aynı zamanda "Avrupa'yı Hayal Edin" konusunda öğrenciler ve gençlerle yapılan atölye çalışmalarından elde edilen izlenimleri de yansıtmaktadır. Tüm öğrenci gruplarında, coğrafi konuma göre bir ayırım oluşturulmuştur. Yapbozun merkezinde Birleşik Avrupa şeklindeki "ideal öteki", bir tarafında Batı Avrupa ile ilgili yüzler ve olaylar, diğer tarafında ise gençler tarafından Bulgaristan ve

Balkan Yarımadası ile ilişkilendirilen semboller yer almaktadır. Ayrıca, Doğu'dan, Rusya'dan gelen görüntüler de mevcuttur. Gençler, Napolyon örneğinde olduğu gibi, savaşlarla ilişkilendirdikleri siyasetin insanların hayatlarına ciddi bir şekilde sızdığını fark ediyorlar. Genel olarak, öğrenciler için

birleşik bir Avrupa fikrinin, farklı tarihlere ve kültürel geçmişlere sahip iki dünyanın mekanik bir birleşimi düzeyinde kaldığını söyleyebiliriz. Bu durum ders kitaplarının hala güçlü etkisine ve yeterli sosyal deneyim eksikliğine bağlanabilir.

Atölye çalışmasından çıkan düşünce ve kararlar, katılımcıların daha çok sosyal deneyimlerini yansıtmaktadır. Burada, her iki grupta da, sembollerin coğrafi kökenlerinin dışında, aralarında geçişler olan belirli temalar etrafında birleştirilerek yapılandırılması, eş merkezli olarak düzenlenmesi ve böylece kompozisyonun merkezinde yer alan ortak sivil ve Avrupa değerlerini temsil eden seçilmiş sembollerden eşit derecede uzak olması amacı vardır.

İkinci çalıştay sırasında, her iki genç grup da konuyu enerjik bir şekilde tartışmalarına ve gerçekleri iyi bilmelerine rağmen değişim için bir istek ifade etmediler. Burada, Avrupa vatandaşı olarak yaşadıkları deneyim ve serbest dolaşım imkanı ilginç bir şekilde ortaya kondu. Hala adaletsiz olduğunu düşündükleri kaybedilen toprakları dramatize etmek yerine, hareketliliğe alışkın olan ve herhangi bir bölgeyi kolayca ziyaret edebileceklerini ve böylece kayıplarını telafi edebileceklerini bilen çağdaş Avrupa gençliğinin pragmatizmini gösterdiler - "Karadeniz ve Ege Denizi'nin nerede olduğuna bakın. Önemli olan Avrupalılar olarak istediğimiz yere gidebilmemizdir." Avrupa'yı yerle bir eden savaşların aslında trajedinin üstesinden gelmenin yolunu, yani Avrupa'nın birleşmesini gösterdiğine dair görüş de ilginçti.

Bulgaristan'daki gençlerin ulusal, Balkan ve Avrupa tarihinin temel yönlerine ilişkin algılarını belirlemek amacıyla, 15-30 yaş arası 149 katılımcıyla "Ben ve Avrupa" başlıklı çevrimiçi bir anket gerçekleştirilmiştir. Gençler tarafından verilen cevapların analizi bize şunları göstermektedir:

- Avrupalılarla kültürel farklılıkların önemsiz olup olmadığı sorusuna katılmayanların ve katılanların oranı yaklaşık %20 ile neredeyse aynıdır. Ancak, %37'si bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir.
- Üçte ikiden fazlası Balkan kültürleri arasında önemli farklılıklar olduğuna inanmaktadır - %67'ye %20. Küçük bir yüzde ise tarafsızdır.

- Bulgar gençlerinin %45'i ile %30'u diğer genç Avrupalılarla bir arada olduklarında kültürel değerlerini savunmaları gerektiğine inanmaktadır. Ancak Bulgarlar Balkan ortamında böyle bir ihtiyaç konusunda daha iyimser: %37'ye karşı %31.
- Avrupalı olarak kendilerini daha iyi hissedip hissetmedikleri sorulduğunda, Bulgar gençlerinin yüzde 42 gibi yüksek bir oranı nötr bir görüşe sahip. Bununla birlikte, kendilerini Bulgar kimliğinde daha iyi görenlerin oranı Avrupalı kimliğine baskın çıkıyor - %21'e karşı %39.
- Genç Bulgarların %29'una kıyasla %44'ü Avrupalılarla kültürel farklılıkların iletişim ve etkileşim yoluyla aşılabileceğine inanmaktadır.
- Genç Bulgarlar kendilerini hoşgörülü buluyor, değerleri ve inançları farklı olsa bile başka bir kişiyi anlamaya çalışıyor - neredeyse %90.
- Katılımcıların %47'si ortak bir Avrupa kimliği inşa etmek için Avrupa kimliğinin unsurlarını kendi kimliklerine entegre etmenin önemli olduğuna inanmaktadır.
- Yüzde 51'i AB'nin Balkan Yarımadası'ndaki ülkelerle genişlemesi konusunda nötr bir pozisyona sahipken, bir pozisyon ifade edenler arasında olumlu bir görüş hakimdir.
- Dinin çoğunlukla çatışma getirdiği fikrine gelince, bu ifadeyi onaylayanların oranı %55 iken onaylamayanların oranı sadece %10'dur.
- "Yüksek standartlar", "insan hakları" ve "demokrasi" genç bir Bulgar'ın Avrupalı fikrini tanımlayan en sık kullanılan üç kavramdır. Öte yandan, Bulgarlar hakkındaki fikri tanımlayan üç kavram son derece olumsuzdur - "düşük standartlar", "ırkçılık" ve yine de "özgürlük".

2.3. TÜRKİYE CUMHURİYETİ - Türkiye'deki gençlerin ulusal, Balkan ve Avrupa tarihinin temel yönleri hakkındaki görüşlerini değerlendirmek amacıyla aşağıdaki faaliyetler gerçekleştirilmiştir:

- "Avrupa'yı Hayal Edin" ataölye çalışmasına 23 genç ve okul öğrencisi katıldı. Öğrenciler ve gençler 4-5 kişilik gruplara ayrıldı. Her gruba Avrupa'yı temsil eden 15, ortak ülkeleri temsil eden beş ve Türkiye'yi temsil eden beş

sembolün bulunduğu 25 kart dağıtıldı. İlk olarak ellerindeki kartları yerleştirerek bir hikaye oluşturmaları istendi. Daha sonra kartlarla neden böyle bir düzenleme yaptıklarını açıklamaları istendi. İlk grup, kartları anlatılarının merkezine yerleştirmediklerini belirtmiştir. Bunun yerine, buldukları kartları birbirleriyle ilişkili olarak gruplandırdılar. Türkiye'yi simgeleyen tüm kartları en sağa yerleştirdiler. Türkiye ile ilgili kartların yanına bir de Kiril alfabeli kart eklediler. Gerekçe olarak da Türkiye'nin Osmanlı döneminden beri bir Balkan ülkesi olduğunu ileri sürdüler. İkinci grup kartları üç gruba ayırdı. Türkiye'yi simgeleyen kartlar sol üst köşeye, Avrupa'yı temsil eden kartlar ise İstanbul'daki Kız Kulesi kartının sağına yerleştirildi. Avrupalılar, Parlamento ve AB'nin kurucuları için özel bir grup oluşturuldu. Ortaya Olimpiyat meşalesi ve Tolstoy'un Savaş ve Barış'ı yerleştirildi. Bu merkezi kartların etrafına Picasso, Mozart, Erasmus, Kopernik, Kiril alfabesi ve azizler yerleştirildi. Üçüncü grup ise Türkiye'ye özgü semboller için bir ayırım yapmamıştır. Tarihsel

ilgili kartların yanına bir de Kiril alfabeli kart eklediler. Gerekçe olarak da Türkiye'nin Osmanlı döneminden beri bir Balkan ülkesi olduğunu ileri sürdüler. İkinci grup kartları üç gruba ayırdı. Türkiye'yi simgeleyen kartlar sol üst köşeye, Avrupa'yı temsil eden kartlar ise İstanbul'daki Kız Kulesi kartının sağına yerleştirildi. Avrupalılar, Parlamento ve AB'nin kurucuları için özel bir grup oluşturuldu. Ortaya Olimpiyat meşalesi ve Tolstoy'un Savaş ve Barış'ı yerleştirildi. Bu merkezi kartların etrafına Picasso, Mozart, Erasmus, Kopernik, Kiril alfabesi ve azizler yerleştirildi. Üçüncü grup ise Türkiye'ye özgü semboller için bir ayırım yapmamıştır. Tarihsel

olarak önemli olduğunu düşündükleri tüm yerleri, mekânları ve anıtları bir araya getirdiler. Anıtkabir'in yanına Eyfel Kulesi'ni, Mevlana Müzesi'nin yanına Kolezyum'u, Adıyaman heykellerinin yanına Romanya Barış Anıtı'nı yerleştirdiler. Dördüncü grup, başkentte bulunan ve Türkiye Cumhuriyeti için tarihi öneme sahip olan Anıtkabir'i, Atatürk'ün mozolesinin bulunduğu merkeze yerleştirdi. Ayrıca Anıtkabir'in çevresine Türkiye'nin diğer sembollerini de yerleştirdiler. Sonunda, önemli buldukları yerleri ve anıtları merkeze yakın bir yere, tarihsel açıdan önemli figürleri ve AB'nin kurucularını da resmin kenarlarına yerleştirdiler. Diğer gruplardan farklı olarak bu grup ulusal, Balkan ve Avrupa sembollerini birbirinden keskin bir şekilde ayırmadı. Bunun yerine, tüm kartlar birbiriyle ilişkili bir şekilde düzenlenmiştir.

- "Tarihi Yeniden Yazmak" atölyesi ilk atölyenin devamı olarak gerçekleştirildi. Toplam 21 makale yazıldı. Katılımcılardan Birinci Dünya Savaşı'nda tarihsel olarak hangi olayları dönüm noktası olarak gördüklerini açıklamaları istendi. Makalelerin analizi aşağıdakileri göstermektedir:
 - Katılımcıların çoğu, Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasını tetikleyen suikastın önlenmesinin savaşı engelleyebileceğine ve Osmanlı İmparatorluğu'nun mevcut topraklarını daha iyi korumasına olanak sağlayabileceğine inanmaktadır.
 - Bir makalede, Hıristiyan dininin yayılma politikasıyla dünyadaki savaşlardan sorumlu olduğu savunulmuştur. Üç makalede Romanya, Yunanistan ve Bulgaristan'ın dünya savaşına girmemesi gerektiği belirtilmiştir. Bu ülkeler savaşa girmemiş olsalardı tarih farklı bir seyir izleyebilirdi. Bazı makaleler de asıl sorunun Avrupa'da değil, Amerika'nın savaşı finanse etmesinde olduğuna inanmaktadır. Balkanlar ve Avrupa arasındaki farklılıkların bir arada yaşamaya engel olmadığı, ancak sömürgeci devletlerin milliyetçi hareketleri bir araç olarak kullanarak barışı tehdit ettiği savunulmuştur. Bazı yazılarda Arap Birliği'nin kurulması bir tehdit olarak değerlendirilmiş ve dünya barışı için bunun engellenmesi gerektiği vurgulanmıştır.
- "Ben ve Avrupa" anketinin uygulanması. Kültürlerarası Duyarlılığın Gelişimsel Modeline (genellikle "Bennett Ölçeği" modeli olarak adlandırılır) dayanan temel bulgular şunlardır:
 - Ölçeğin toplam puanında ve inkar, savunma, minimize etme, uyum ve entegrasyon alt boyutlarında kadın ve erkekler arasında istatistiksel bir fark yoktur.
 - Katılımcıların yaşlarına göre Savunma alt boyutu hariç diğer alt boyutlarda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Ancak savunma alt boyutunun ortalamaları incelendiğinde 14-18 yaş grubundaki gençlerin ortalamaları (X=3,45) ile 19-30 yaş grubundaki gençlerin ortalamaları (X=2,98) arasında kayda değer bir fark olduğu görülmektedir.
 - Katılımcıların %22,90'ı ekonomik işbirliğinin Balkan ülkeleri arasındaki iyi ilişkilere en fazla katkıyı sağlayacağına inanmaktadır. Bunu kültürel işbirliği (%19.30), okullarda kültürlerarası eğitim (%18.00), karşılıklı saygı ve yakınlık duygusuna ilişkin farkındalığın artırılması (%14.10) ve ortak ihtiyaç ve çıkarlara dayalı bölgesel birliktelik (%12.50) takip etmektedir;

- Katılımcıların %15,90'ı özgürlüğün bir Avrupalıyı en iyi tanımlayan özelliklerden biri olduğuna inanmaktadır. Bunu insan hakları (%15,70); yüksek yaşam standardı (%15,00); demokrasi (%13,10); çevrenin korunması ve sürdürülebilir kalkınma (%12,20); eşitlik (%8,60), güvenlik (%7,50) vb. takip etmektedir.
 - Katılımcıların %17,40'ı düşük standardın Türkiye'nin temel ayırt edici özelliklerinden biri olduğuna inanmaktadır. Ardından çatışma (%13,00), savunmasızlara özen (%11,00), işbirliği (%10,80), diktatörlük (%9,60), ırkçılık (%8,20), özgürlük (%7,80), demokrasi (%5,80), insan hakları (%5,00) vb. gelmektedir.
- 'Ben ve Avrupa' anketinden elde edilen nicel verileri nitel verilerle karşılaştırmak amacıyla 23 kişiyle (öğrenciler ve gençler) iki odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Görüşülen kişilerin çoğu 'Avrupalı olmayı' dünya hakkında geniş bir perspektife sahip olmak, ekonomik olarak refah içinde olmak ve daha iyi yaşam koşullarına stressiz bir şekilde erişmek olarak tanımlamıştır. Avrupa Birliği vatandaşı olmak ile Avrupalı olmak arasında bir ayrım yapamadılar ve AB vatandaşlığını daha çok belirli standartlara sahip olmaya dayalı olarak tanımladılar. Avrupa değerleri, Avrupa'nın kültürel ve entelektüel mirasından ziyade yüksek yaşam standartları ve özgürlükleri ile tanımlanmıştır. Avrupalılaşıma, Avrupa'nın yüksek yaşam standartlarına ulaşmanın bir aracı olarak olumlu görülürken, Avrupalı yaşam tarzı taklitçi olmakla eleştirildi. Yüksek yaşam standartları ve özgürlüklere dayalı Avrupa tanımları, anket sonuçlarındaki nicel bulgularla örtüşmektedir. Avrupa içinde sınırların kaldırılması önerisi olumlu karşılanmamış, her ülkenin kendine özgü farklılıklarının korunması gerektiği vurgulanmıştır. Avrupa'yı tehdit eden unsurlar arasında terörizm ve diğer emperyal ülkelerin çıkarları sıralanırken, Türkiye'yi tehdit eden unsurlar arasında daha çok iç sorunlara vurgu yapılmıştır. Yüksek yaşam standartları, insan hakları ve özgürlükler Avrupalıların tanımlayıcı özellikleri olarak sıralanmıştır. Türkler ise ekonomik sorunlar, düşük yaşam standartları, çatışmalar ve mücadeleler olarak tanımlanmıştır. Bu anlamda, grup görüşmesinden elde edilen nitel veriler, anketten elde edilen nicel verilerle tutarlıdır. Öğretmenler, ülkeleri çerçevesinde siyaset, ekonomi ve kültürel meseleleri kapsayan ilgili konularda fikir geliştirmenin önemini kabul ettiler. Öğrencilerin görüşlerini sıklıkla akranlarına aktardıklarını belirttiler. Sosyal medya, öğrencilerin en son haberleri takip etmeleri için başlıca araç olarak kullanılmış ve öğrenciler bu platformda ilgi duydukları konuları takip etmeyi tercih etmişlerdir. Bununla birlikte, mülakattan elde edilen bulgular, öğrencilerin bir alt kümesinin güncel konulardan tamamen kopuk olduğunu da ortaya koymuştur. Öğretmenlere öğrencilerinin ulusal tarihe olan eğilimlerini ve bu konuya olan ilgilerinin kökenlerini sorduk. Öğrencilerinin yakın tarihe olan ilgisini vurgulayan öğretmenler, televizyon dizilerinin ve sosyal medyanın bu ilgiyi artırmadaki pekiştirici rolünü açıkladılar.

2.4. ROMANYA CUMHURİYETİ - Romanyalı gençlerin ulusal, Balkan ve Avrupa tarihinin temel yönlerine ilişkin algılarını belirlemek amacıyla aşağıdaki faaliyetler gerçekleştirilmiştir:

- "Avrupa'yı Hayal Edin" atölye çalışmaları - Craiova "Elena Cuza" Ulusal Koleji ve Craiova "Nicolae Balcescu" okulundan öğrenciler ve toplumdaki gençlerle atölye çalışmaları düzenlendi.

Bu atölye çalışmalarında gençler, proje ortakları tarafından Avrupa'dan seçilen 15 görsel ve her proje ortağından bir görsel ile Romanya ve Romanya kültürüyle ilgili beş görsel kullanarak istedikleri Avrupa'yı hayal etme fırsatı buldular. Atölye çalışmaları sırasında, katılımcıların çoğunun etkinlik için seçilen Romanya ve Avrupa imajlarına aşina olduğu, ancak Balkan imajlarına pek aşina olmadığı gözlemlenmiştir. Balkanlar "imaj"ın kenarına yerleştirilmişti. Ayrıca, bazı gençlerin kültür, kişilikler ve binalar gibi temalara dayalı imajlar oluşturmaya karar verdikleri gözlemlendi ve hatta "iyi" karakterler ile "kötü" karakterlerin ayrıldığı bir "imaj" oluşturmaya karar veren bir grubumuz vardı.

- "Tarihi Yeniden Yazmak" Çalıştayları - Çalıştaylar sırasında katılımcılardan farklı görüşler alınmıştır. Özetle, katılımcıların çoğu Birinci Dünya Savaşı'nı, savaşın gerçekleşmesini engelleyecek ya da başladıktan çok kısa bir süre sonra sona erdirecek şekilde değiştireceklerini belirtmiştir. Bazı öğrenciler Romanya'nın savaşta daha aktif olmasını ve komşu ülkelerden daha fazla toprak almasını istediklerini söylemiş, şu anda Ukrayna ve Moldova Cumhuriyeti'nin yönetiminde olan topraklardan bahsetmişlerdir. Aşağıda bazı makalelerin özetleri yer almaktadır:
 - Sanırım I. Dünya Savaşı ile ilgili bir şeyi değiştirebilseydim, bunun tamamen olmasını engellemeye çalışırdım. İnsanlar anlaşmazlıklarını barışçıl bir şekilde çözenin bir yolunu bulmuş olsalardı çok fazla acı ve yıkım önlenebilirdi. Savaşa dahil olan ülkelerin liderlerini bir araya getirmeye çalışır ve onları konuşarak uzlaşmanın bir yolunu bulmaya teşvik ederdim;
 - Zamanda geriye gidip I. Dünya Savaşı ile ilgili bir şeyi değiştirebilseydim, kadınların barış görüşmelerinde daha aktif bir rol oynamalarını sağlamaya çalışırdım. Belki o zaman daha barışçıl ve adil bir dünya inşa etmeye daha fazla odaklanırlardı. Daha fazla kadının siyasete ve diplomasiye katılmasını teşvik etmeye çalışırdım;
 - Birinci Dünya Savaşı ile ilgili bir şeyi değiştirebilseydim, kimyasal silahların kullanılmasını engellemeye çalışırdım;
 - Gavrilo Princip'in Franz Ferdinand'a suikast düzenlemesini engellerdim;
 - Savaşan ulusların liderlerinin savaş boyunca sarf edilen barış çabalarını daha ciddiye almalarını istiyorum;
 - Birinci Dünya Savaşı'nın Avrupa'da milliyetçiliğin yükselmesinden kaynaklandığına inanıyorum, bu yüzden Avrupa Birliği'ni daha hızlı hale getirdim.
- "Ben ve Avrupa" anketi (116 katılımcı) - Elde edilen verilerin analizi şunları söylemektedir:
 - Gençler ve öğrenciler arasındaki cevap farklılıkları benzer niteliksel özelliklere sahiptir;

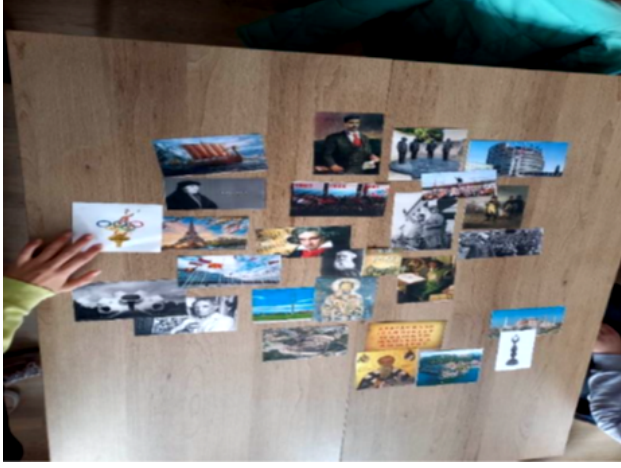
- Gençlerin %64,8'i ve öğrencilerin %54,9'u Romanya ve Avrupa kültürleri arasındaki farklılıkların önemsiz olduğu ifadesine kesinlikle katılmamakta ve katılmamaktadır; %65,0'inden fazlası ise Balkan uluslarının üyeleri arasındaki farklılıkların önemsiz olduğu ifadesine katılmamaktadır. Sonuç olarak, katılımcıların %50'sinden fazlası Avrupa kültüründen insanlarla etkileşimde bulunurken kendi kültürel değerlerini savunmanın gerekli olduğuna kesinlikle katılıyor veya katılıyor.
- Gençlerin %66,7'si ve öğrencilerin %55'i Romanyalı olmanın Avrupalı olmaktan daha iyi olduğu ifadesine katılmamaktadır;
- Gençlerin %92,6'sı ve öğrencilerin %92'si, Avrupa kültüründen insanlarla iletişim kurarken, kendi kültürlerinden farklı olsalar bile onların değerlerine, inançlarına ve davranışlarına saygı göstermeye çalıştıkları ifadesine katılmaktadır. Aynı durum Balkan halklarının kültürel farklılıkları söz konusu olduğunda da geçerlidir.
- Gençlerin %82,2'si ve öğrencilerin %87,6'sı Avrupa kültüründen insanlarla iletişim kurmak için kendi davranışlarını uyarlamının gerekli olduğu ifadesine tamamen katılmakta veya katılmaktadır.
- Gençlerin %61,6'sı ve öğrencilerin %59,4'ü Balkan halklarının kültürlerine uyum sağlamak için kendi kültürel uygulama ve beklentilerinden kaçınmak istememektedir;
- Gençlerin %77,8'i ve öğrencilerin %66,1'i Avrupa kültürlerinden unsurları entegre etmenin ve birleştirmenin daha kapsayıcı ve çeşitlilik içeren bir topluluk veya toplum oluşturmanın anahtarı olduğuna tamamen katılıyor veya katılıyor.
- Gençlerin %46,3'ü ve genç yetişkinlerin %46,8'i Balkan kültürlerinin benzerliklerinin ve karşılıklı etkilerinin bu kültürlerin kendi kültürlerine dahil edilmesinde olumlu bir etkisi olduğu ifadesine tamamen katılmakta veya katılmaktadır.
- Gençlerin %83,3'ü ve öğrencilerin %83,9'u AB'nin Balkan Yarımadası'ndan yeni ülkeleri kabul ederek genişlemesi gerektiğine tamamen katılıyor ya da katılıyor.
- Gençlerin %47,3'ü ve öğrencilerin %62,9'u Balkan ulusları arasındaki din farklılıklarının Balkan toplumları arasındaki çatışmalara veya bölünmelere katkıda bulunduğu ifadesine tamamen katılıyor veya katılıyor.
- Gençlerin %57,4'ü ve öğrencilerin %46,8'i Balkan halkları arasında iyi ilişkiler geliştirmenin anahtarının birbirlerini ziyaret etmek ve tanımak olduğuna inanmaktadır. Ekonomik işbirliği (gençlerin %48,1'i ve öğrencilerin %51,6'sı), kültürel işbirliği (gençlerin %53,7'si ve öğrencilerin %50'si), okullarda kültürlerarası eğitim (gençlerin %51,9'u ve öğrencilerin %43,5'i), karşılıklı bilincinin artırılması (gençlerin %51,9'u ve öğrencilerin %51,9'u) vb.
- Katılımcılar Avrupalıların beş temel özelliği arasında insan haklarını (gençlerin %75,9'u ve öğrencilerin %91,9'u), demokrasiyi (gençlerin %74,1'i ve öğrencilerin %62,9'u), özgürlüğü (gençlerin %66,7'si ve öğrencilerin %71'i), çevrenin korunmasını (gençlerin %48,1'i ve öğrencilerin %43,5'i) ve eşitliği (gençlerin %44,4'ü ve öğrencilerin %48,4'ü) kabul etmektedir.
- Katılımcılar Romanyalıları en iyi tanımlayan beş temel özellik arasında şunları saymaktadır: demokrasi (gençlerin %57,4'ü ve öğrencilerin %50'si); özgürlük (gençlerin %55,6'sı ve öğrencilerin %71'i); düşük yaşam standardı (gençlerin %51,9'u ve öğrencilerin

%50'si); işbirliği (gençlerin %55,6'sı ve öğrencilerin %50'si); çatışma (gençlerin %40,7'si ve öğrencilerin %33,9'u).

- Öğretmenlerle mülakat - Genel olarak, küçük sınıflardaki öğrenciler büyük sınıflardakilere kıyasla tarihe daha fazla ilgi duymaktadır. Romanya'daki öğrenciler ilkokulda, dördüncü sınıfta tarih öğrenmeye başlıyorlar ve başlangıçta yeni bir konu olduğu için çok heyecanlılar. Yaşları büyüdükçe ilgileri azalıyor. En çok Orta Çağ'a ait verileri seviyorlar. Başlangıçta öğrenciler ulusal tarihle ilgili bilgileri öğrenmeye çok ilgi duyuyorlar. Sosyal medya başka yönleri ve değerleri öne çıkarıyor ve eğitim medyada olması gerektiği gibi tanıtılmıyor.
- Öğrenciler ve gençlerle röportaj. Analiz, katılımcıların:
 - "Avrupalı" terimini "AB vatandaşı" teriminden açıkça ayırmaktadırlar;
 - "Avrupalı olmanın" birleştirici bir faktör olduğuna inanmaktadırlar;
 - AB çoğunlukla ilan edilen değerlere saygı duymaktadır;
 - Avrupa içinde sınırların var olmasını istiyorlar;
 - AB'nin Balkan Yarımadası'ndan yeni ülkeleri kabul ederek genişlemesi gerektiğine inanıyorlar;
 - Sosyal sorumluluk duygusu, özgürlük sevgisi, iyi bir yaşam standardı, demokrasi ve zengin bir kültürün bir Avrupalıyı en iyi şekilde tanımladığına inanıyorlar;
 - Misafirperverlik, neşeli insanlar, eğlence kültürü, iyi mutfak ve doğal güzelliklerin Balkan uluslarının üyelerini en iyi şekilde tanımladığına inanıyorlar;
 - Küreselleşme ve kontrolsüz göç olgusunun kıtamızın etnik, kültürel ve sosyal yönlerini olumsuz etkileyebileceğine inanıyorlar;
 - Ülkelerindeki yaşam standartlarının yeterince iyi olmaması nedeniyle nitelikli işgücünün ülke dışına göç etmesinin kendi ülkeleri için en tehlikeli durum olduğuna inanıyorlar;
 - Ortak değerler konusunda farkındalık yaratmanın, bu ülkeler arasında stratejik ortaklığı teşvik etmenin ve kültürel değişimi desteklemenin gelecekte Balkan ülkeleri arasındaki iyi ilişkilere en büyük katkıyı sağlayacağına inanıyorlar.

2.5. KUZAY MAKEDONYA CUMHURİYETİ - Kuzey Makedonyalı gençlerin ulusal, Balkan ve Avrupa tarihinin temel yönlerine ilişkin algılarını belirlemek amacıyla aşağıdaki faaliyetler gerçekleştirilmiştir:

- "Avrupa'yı Hayal Edin" Atölye Çalışmaları - Bir grup lise ve üniversite öğrencisi "Avrupa'yı Hayal Edin" atölye çalışmalarının bir parçasıydı. Öğrencilere, Avrupa tarihini ve geleneklerini, Balkan ve Makedon kültürünü ve tarihini temsil eden farklı fotoğraflar kullanarak bir Avrupa

haritası oluşturma görevi verildi. Öğrenciler üç gruba ayrıldı; iki grup lise öğrencilerinden, üçüncü grup ise daha büyük öğrencilerden oluşuyordu. Kuzey Makedonya'nın Avrupa çerçevesindeki konumunu tartıştılar ve her grup resimleri düzenleyerek Avrupa'yı farklı bir şekilde sundu. İlk öğrenci grubu ağırlıklı olarak fotoğrafları coğrafi kökenine göre düzenlemişlerdir. Ulusal ve kültürel değerlere dayanarak fotoğrafları Avrupa haritası üzerinde

düzenlediler. İkinci grup öğrenciler ise farklı düşünmüşlerdir. Fotoğrafları kronolojik olarak düzenlediler ve Avrupa'nın antik çağlardan günümüze gelişimini sundular. Üçüncü grup ise bağlantılar aradı. Bağlantılardan biri kültürel etkiydi - Kiril alfabesinin ortaya çıkışı ve yayılması. Merkezde Tolstoy'un Savaş ve Barış adlı eseri yer alıyordu ve Avrupa'nın bugün olduğu gibi her zaman savaşın kıyısında olduğunu ama aynı zamanda refah ve esenlik getiren barışın da kıyısında olduğunu belirtiyordu.

- "Tarihi yeniden yazmak" atölye çalışmaları - 19 yaşın üzerindeki bir grup öğrenciye, Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna ilişkin görüşlerini açıklayan bir kompozisyon yazmaları ve düşünmeleri için iki haftalık bir süre verildi. Daha sonra aynı öğrenciler, 18 yaş altı gençlerle birlikte, savaşı ve sonuçlarını tartıştıkları ve savaşın sonuna ilişkin görüşlerini paylaştıkları iki atölye çalışmasına katıldılar. Öğrenciler tarafından oluşturulan on makalenin her biri benzersizdir ve kendi bakış açısını sunar, ancak hepsi tarihsel gerçekleri kullanarak yazılmıştır. Her bir makale, savaşın farklı bir şekilde sona ermesi halinde getirebileceği değişiklikleri analiz etmektedir. Her bir makalede Birinci Dünya Savaşı, yaşandığı dönemin kaçınılmazı olarak sunulmuştur. Bazı denemelerde Balkanların konumu ve bu savaşta karşı karşıya gelen tüm Balkan uluslarının kaderi ele alınmıştır. Grup tartışması en iyi şekilde, tartışmada en sık kullanılan denemelerden birinden bir alıntıyla özetlenebilir: "Ne kadar gerekli ya da haklı olursa olsun, savaşın bir suç olmadığını asla düşünmeyin."

- Öğrenciler ve gençlerle grup görüşmeleri - Genç grup (14-18 yaş arası) ve yaşlı grup (19-27 yaş arası) olmak üzere iki gruba görüşmeler yapılmıştır. Her iki gruba da "Ben ve Avrupa" anketi temel alınarak aynı sorular sorulmuştur. Her iki grup da çok benzer cevaplar vermiştir:
 - Her iki grup da "Avrupalı" terimini "AB vatandaşı olmak" teriminden net bir şekilde ayırmaktadır;
 - Her iki grup da "Avrupalı olmayı" birleştirici bir faktör olarak görmektedir;

- Genç öğrenciler arasında AB'nin kendi değerlerine saygı duyduğu görüşü hakimken, daha ileri yaştaki öğrenciler bu değerlere saygı gösterme konusunda tutarlılığı vurgulamaktadır;
 - Her iki grupta da hakim olan görüş, Avrupa'nın tek bir ülke haline gelmemesi gerektiği, ancak diğer tarafta ülkeler arasında sınırların olmaması gerektiği yönündedir.
 - Her iki gruptan da tüm katılımcılar AB'nin Balkan ülkelerini de içine alarak genişlemeye devam etmesinden yanadır;
 - Avrupa'yı en iyi tanımlayan değerler olarak 27 yaşına kadar olan katılımcılar arasında en sık seçilenler özgürlük, yüksek standart, çatışma, insan hakları ve eşitlik olmuştur. Daha genç öğrenciler ise eğitim, demokrasi, ayrımcılık yapmama, serbest piyasa ve özgürlük değerlerini seçmiştir.
 - Yaşlı gruba göre, Kuzey Makedonya'yı en iyi tanımlayan beş şey: yolsuzluk, vatanseverlik, çatışma, düşük standart ve tarihin hakimiyeti. Daha genç öğrenciler arasında ise en yaygın terimler şunlardı: vatanseverlik, düşük yaşam standardı, gelenek, yemek, gürültülü insanlar, müzik vs.
 - Her iki grup da şu anda Avrupa için en büyük tehlikenin savaş, ekonomik kriz ve işbirliği eksikliği olduğuna inanıyor;
 - Her iki grup da en büyük ulusal tehditlerin - gençlerin ülke dışına göç etmesi ve ulusun yaşlanması, ardından yolsuzluk, komşuluk siyaseti ve güç seven politikacılar olduğunu ifade etmiştir.
 - Her iki grup da daha iyi karşılıklı bilgi ve işbirliği, klişelerin aşılması, çeşitliliğe saygı, kültürel bağların artırılması ve daha az tarihin Balkan ülkeleri arasındaki iyi ilişkilere en büyük katkıyı sağlayacağına inanmaktadır.
- Öğretmenlerle grup görüşmeleri - Dil ve edebiyat öğretmenlerinin yanı sıra tarih öğretmenlerinden oluşan yedi kişilik bir grupla görüşülmüştür. Yanıtların analizi aşağıdakileri göstermektedir:
- Öğretmenlerin görüşleri öğrencilerin tarihe ilgisi konusunda bölünmüştür;
 - Tarihe olan ilgi en çok medya aracılığıyla teşvik edilmekte, daha sonra aile gelmekte ve son olarak da okul ve tarih öğretmenleri gelmektedir.
 - Öğretmenlerin çoğu öğrencilerin çok okuduğunu düşünmektedir, ancak öğrencilerin okul ders kitaplarını ve müfredattaki yazarları okumaya ilgi duyup duymadıkları sorulduğunda cevaplar farklıdır.
- "Ben ve Avrupa" anketine katılan 162 kişi iki gruba ayrılmıştır (14-18 yaş ve 19-29 yaş). Cevapların analizi aşağıdakileri göstermektedir:
- Gençlerin %66,8'i ve öğrencilerin %53,7'si Balkan kültürleri arasında önemli farklılıklar olmadığı ifadesine "hiç katılmıyor" veya "katılmıyor". Aynı zamanda, gençlerin %70,7'si ve öğrencilerin %81,4'ü Avrupa'dan gelen insanlarla etkileşimde kişinin kültürünü savunması ve korumasının gerekli olduğu ifadesine "tamamen katılıyor" veya "katılıyor". Ayrıca, yaşlı grubun %67,9'u ve genç grubun %72,2'si başka bir Balkan ulusunun üyesiyle tanışırken

kendi kültürünü ve geleneğini savunması gerektiği ifadesine "tamamen katılıyor" veya "katılıyor".

- Yaşlı grubun %79,2'si ve genç grubun %81,4'ü Avrupa kültüründen insanlarla etkileşimde bulunurken, kendi değerlerinden farklı olsalar bile onların değerlerini anlamaya ve saygı duymaya çalıştıklarına "tamamen katılıyor" veya "katılıyor". Aynı zamanda, gençlerin %83,8'i ve öğrencilerin %70,4'ü Avrupa kültüründen insanlarla başarılı bir iletişim için kişinin davranışlarını ayarlamasının gerekli olduğu ifadesine "tamamen katılıyor" ya da "katılıyor".
- Öğrencilerin %67,7'si ve gençlerin %66,7'si "AB'nin Balkan Yarımadası'ndan yeni ülkeleri kabul ederek genişlemesini istiyorum" ifadesine "tamamen katılıyorum" veya "katılıyorum" yanıtını vermiştir;
- Öğrencilerin %87,1'i ve gençlerin %77,8'i yemeğin Balkan halkları arasında bir bağlantı noktası olduğuna "tamamen katılıyor" veya "katılıyor";
- Öğrencilerin %75,9'u ve gençlerin %77,7'si Balkan ulusları arasındaki din farklılıklarının çatışmalara ve bölünmelere katkıda bulunduğuna "tamamen katılıyor" veya "katılıyor".
- Öğrenciler, Balkan ülkeleri arasındaki iyi ilişkilere en çok karşılıklı daha iyi bilgi (%66,1), karşılıklı yakınlık bilincinin artırılması (%50) ve ekonomik işbirliğinin katkıda bulunabileceğine inanmaktadır. Gençler arasında da durum benzerdir.
- Öğrencilere göre bir Avrupalıyı en iyi tanımlayan özellikler şunlardır: insan hakları (%69,4), işbirliği (%58,1), özgürlük (%54,8), eşitlik (%48,4), yüksek yaşam standardı (%48,4). Gençler ise insan hakları (%77,8), yüksek yaşam standardı (%77,8), özgürlük (%57,4), güvenlik (%48,1) ve çevrenin korunması (%40,3) seçeneklerini tercih etmektedir.
- Öğrencilere göre "Makedon" terimini en iyi tanımlayan beş özellik şunlardır: düşük yaşam standardı (%82,3), çatışma (%72,6), demokrasi (%69,4), özgürlük (%64,5) ve ırkçılık (%40,3). Gençlere göre: düşük yaşam standardı (%84,9), özgürlük (%58,5), çatışma (%58,5), güvenlik (%32,1) ve ırkçılık (%32,1).

2.6. YUNANİSTAN CUMHURİYETİ – Yunan gençlerin ulusal, Balkan ve Avrupa tarihinin temel yönlerine ilişkin algılarını belirlemek amacıyla aşağıdaki faaliyetler gerçekleştirilmiştir:

- "Avrupa'yı Hayal Et" Çalıştayı - IC EPRUS organizasyonu, ilki 17-18 yaşlarındaki 25 lise öğrencisiyle olmak üzere, 5 tarih öğretmeni ve çalıştayların hemen ardından yapılan mülakatlara katılan diğer ilgili öğretmenlerin katılımıyla iki Avrupa'yı Hayal Et

çalıştayı gerçekleştirdi. İkinci atölye çalışması 18-24 yaş arası 12 genç yetişkinle (öğrenciler ve aktif bireyler) gerçekleştirilmiştir. Gruplar halinde çalışmak, Yunanistan Cumhuriyeti perspektifinden ulusal, Balkan ve Avrupa tarihinin temel yönlerini görselleştirmeyi ve netleştirmeyi mümkün kıldı. Eifel Kulesi, Santorini Adası, Ayasofya, Akropolis, Kolezyum, Aristoteles, Kiril alfabesi, Avrupa Parlamentosu, Odysseia ve diğerlerinin görüntüleri sembol olarak kullanılmaktadır. Beethoven, Olimpiyat Oyunları, İslami semboller, Hıristiyan azizler, Erasmus, Picasso, Lenin, Napolyon da en önemli tarihi semboller arasındadır. Berlin Duvarı, Lenin,

Napolyon, Mussolini ve Hitler'in resimleri ile Avrupa'nın istenmeyen bir bölümünü tasvir ettiler.

İlk atölye çalışması sırasında öğrenciler 4 gruba ayrılmıştır. İlk grup, resimleri 3 ana kategoride gruplandırdıklarını açıkladı. En alta Eifel kulesi, Santorini adası, Ayasofya gibi ilgi çekici noktaları yerleştirdiler... Ortaya tarihi anları veya tarihi açıdan önemli sembollerini yerleştirdiler. Ve son olarak, posterlerinin en üstüne önemli tarihi figürleri veya en önemli tarihi sembollerini yerleştirdiler. İkinci grup görüntüleri iki ana kategori altında sıraladı: kendi gerçeklikleriyle bağlantı kurabildikleri semboller (Olimpiyat oyunları, Aristoteles, Akropolis...) ve bağlantı kuramadıkları ve Avrupa'nın sembollerini olmamasını diledikleri semboller olarak ayırdılar. Bazı geçiş alanlarına kayıtsız kaldıkları birkaç imge yerleştirdiler (Tolstoi, Colosseum, Erasmus, Copernic...). 3. gruptan katılımcılar bir semboller piramidi oluşturmaya karar verdiler. Taban olarak Avrupa'nın antik sembollerini yerleştirdiler. İkinci seviyede, insanların inançlarını ve değerlerini temsil eden dini imgeler yer aldı. Üçüncü seviyede, katılımcılar Avrupa'nın gelişiminde büyük etkisi olan tarihi kişilikleri yerleştirdiler. Ve son olarak, en üstte, hem güzellik hem de keşfetmek ve öğrenmek için görülmeye değer yerleri koymuşlardır. Dördüncü grup, Avrupa'nın sembollerini uyumlu bir şekilde bir araya getirerek düşünce ve işbirliğinin net bir sonucunu oluşturmak büyük bir çaba harcadı. İkinci çalıştay sırasında iki grup oluşturulmuştur. Birinci gruptaki katılımcılar Avrupa'yı temsil etmek üzere hızlı bir şekilde genel bir plan oluşturdular. Temel olarak Avrupa Komisyonu'nu ve ayrıca Avrupa'nın kurucu babaları olarak gördükleri kişileri

yerleştirdiler. Ayrıca, Avrupa'nın diğer sembollerini tarihi unsurlar, sanatçılar, etkili kişiler ve Yunanistan'la ilişkilendirdikleri semboller kategorilerinde gruplandırmışlardır. İkinci grubun üyeleri Avrupa imajı üzerinde ortak bir uzlaşmaya varmakta zorlandılar. Çoğunlukla görsel estetiğe dayalı bir poster oluşturdular. Ayrıca, posterin üzerine Avrupa ülkeleri arasındaki komşuluk ilişkilerine işaret ederek "Kapı Komşusu" yazdılar ve Hitler'in görsel temsiline yönelik hiciv sanatını kullandılar.

- Gençlerle yapılan görüşmeler - Görüşülen kişiler 17-18 yaşlarında 5 lise öğrencisi, 18-25 yaşlarında 5 genç yetişkin ve 6 öğretmenden oluşmuştur. Toplam 16 kişiyle görüşülmüştür. Gençlerle yapılan görüşmelerden öne çıkan noktalar şunlardır:
 - Katılımcıların %100'ü "Avrupalı" terimi ile "AB vatandaşı olmak" terimi arasında net bir ayrım yapmıştır;
 - Katılımcıların %70'i "Avrupalı olmanın" birleştirici bir faktör olarak kabul edilmesi konusunda evet cevabını vermiştir;
 - Katılımcıların %70'i AB'nin kendi değerlerine saygı duyduğunu belirtmiştir;
 - Katılımcıların %100'ü AB içinde sınırlar olmasını istediklerini belirtmiştir;
 - Katılımcıların %80'i AB'nin Balkan Yarımadası'ndan yeni ülkeleri kabul ederek genişlemesini istemektedir;
 - Bir Avrupalıyı en iyi tanımlayan beş şey: Liberal ruh, insan hakları, eğitim, cinsiyet eşitliği, oy hakkı;
 - Bir Yunanlıyı en iyi tanımlayan beş özellik: misafirperverlik, azla yetinme, canlılık, güçlü vatanseverlik, bağımsızlık;
 - Avrupa için en büyük tehditler: mülteci akını, ülkeler arasındaki gerginlikler, ulusal kimliklerden uzaklaşma, enerji bağımlılığı, AB içindeki güçlü ve zayıf ülkeler arasındaki gerginlikler; diğer ülkelerin AB'ye katılımı.
 - Yunanistan'ı en çok tehdit eden unsurlar: ekonomik kriz, yolsuzluk, vatandaşlar arasında bölünme, Türkiye gibi diğer ülkeler, düşük özgüven ve beceriksiz politikacılar;
 - Gelecekte Balkan ülkeleri arasındaki ilişkiler dayanışma, sınırlar konusunda netlik, barış, işbirliği, ekonomik refah, işbirliği gibi ortak hedefler için koşulların yaratılması ile geliştirilebilir.
- Öğretmenlerle görüşme - Öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen temel bulgular şunlardır:
 - Öğrenciler sosyal konulara, uluslararası olaylara ve genel olarak güncel meselelere ilgi duyuyor gibi görünmektedir, ancak çoğu zaman bu ilgi ve heyecanları sosyal medya, teknoloji ve karşılaştıkları sert gerçeklik tarafından bastırılmaktadır;
 - Gençlerin çoğu ulusal tarihe ve ulusal kimliğe ilgi duymaktadır. Ancak, özellikle tarihin okullarda gençler için pek de iyi olmayan bir şekilde öğretilmesi nedeniyle

bu ilgilerinin bir kısmını kaybetmektedirler. İlgi genellikle aile terbiyesinden, müze ve tarihi yer ziyaretlerinden, filmlerden gelmektedir.

- Öğrenciler zorunlu okul ve sınavlara hazırlanmakla meşgul olsalar da, bazı öğrenciler, çoğunlukla tanınmış ve çağdaş yazarlar tarafından hem Yunanca hem de İngilizce olarak ek edebiyat okurlar.
- "Tarihi Yeniden Yazmak" konulu kompozisyon atölyeleri - 16-17 yaşlarında 10 lise öğrencisi ve 18-30 yaşlarında 2 genç yetişkin kompozisyon yazma atölyesine katıldı. Bazıları ikili gruplar halinde, bazıları da konuyla ilgili bir tartışmanın ardından bireysel olarak yazdı. Sonunda, farklı düşünceler ve değişiklik öneriler içeren 8 makale ortaya çıktı. Temel gözlemler şunlardır:
 - Makalelerin çoğu, tarihin bazı yönlerden tekerrür ettiğine, dolayısıyla özellikle İkinci Dünya Savaşı gibi büyük olaylar söz konusu olduğunda bundan ders çıkarmamız gerektiğine işaret ediyordu;
 - Birçok makale, daha iyi bir geleceğin anahtarının rekabetten ziyade işbirliği olduğunu öne sürmüştür;
 - Dünya Savaşı sırasında farklı taraflarda yer almalarının yanı sıra milliyetçilik, rekabet ve geçmişteki acımasız savaşlar nedeniyle Balkan ülkeleri arasındaki ilişkilerin gerildiğine dikkat çekmiştir;
 - Bugün bile birçok bölgede insanları fanatizm noktasına sürükleyen güçlü milliyetçilik duygusunun üstesinden gelmek için uluslar arası ve Balkanlar arası işbirliğini güçlendirmek önemlidir;
 - Hatalarımızdan ders almadığımız için tarih tekerrür ediyor;
 - Kaçınılması veya büyük bir hassasiyetle ele alınması gereken olaylar şunlardır: Küçük Asya seferinin sonucu, soykırım ve İyonya, Pontus ve Yunanlıların bulunduğu diğer bölgelerdeki orijinal evlerin sökülmesi; büyük güçlerin diğer ülkeler üzerindeki hakimiyeti, sömürgecilik, tüm "Amerika'nın keşfi".
- "Ben ve Avrupa" başlıklı online ankete 112 kişi katılmıştır (18-30 yaş arası genç yetişkinler ve 16-17 yaş arası lise öğrencileri).

Alınan cevapların analizi aşağıdakileri göstermektedir:

- Birkaç soruda farklılıklar görülmesine rağmen, cevaplar yaş grupları arasında önemli farklılıklar göstermemiştir;
- Genç yetişkinlerin %36,3'ü ve öğrencilerin %38,2'si kendi kültürleri ile Avrupa kültürü arasındaki kültürel farklılıkların önemsiz olduğu ifadesine "tamamen katılmıyor" veya "katılmıyor". Aynı zamanda, öğrencilerin %58,8'i ve genç yetişkinlerin %27,2'si kendi kültürleri ile diğer Balkan kültürleri arasında önemli farklılıklar olduğu ifadesine "tamamen katılmıyor" ya da "katılmıyor". Ayrıca, öğrencilerin %76,5'i ve genç yetişkinlerin %52,3'ü Avrupa kültürlerinden gelen kişilerle etkileşimde kendi kültürünü savunmanın önemli olduğu ifadesine "tamamen katılıyor" veya "katılıyor" iken, diğer Balkan kültürlerinden gelen

- kişilerle etkileşim söz konusu olduğunda öğrencilerin %60,3'ü ve genç yetişkinlerin sadece %27,3'ü bu ifadeye katılmaktadır.
- Öğrencilerin %60,3'ü ve genç yetişkinlerin %56,8'i Yunan olmanın Avrupalı olmaktan daha iyi olduğu ifadesine "tamamen katılmıyor" veya "katılmıyor".
 - Öğrencilerin %64,8'i ve genç yetişkinlerin sadece %27,3'ü kendi kültürleri ile Avrupalıların kültürleri arasında çok az kültürel farklılık olduğu ve bunların karşılıklı iletişimde göz ardı edilebileceği ifadesine "tamamen katılmıyor" veya "katılmıyor". Aynı zamanda, öğrencilerin %76,4'ü ve genç yetişkinlerin %68,2'si Balkan ulusları arasındaki kültürel farklılıkların küçük olduğu ve göz ardı edilebileceği ifadesine "tamamen katılmıyor" veya "katılmıyor".
 - Öğrencilerin %82,4'ü ve genç yetişkinlerin %100,0'ü "Avrupa kültüründen insanlarla etkileşimde bulunurken, kendi kültürümden farklı olsalar da onların değerlerini, inançlarını ve davranışlarını anlamaya ve saygı duymaya çalışırım" ifadesine "tamamen katılıyorum" veya "katılıyorum" demiştir. Aynı zamanda, öğrencilerin %61,8'i ve genç yetişkinlerin %93,2'si diğer Balkan uluslarının kültürel farklılıklarıyla karşılaştıklarında çeşitliliğe saygı duymaktadır. Ayrıca, öğrencilerin %79,5'i ve genç yetişkinlerin %75,0'ı Avrupa kültüründen gelen insanlarla iletişim kurarken davranışlarını uyarlamamanın gerekli olduğunu düşünmektedir. Diğer taraftan, öğrencilerin %42,7'si ve genç yetişkinlerin %36,4'ü, diğer Balkan kültürleri ile sahip insanlarla etkileşimde bulunurken davranışlarını ayarlamamanın veya kendi kültürel uygulamalarından kaçınmanın gerekli olduğu ifadesine "tamamen katılmıyor" veya "katılmıyor".
 - Öğrencilerin %35,3'ü ve genç yetişkinlerin %56,8'i Avrupa kültürünün unsurlarını kendi kültürlerine entegre etmenin kapsayıcı bir topluluk ve toplum oluşturmanın anahtarı olduğu ifadesine "tamamen katılıyor" veya "katılıyor".
 - Öğrencilerin %54,4'ü ve genç yetişkinlerin %36,4'ü diğer Balkan ülkelerini AB'de görmek istemektedir.
 - Öğrencilerin %70,5'i ve genç yetişkinlerin %84,1'i yemeklerin Balkan ülkeleri arasında bir bağlantı noktası olduğu ifadesine "tamamen katılıyor" ve "katılıyor". Aynı zamanda, öğrencilerin %72'si ve genç yetişkinlerin %68,2'si dini farklılıkların Balkan ülkeleri arasındaki çatışmalara katkıda bulunduğu ifadesine "tamamen katılıyor" veya "katılıyor".
 - Öğrenciler gelecekte Balkan ulusları arasındaki iyi ilişkilerin şu yollarla geliştirilebileceğine inanmaktadır: ekonomik işbirliği ve değişim (%58,8), diğer ülkeleri ziyaret etme ve tanıma (%48,5); okullarda kültürlerarası eğitim (%42,6). Genç yetişkinler karşılıklı saygı bilincinin artırılmasının (%61,4), ekonomik işbirliği ve değişimin (%56,8) ve okullarda kültürlerarası eğitimin (%52,3) önemini kabul etmektedir.

- Öğrencilere göre Avrupalıların 5 temel özelliği şunlardır: demokrasi (%69,1), insan hakları (%64,7), özgürlük (%54,4), eşitlik (%50) ve güvenlik (%36,8). Bu bağlamda, genç yetişkinler insan hakları (%81,8), demokrasi (%72,7), özgürlük (%70,5), işbirliği (%43,2), güvenlik (%43,2) ve çevrenin korunmasını (%43,2) vurgulamıştır.
- Öğrencilere göre Yunanistan'ı en iyi tanımlayan 5 özellik şunlardır: demokrasi (%63,2), özgürlük (%54,4), ırkçılık/ayırıcılık (%54,4), insan hakları (%47,1) ve çatışmalar (%42,6). Bu bağlamda, genç yetişkinler düşük yaşam standartları (%65,9), özgürlük (%56,8), demokrasi (%52,3), çatışma (%52,3) ve ırkçılık/ayırıcılık (%47,4) konularının önemini kabul etmiştir.

3. "BEN VE AVRUPA" ANKETİ

3.1 ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

3.1.1 Araştırma Problemi

Kaliteli kültürlerarası iletişim, maddi ve manevi varlıklarının yanı sıra etik ve sosyal değerleri de farklı olan bireyler, sosyal gruplar ve uluslar arasında var olan yabancı düşmanı önyargılar, klişeler ve diğer kültürel engeller sorununu çözenin temelidir. Bu sürecin başlangıç noktası kültürlerarası duyarlılığın tanınmasıdır - bir bireyin, belirli bir sosyal grubun (örneğin gençlik) veya bir bütün olarak toplumun mevcut farklılıkları kabul etme, diğer kültürlerden gelenleri anlama, kabul etme ve takdir etme becerisi. Varsayımına göre, farklı kültürlerin üyeleri arasında anlayış, karşılıklı saygı, diyalog ve ayrımcılık yapmama gibi konular geliştirilmeden kaliteli bir kültürlerarası iletişim kurulamaz, olası çatışmaların üstesinden gelinemez ve aralarındaki gerginlikler azaltılamaz. Bu süreçte ilerleme, köklü tutumların, inançların, dünya görüşlerinin sorgulanması ve "başkalarının ve farklıların" perspektifinden görme yeteneğinin geliştirilmesi anlamına gelen kültürlerarası eğitim çerçevesinde sistematik olarak sağlanır.

Çeşitliliği kabul etme becerisi sezgisel olarak gelişmeyen bir şeydir. Kültürlerin değil bireylerin karşılaştığı bir süreçte öğrenilir ve kazanılır. Kuşkusuz, diğer kültürlerin üyeleriyle sürdürülebilir ilişkiler kurabilmek için öncelikle kendimizi ve kültürümüzü tanımamız gerekir. Özellikle de kültürümüzün kendi kültürlerarası duyarlılığımızdan, çeşitliliği kabul etme becerimizden bahseden bölümünü aydınlatmak son derece önemlidir. Kültürel farklılıkları nasıl algılıyor ve yorumluyoruz? Diğer kültürlerin üyeleri hakkındaki açık ve örtük inançlarımız nelerdir? Başkalarına ilişkin anlayışımızı geliştirmeye kendimiz hazır mıyız ve ne kadar hazırız? Bizden farklı olanların değerlerini ve erdemlerini tanıma ve takdir etme konusunda ne kadar yetenekliyiz? Diğer kültürlerin üyeleriyle diyalog kurmaya ve fikir alışverişinde bulunmaya ne kadar hazırız? Bu ve benzeri sorulara doğru yanıtlar verilmeden kültürlerarası duyarlılığın sağlanması ve her şeyden önce mevcut önyargılar, stereotipler ve yabancı düşmanlığıyla mücadele edilmesi ve bu temelde diğer kültürlere yönelik sürdürülebilir ilişkiler kurulması mümkün değildir. Bu, özellikle de bu süreçteki rolleri kaliteli kültürlerarası iletişimin yollarını izlemek olan kültürel aktörler için geçerlidir.

3.1.2 Amaçlar

Bu araştırmanın genel amacı Bulgaristan, Yunanistan, Türkiye, Kuzey Makedonya, Romanya ve Sırbistan'dan gençlerin kültürlerarası duyarlılıklarının temel özelliklerini incelemektir.

Araştırmanın özel hedefleri şunlardır:

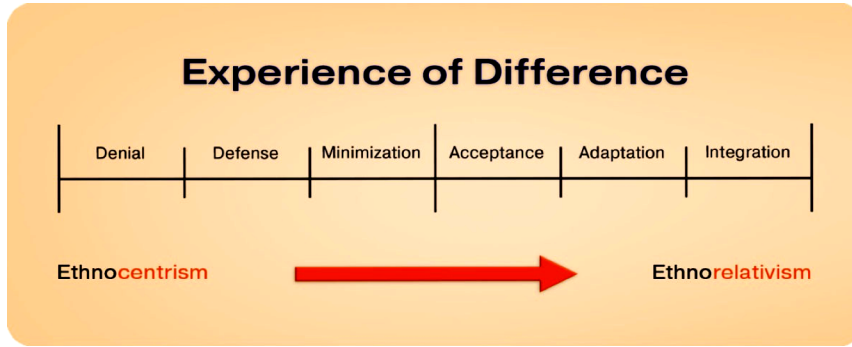
- Gençlerin kültürlerarası duyarlılık düzeylerindeki farklılıkları farklı ülkelere aidiyet açısından incelemek ve analiz etmek
- Gençlerin AB üyeliğine ilişkin kültürlerarası duyarlılık düzeylerindeki farklılıkları incelemek ve analiz etmek
- Farklı ülkeler ve AB üyeliği açısından gençlerin kültürlerarası duyarlılık düzeyindeki farklılıkları incelemek ve analiz etmek.

3.1.3 Yöntem

Kültürlerarası teori çerçevesinde, insanların diğer kültürel grupların üyeleriyle etkileşimdeki başarısını açıklamak için çok sayıda kavram geliştirilmiştir. Bu kavramlar öncelikle kültürlerarası yetkinlik, kültürlerarası duyarlılık, kültürlerarası anlayış ve kültürel zeka ile ilgilidir. Kültürlerarası araştırmalara yönelik farklı model ve yaklaşımların analizi, modellerin bilişsel, duygusal ve davranışsal alanlara yapılan vurgu ve bu alanların dahil edilmesi açısından farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Milton J. Bennett'in etkili Kültürlerarası Duyarlılık Gelişim Modeli (M. J. Bennett, 1986) bu çalışmada uygulanmıştır; burada kültürlerarası duyarlılığın gelişimi, kültürler arasındaki temel farklılıkları, dünyayı algılama biçimlerindeki farklılıkları tanımayı ve bunlarla yüzleşmeyi öğrendiğimiz bir süreçtir.

Bennett'in modelinin ana kavramını "farklılaşma" olarak adlandırır, yani kişinin farklılıkları tanıma ve onlarla birlikte yaşama becerisini nasıl geliştirdiğidir. "Farklılaşma" iki olguya atıfta bulunur: birincisi, insanların aynı şeye farklı şekillerde bakması; ve diğeri, "kültürlerin farklı farklılaşma kalıplarını, yani dünya görüşlerini sürdürme biçimlerine göre birbirlerinden farklı olmalarıdır." Bu ikinci husus, Bennett'in kültürü insanların gerçekliği yorumlama biçimi ve kişinin etrafındaki dünyayı gözleme şekli olarak görmesine atıfta bulunmaktadır. Gerçekliğin bu şekilde yorumlanması ya da dünya görüşü kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Model, kültürlerarası iletişim bağlamında, yani psikoloji, sosyoloji ve

antropolojiden etkilenen disiplinler arası bir alanda geliştirilmiştir. Bu modele göre, gelişim aşamalarının her birinde yer alan bir kişi, olayları ve kültürel farklılıkları niteliksel olarak farklı bir şekilde yorumlar ve insanların kültürlerarası farklılıkları daha derinlemesine anlama ve takdir etme yolunda ilerleyebilecekleri gelişim aşamalarını tanımlar. Birbirini izleyen evreler/aşamalar şeklinde tek yönlü bir gelişim ilerlemesi olduğu varsayımı vardır.

Bazen "Bennett Ölçeği" olarak da adlandırılan bu model (soldaki şemaya bakınız), insanların kültürel farklılıkları nasıl algıladıklarını, yorumladıklarını ve iletişim

kurduklarını açıklamaktadır. Model, etnosentrizm-etnorelativizm sürekliliği boyunca kültürel farklılıkların niteliğinde bir değişim olduğu varsayımını içermektedir. Bennett'e göre etnosentrizm, birincil sosyalleşme yoluyla benimsenen inançların ve dünya görüşünün yeniden gözden geçirilmediğini, yani başkalarının yargılandığı bir norm haline geldiğini ima eder. Etnorelativizm ise kültürlerin ancak karşılaştırma yoluyla anlaşılacağı, yani değerlendirme için evrensel normlar ve standartlar olmadığını ifade eder. İnsanlar etnosentrik (inkar, savunmacılık ve minimize etme) aşamadan etno-relativist dünya görüşüne (kabul, uyum ve entegrasyon) geçerek kültürel farklılıkları daha derinlemesine anlama ve takdir etme yolunda ilerleyebilirler. Önemli olan bir diğer nokta da, etnosentrik aşamaların farklılık olgusuyla yüzleşmekten kaçınmakla karakterize edilirken, etno-relativist aşamalarda farklılıklar konusunda aktif bir arayış ve ilgi söz konusu olabilmesidir.

Bu araştırma için, her biri katılımcıların kültürlerarası duyarlılık gelişiminin 6 aşamasından birini aydınlatmayı amaçlayan 19 sorudan oluşan ve kültürel farklılıkları algılamının ve deneyimlemenin altı farklı yolunun ayırt edildiği "BEN VE AVRUPA" adlı özel bir anket oluşturulmuştur. Bu anlamda sorular aşağıdaki gibi aşamalı olarak yapılandırılmıştır:

İNKAR AŞAMASI

İnkâr, etnosentrik dünya görüşünün temelinde yer alır ve bir kişinin dünyada farklı gerçeklik görüşleri olduğunu inkâr etmesi anlamına gelir. Bu inkâr, farklı bakış açılarıyla karşılaşma fırsatı çok az olduğunda ya da hiç olmadığında, böyle bir deneyim olmadığında, izolasyona dayanabilir. İnkâr, farklılıkların kasıtlı olarak birbirinden ayrıldığı, bir birey ya da grubun farklılıklarıyla yüzleşmemek için insanlar arasına kasıtlı olarak bariyerler koyduğu ayrıma da dayanabilir. Dolayısıyla ayrıştırma, en azından şimdilik, çeşitlilik olduğunu kabul eder ve bu nedenle gelişimsel olarak izolasyonun üzerindedir. Halen dünyada mevcut olan ırk ayrımcılığı bir ayrılık örneğidir. Gelişimin önündeki ana engel ve bu aşamada çözülmesi gereken konu, kültürel farklılıklarla ilgili deneyimleri tasarlamak için az sayıda ve yeterince spesifik olmayan kategorilerin bir sonucu olan kültürel farklılıklardan kaçınma eğilimidir. Bu soruda yüksek puan alan bir kişi, kültürün iletişim ve davranış üzerindeki etkisinin farkına varma konusunda henüz bir farkındalık veya istek olmadığı anlamına gelir, kültürlerarası duyarlılık geliştirmenin ilk aşamasındadır.

Ankette yer alan ve katılımcıların kültürlerarası duyarlılıklarının bu gelişim aşamasına ışık tutan sorular şunlardır:

Soru 1. 'Avrupalı olmak' ve 'AB vatandaşı olmak' sizin için aynı anlama mı geliyor?

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

Soru 2: "Avrupalı olmanın" birleştirici bir faktör olduğunu düşünüyor musunuz?

- Kesinlikle katılıyorum
- Katılıyorum
- Katılmıyorum
- Kesinlikle katılmıyorum

SAVUNMA AŞAMASI

Kültürel farklılıklar tehdit edici olarak görülebilir, çünkü kişinin gerçeklik gözlemine, yani kimliğine bir alternatif sunarlar. Bu nedenle savunma aşamasında farklılıklar tanınır, ancak onlara karşı mücadele edilir. Bu mücadelenin en belirgin stratejisi, farklı bir dünya görüşünün olumsuz olarak değerlendirildiği aşağılamadır. Klişeleştirme ve bunun aşırı biçimi olan ırkçılık, küçümseme stratejisinin örnekleridir. Küçümsemenin diğer yüzü ise, kişinin kendi kültürünün sadece olumlu özelliklerinin vurgulandığı, diğer kültürlere ise ya çok az önem verildiği ya da hiç önem verilmediği, yani onların daha az değerli olduğunun ima edildiği üstünlük taslama stratejisidir. Bazen çeşitlilikle temas etme tehdidine bir yanıt olarak üçüncü bir strateji ortaya atılır. Bennett bunu "tersine çevirme" olarak adlandırmaktadır. Tersine çevirme, bir kişinin başka bir kültürü üstün görmesi ve aynı zamanda kendi kültürel mirasını tamamen küçümsemesi anlamına gelir. İlk bakışta bu strateji kültürel açıdan daha kabul edilebilir görünebilir, ancak pratikte bir etnosentrizm merkezinin (kişinin kendi kültürel kökeni) diğeriyle değiştirilmesini temsil eder. Bu konuda yüksek puan alan bir kişi kutuplaşmış görüşler sergileyebilir, yani kültürel kimliğinin farkında olup ona değer verirken aynı zamanda diğer kültürlerle karşı direnç gösterebilir veya onları reddedebilir. İnkâr aşaması ve savunma aşamasının ortak özelliği, kişinin farklılıkları tehdit edici olarak algılamasıdır, ancak bu deneyimin üstesinden gelme stratejileri farklıdır.

Ankette yer alan ve katılımcıların kültürlerarası duyarlılıklarının bu gelişim aşamasına ışık tutan sorular şunlardır:

Soru 3: AB'nin kendi değerlerine (hukukun üstünlüğü, insan hakları, ayrımcılık yapmama, serbest piyasa, özel mülkiyet...) saygı duyduğunu düşünüyor musunuz?

- Kesinlikle Katılıyorum
- Katılıyorum
- Katılmıyorum
- Kesinlikle Katılmıyorum

Soru 4: Avrupalı olmaktan gurur duyuyor musunuz?

- Kesinlikle Katılıyorum
- Katılıyorum
- Katılmıyorum
- Kesinlikle Katılmıyorum

Soru 5: Avrupa'nın sınırlarının kalkmasını ve tek bir ülke olmasını ister misiniz?

- Kesinlikle Katılıyorum
- Katılıyorum
- Katılmıyorum
- Kesinlikle Katılmıyorum

MİNİMİZASYON AŞAMASI

Bu aşamada artık çeşitlilik tanınmıştır ve artık küçümseme ve üstünlük stratejileriyle mücadele edilemez, ancak önemi azaltılmaya çalışılmaktadır. Benzerlikler vurgulanmakta ve kültürel farklılıklardan çok daha ağır basan farklılıklar olarak sunulmakta ve böylece önemsizmiş gibi gösterilmektedir. Bennett, birçok kuruluşun, minimizasyon olarak adlandırdığı şeyin aslında kültürlerarası gelişimin son aşaması olduğunu anladığını ve ortak değerleri ve bakış açılarını paylaşan bir dünya yaratmak için çalıştığını vurgulamaktadır. Bu ortak bakış açıları öncelikle fiziksel evrenselliğe, yani insanlar arasındaki biyolojik benzerliğe dayanmaktadır. Hepimiz yemek yemek, sindirmek ve ölmek zorundayız. Ancak kültür sadece biyolojinin bir uzantısı olarak görülürse anlamı azalır. Bu sorudan yüksek puan alan bir kişi kültürel farklılıkların farkındadır, ancak bunları iletişim ve etkileşimde önemli bulmaz.

Ankette yer alan ve katılımcıların kültürlerarası duyarlılıklarının bu gelişim aşamasına ışık tutan sorular şunlardır:

Soru 6: AB'nin Balkan Yarımadası'ndan yeni ülkeleri kabul ederek genişlemesini istiyor musunuz?

- Kesinlikle Katılıyorum

- Katılıyorum
- Katılmıyorum
- Kesinlikle Katılmıyorum

Soru 7: Sizce Rusya AB'ye üye olmalı mıdır?

- Kesinlikle Katılıyorum
- Katılıyorum
- Katılmıyorum
- Kesinlikle Katılmıyorum

Etnosentrik ve etnorelativist bir dünya görüşü arasındaki geçiş, evrensel değerlere olan inançtan değerlerin göreceliliğine doğru bir tür olan "paradigmatik dönüşü" temsil etmektedir. Etnorelativist bakış açıları, kişinin kendi kültürünün gerçekliğini deneyimlemede merkez olarak algılandığı bir konumdan, gerçekliği algılamının alternatif ve eşit derecede değerli yollarını temsil eden diğer kültürlerin varlığı bağlamına yerleştirildiği bir konuma geçişle karakterize edilir.

KABULLENME AŞAMASI

Bu kabul, ilk olarak, farklı kültürlerde sözlü ve sözsüz iletişimin farklı yolları olduğu ve tüm bu yolların saygıyı hak ettiği görüşünü kabul etmekle başlar. Daha sonra bu kabul, farklı dünya görüşlerinin ve farklı değerlerin kabulüne kadar uzanır. Bu, her şeyden önce kişinin kendi değerlerini bilmesi ve bu değerleri kendi kültürünün ürünleri olarak görmesi anlamına gelir. Değerler, birinin "sahip olduğu" bir şey olmaktan ziyade, etrafımızdaki dünyayı yorumlamanın bir süreci ve aracı olarak açıklanabilir. Belirli bir grubun aşağılanmasını etkileyen değerler bile, bu değerlerin taşıyıcılarının deneyimlerini organize etmelerine ve içinde yaşadıkları dünyayı anlamalarına yardımcı olma işlevine sahip bir şey olarak görülebilir; bu da elbette bu

değerler hakkındaki eleştirel görüşümüzü dışlamaz. Bu sorudan yüksek puan alan bir kişi kültürel farklılıkların farkındadır ve iletişim ve davranışlarında bunlara saygı göstermeye isteklidir.

Ankette yer alan ve katılımcıların kültürlerarası duyarlılıklarının bu gelişim aşamasına ışık tutan sorular şunlardır:

Soru 8: Avrupa tarihi ve kültürü diğer kıtalardan daha mı iyi?

- Kesinlikle Katılıyorum
- Katılıyorum
- Katılmıyorum
- Kesinlikle Katılmıyorum

Soru 9: Bulgar/Yunan/Makedon/Romen/Sırp/Türk olmak Avrupalı olmaktan daha mı iyidir?

- Kesinlikle Katılıyorum
- Katılıyorum
- Katılmıyorum
- Kesinlikle Katılmıyorum

ADAPTASYON AŞAMASI

Adaptasyon asimilasyonun tam tersidir, çünkü asimilasyon kişinin kendi kimliğinden vazgeçme pahasına farklı değerleri, dünya görüşlerini ve davranışları benimsemesi anlamına gelir. Öte yandan adaptasyon bir ekleme, tamamlama sürecidir. Kişi farklı dünya görüşleriyle daha uyumlu olan yeni bir davranış biçimi öğrenir ve kişisel davranış repertuarına ekler. Bu durum en açık şekilde yeni iletişim tarzlarının kabul edilmesinde görülebilir. Bu bağlamda kültür durağan bir şey olarak değil, gelişen ve kendi seyri olan bir süreç olarak görülür. Adaptasyonun en önemli unsurlarından biri empatidir. Empati, kültürel kimliğimizle tutarlı olan durumlardan farklı durumları deneyimleme yeteneği olarak açıklanmaktadır. Bir başkasının bakış açısını alarak onu anlama çabasıdır. Çoğulculuk aşamasında empati gelişir ve birey birkaç farklı referans çerçevesine veya birden fazla kültürel çerçeveye dayanabilir.

Bu çerçevelerin geliştirilmesi genellikle kişinin uzun bir süre boyunca farklı bir kültürel bağlamda yaşamasını gerektirir. Çeşitlilik daha sonra kişinin iki veya daha fazla kültürel çerçeveden oluşan kendi kimliğinin normal bir parçası olarak görülür. Bu soruda yüksek puan alan bir kişi, etkili kültürler arası etkileşimleri kolaylaştırmak için iletişim ve davranışta kültürel farklılıklara uyum sağlama konusunda farkındalığa ve istekliliğe sahiptir.

Ankette yer alan ve katılımcıların kültürlerarası duyarlılıklarının bu gelişim aşamasına ışık tutan sorular şunlardır:

Soru 10: Bir Avrupalıyı en iyi tanımlayan 5 şeyi seçiniz?

- Özgürlük
- Demokrasi
- İnsan Hakları
- Doğanın Korunması
- Sosyal olarak zayıf olanlara özen göstermek
- Eşitlik
- Yüksek Standart
- Düşük Standart
- Güvenlik
- İşbirliği
- Çatışma
- Irkçılık
- Diktatörlük

Soru 11: Bir Bulgar/ Yunan/ Makedon/ Romen/ Sırp/ Türk'ü en iyi tanımlayan 5 şeyi seçiniz?

- Özgürlük
- Demokrasi
- İnsan Hakları
- Doğanın Korunması
- Sosyal olarak zayıf olanlara özen göstermek

- Eşitlik
- Yüksek Standart
- Düşük Standart
- Güvenlik
- İşbirliği
- Çatışma
- Irkçılık
- Diktatörlük

ENTEGRASYON AŞAMASI

Adaptasyon aşamasında bir kişide birkaç farklı kültürel çerçeve bulunduğundan, entegrasyon aşaması farklı kültürel bakış açılarını bir araya getirme girişimini ifade eder. Tek bir kültürün yeniden kurulması ya da farklı dünya görüşleri arasında barışçıl bir birlikteliğin var olmasından duyulan memnuniyeti temsil etmez. Entegrasyon, yaşam boyunca edindiğimiz deneyimlerle bağlantılı olarak kişinin kendi kimliğini sürekli sorgulamasını gerektirir. Bu durum, bireyin topluma entegre olmasına ancak herhangi bir kültüre ait olmamasına yol açabilir. Entegrasyonun ilk aşaması olan bağlamsal değerlendirme, farklı durumları ve dünya görüşlerini farklı kültürel çerçevelerden gözlemlene becerisi anlamına gelir. Diğer tüm aşamalarda etnosentrik düşüncelerden kaçınmak için değerlendirmeden kaçınılır. Bağlamsal değerlendirme aşamasında, bir birey koşullara bağlı olarak bir kültürel bağlamdan diğerine geçebilir. Bu şekilde yapılan değerlendirme görelilik niteliğine sahiptir. Bennett kültürlerarası bir seçim örneği vermektedir: "Sizin veya bir başkasının yaptığı hatalar hakkında açıkça konuşmak iyi midir? Amerikan kültürü bağlamında bu iyi iken, Japonya'da çoğu durumda iyi değildir. Ancak bazen Japonya'da Amerikan yaklaşımını kullanmak iyi olabilir ya da tam tersi. Her iki tarzı da kullanabilme becerisi adaptasyonun bir parçasıyken, seçim yaparken kültürel bağlamı ahlaki açıdan göz önünde bulundurmak entegrasyonun bir parçasıdır." Son bir aşama olarak yapıcı marjinalleşme, Bennett tarafından öğrenmenin sonu olarak değil, ulaşılması gereken bir şey olarak açıklanmaktadır. Bir birey için bu, tam bir öz-farkındalık durumu, yabancı olduğu herhangi bir kültüre ait olmama durumu anlamına gelir. Bu aşamaya ulaşmak gerçek bir kültürlerarası arabuluculuk ve farklı, kültürel olarak şekillenmiş dünya görüşleriyle

hareket etme imkanı sağlar. Bu konuda yüksek puan alan bir kişi, daha kapsayıcı ve çeşitlilik içeren bir toplum inşa etme sürecinde kültürel alışveriş ve entegrasyonun faydalarının farkındadır ve bunlara değer verir.

Ankette yer alan ve katılımcıların kültürlerarası duyarlılıklarının bu gelişim aşamasına ışık tutan sorular şunlardır:

Soru 12: Hangisi daha iyi?

- Ortaklık
- Herkesin kendinden sorumlu olması

Soru 13: Avrupa'nın birleşik bir ordusu olmalı mı?

- Kesinlikle Katılıyorum
- Katılıyorum
- Katılmıyorum
- Kesinlikle Katılmıyorum

Soru 14: Avrupa'yı en çok tehdit eden şey nedir?

- Mali ve ekonomik kriz
- Göçmen dalgaları ve mülteci akını
- Amerikan siyaseti
- Rus siyaseti
- Çevre felaketi
- Savaş

Soru 15: Ülkenizi/ülkemizi en çok tehdit eden şey nedir?

- Yolsuzluk
- Enerji bağımlılığı
- Çevre felaketi
- Mülteci akını
- Gençlerin batıya göç etmesi

- Savaş

Soru 16: Sizce gelecekte Balkan ülkeleri arasındaki iyi ilişkilere ne katkıda bulunabilir? (birden fazla cevap mümkündür)

- Ekonomik işbirliği ve alışveriş
- Kültürel işbirliği
- Okullarda kültürlerarası eğitim
- Büyük güçler tarafından müdahale edilmemesi
- Ortak ihtiyaç ve çıkarlara dayalı bölgesel birliktelik
- Karşılıklı saygı, yakınlık ve birliktelik duygusu konusunda farkındalık yaratmak
- Diğer Balkan ülkelerini ziyaret etmek ve daha yakından tanımak
- Diğer Balkan halklarına karşı samimiyet, empati ve dostluk gösterilmesi

Soru 17: Gelecekte Balkan ülkeleri arasındaki iyi ilişkilere ne katkıda bulunabilir?

- Ekonomik işbirliği ve değişim
- Kültürel işbirliği
- Okullarda kültürlerarası eğitim
- Büyük güçlerin müdahale etmemesi
- Karşılıklı saygı, yakınlık ve birliktelik duygusu konusunda farkındalık yaratılması
- Ortak ihtiyaç ve çıkarlara dayalı bölgesel işbirliği
- Diğer Balkan ülkelerini ziyaret etmek ve daha yakından tanımak
- Diğer Balkan halkları ile samimiyet, empati ve dostluk gösterilmesi

Soru 18: Sizce bir Avrupalıyı en iyi tanımlayan beş özelliği seçiniz.

- Özgürlük
- Demokrasi
- İnsan hakları
- Doğa koruma
- Sosyal olarak zayıf olanlara özen göstermek
- Eşitlik

- Yüksek standart
- Düşük standart
- Güvenlik
- İşbirliği
- Çatışma
- Irkçılık
- Diktatörlük

Soru 19: Sizce bir Bulgar/Yunan/Makedon/Roman/Sırp/Türk'ü en iyi tanımlayan beş özelliği seçiniz.

19. soru 18. soru ile aynı cevapları içermektedir.

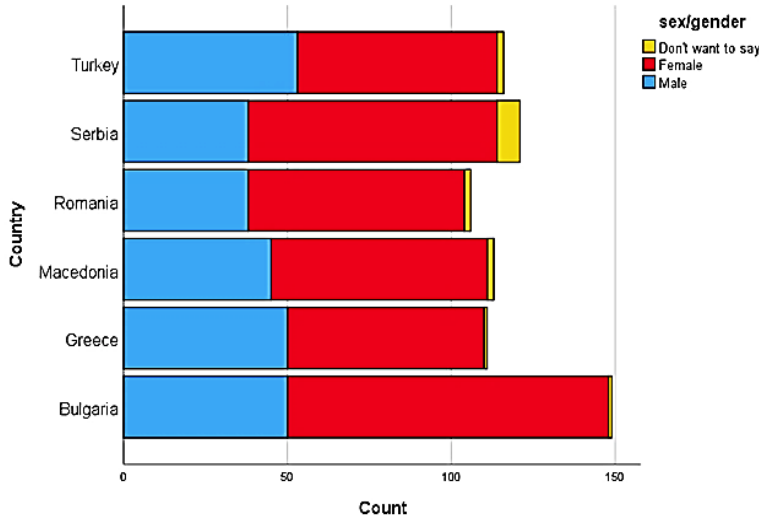
3.1.4 Araştırmanın Değişkenleri

Bağımlı ve bağımsız değişkenler bir anket formu ile incelenmiştir. Bağımlı değişkenler, kültürlerarası duyarlılığın gelişiminin farklı aşamalarına özgü, kültürel farklılıkları algılamanın ve deneyimlemenin altı farklı yolunu inceleyen 16 ifadeyi ifade etmektedir. Bağımsız değişkenler, katılımcıların yaşadığı ülke, AB üyeliği, yaş ve cinsiyet gibi katılımcı hakkındaki genel verileri ifade etmektedir.

3.1.5 Örneklemin Tanımı

Araştırma örneklemini Bulgaristan, Sırbistan, Türkiye, Kuzey Makedonya, Yunanistan ve Romanya'dan toplam 718 öğrenci (18-30) ve öğrenciden (14-18) oluşmaktadır. Katılımcıların sayısı ve ulusal yapısı aşağıdaki tabloda verilmiştir:

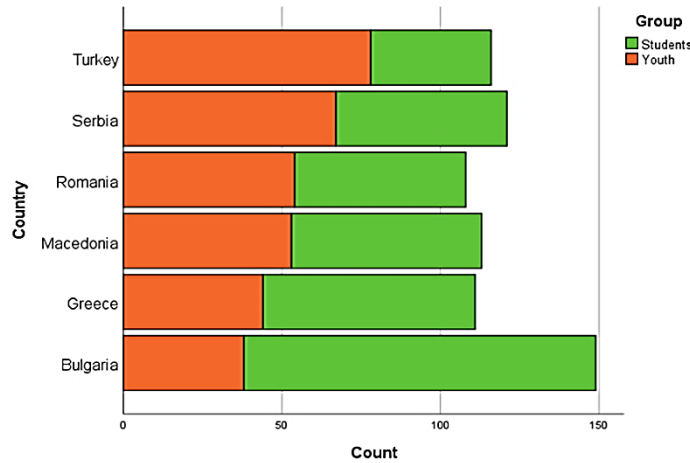
Ülke	Katılımcı Sayısı	% Katılımcı
Bulgaristan Cumhuriyeti	149	20.75
Sırbistan Cumhuriyeti	121	16.85
Türkiye Cumhuriyeti	116	16.16
Kuzey Makedonya Cumhuriyeti	113	15,74
Yunanistan Cumhuriyeti	111	15.46
Romanya Cumhuriyeti	108	15.05
Toplam	718	100.00

Toplam 718 katılımcının 427'si yani %59,47'si kadın, 274'ü yani %38,16'sı erkek iken 15'i ya da %2,37'si bu konuda kendilerini ifade etmek istememiştir. Örneklemin bu özelliği ülkelere göre incelendiğinde belirli farklılıklar görülmektedir.

Ankete katılanlar arasında erkeklerin en düşük katılımı Bulgaristan, Romanya ve Sırbistan'da kaydedilmiş, Kuzey Makedonya'da biraz daha yüksek olmuş, bunu Yunanistan ve ardından Türkiye izlemiştir; ancak her durumda ankete katılanlar arasında kadınların erkeklere kıyasla nispeten daha yüksek bir katılımı söz konusudur. Ünelere göre katılımcıların cinsiyet yapısına genel bakış verilmiştir.

Ankete katılanların yaşlarına bakıldığında, toplam sayınının 384'ü yani %53,48'i öğrenci (19-30), 334'ü yani %46,52'si ise öğrenci (14-18) olduğu görülmektedir. Ünelere göre örneklemin yaş yapısına bakıldığında, en

yüksek öğrenci katılımı Bulgaristan'da, en düşük katılım ise Türkiye ve Sırbistan'da kaydedilmiştir. Sağdaki grafik katılımcıların yaş yapısını ülkelere göre göstermektedir.

3.2 ARAŞTIRMA SONUÇLARI VE SONUÇLARIN YORUMLANMASI

3.2.1 Ülkeye aidiyet konusunda kültürlerarası duyarlılık

3.2.1.1 İnkâr Aşaması

Elde edilen sonuçların analizi, Bağımlı Değişken 1 olan Reddetme Aşaması için aritmetik ortalama değerinin yüksek olduğunu göstermektedir. **Kendi kültürüm ile Avrupa**

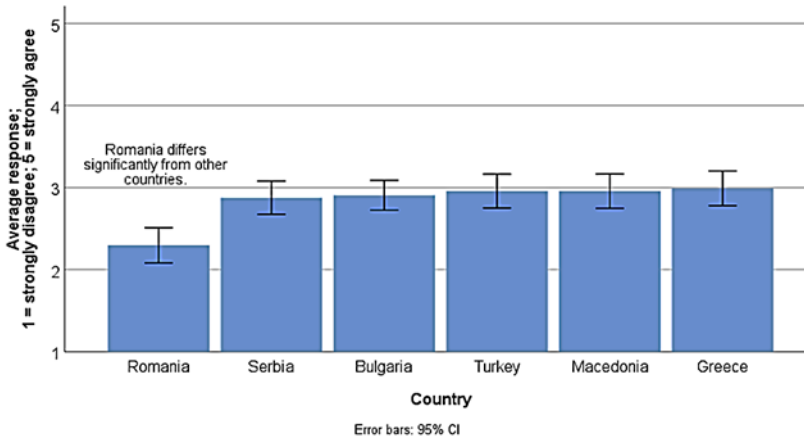
Ülke	Ortalama	Standart Sapma	N
Bulgaristan	2.91	0.989	149
Yunanistan	2.99	1.116	111
K. Makedonya	2.96	1.012	113
Romanya	2.30	1.232	108
Sırbistan	2.88	1.275	121
Türkiye	2.96	1.182	116
Toplam	2.84	1.153	718

kültürleri arasındaki kültürel farklılıklar önemsizdir ve herkes tek bir kültürel normlar ve değerler dizisine uymalıdır, tüm katılımcı grubu düzeyinde aritmetik ortalamadan 1.153 (standart sapma) ortalama sapma ile 2.84'tür (soldaki tabloya bakınız). Bu

sonuç ülkelere göre karşılaştırıldığında, Romanya'dan katılımcıların 2.30'luk bir aritmetik ortalama elde ettiği, bunun da tüm grubun ortalamasından önemli ölçüde düşük olduğu ve sadece bu katılımcıların, diğerlerine kıyasla, ortalama gruplara kıyasla daha düşük bir aritmetik ortalama değeri kaydettiği görülmektedir. Ülkelere göre diğer tüm sonuçlar ortalamadan biraz daha yüksek bir değere sahiptir: Sırbistan - 2.88; Bulgaristan - 2.91; Türkiye ve Kuzey Makedonya - 2.96; Yunanistan - 2.99. Verilen aritmetik ortalamaların değerleri arasındaki aralığa bakacak olursak, en büyük aritmetik ortalama (Yunanistan, 2.99) en küçük aritmetik ortalamadan (Romanya, 2.30) %23 daha yüksektir.

Elde edilen veriler Romanya'daki gençlerin Sırbistan, Bulgaristan, Kuzey Makedonya, Türkiye ve Yunanistan'daki akranlarına kıyasla daha güçlü bir kültürel çeşitlilik algısına sahip olduğunu göstermektedir (bkz. aşağıdaki grafik). Bu durum, Romanya'daki gençlerin kültürün iletişim ve davranış üzerindeki etkisini fark etme konusunda daha gelişmiş bir

1 Cultural differences between my own and European cultures are unimportant, and everyone should conform to one set of cultural norms and values.

farkındalığa ve daha güçlü bir iradeye sahip olduğunu göstermektedir. Bu araştırma sonuçlarına göre, Romanya'daki gençler, kendi kültürlerinin gerçekliği deneyimlemede merkez olarak algılanmadığı bir

konuma daha yakındır. Bu aynı zamanda diğer ülkelerden gelen akranlarının daha "etnosentrik" olduğunu, "tüm insanlar dünyayı benim algıladığım gibi algılıyor" türünden deneyimlerin daha yaygın olduğunu, yani tüm insanların aynı inanç ve normları paylaştığını düşündüklerini göstermektedir. Burada ayrıca, bir kişinin çeşitlilikle ilgili deneyimini algıladığı yeterince farklılaştırılmamış kategorilerin yalnızca kültürel meselelerle değil, aynı zamanda örtük "insan-altı statü" atamasıyla, yani doğası gereği üstün ve aşağı gruplar fikriyle de ilgili olduğu belirtilmelidir. Gelişimin önündeki ana engel ve bu aşamada çözülmesi gereken konu, kültürel farklılıklarla ilgili deneyimler tasarlamak için az sayıda ve yeterince spesifik olmayan kategorilerin bir sonucu olan kültürel farklılıklardan kaçınma eğilimidir.

İnkâr Aşaması için katılımcıların kültürlerarası duyarlılığının temel özelliklerinin aydınlatıldığı

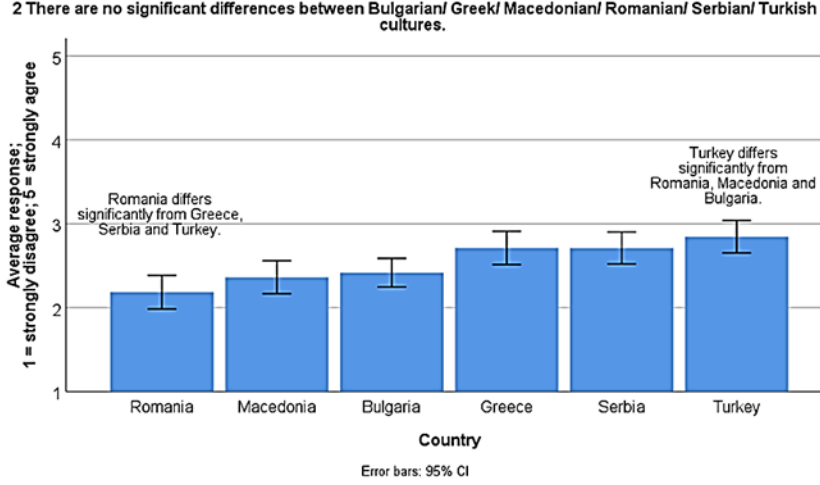
Ülke	Ortalama	Standart Sapma	N
Bulgaristan	2.42	1.085	149
Yunanistan	2.71	1.065	111
K.Makedonya	2.36	1.061	113
Romanya	2.19	0.949	108
Sırbistan	2.71	1.114	121
Türkiye	2.84	1.084	116
Toplam	2.54	1.084	718

bir sonraki Bağımlı Değişken şöyledir
"Bulgar/ Yunan/ Makedon/ Romen/ Sırp/ Türk kültürleri arasında önemli bir fark yoktur." (Bağımlı Değişken 2.)

Elde edilen verilerin analizi, tüm grup düzeyinde bu ifade için aritmetik ortalama değerinin 2,54 olduğunu ve standart sapmanın 1,084 olduğunu göstermektedir

(soldaki tabloya bakınız). Bu sonucun ülkelere göre karşılaştırılması, bir önceki iddia için elde edilen sonuçlara kıyasla biraz farklı karşılıklı ilişkiler göstermektedir. Romanya'dan katılımcılar bu konuda da 2.19 ile en düşük aritmetik ortalama değerini kaydetmiştir. Ancak, ortalamanın altında bir sonuç kaydeden tek grup oldukları önceki iddianın aksine, bu kez Kuzey Makedonya (2.36) ve Bulgaristan'dan (2.42) katılımcılar da onlara katılmaktadır. Sırbistan ve Yunanistan'dan (her iki grup da 2.71) ve Türkiye'den (2.84) katılımcılar bu konuda ortalamanın üzerinde bir aritmetik ortalama değeri kaydetmiştir. Verilen aritmetik ortalamaların değerleri arasındaki aralığa bakıldığında, bu soru için en büyük aritmetik ortalama (Türkiye, 2.84) en küçük aritmetik ortalamadan (Romanya, 2.19) %23 daha yüksektir.

Elde edilen veriler, Romanya'dan gençlerin - bu durumda da - diğer katılımcılara kıyasla,

diğer ülkelerden akranlarına göre daha güçlü bir kültürel çeşitlilik algısına sahip olduğunu göstermektedir (yukarıdaki grafiğe bakınız). Bu kez, Yunanistan, Sırbistan ve Türkiye'den katılımcıların sonuçlarına kıyasla daha

belirgin ve Kuzey Makedonya ve Bulgaristan'dan katılımcılara kıyasla önemli ölçüde daha azdır. Her iki durumda da aynı olan şey Yunanistan, Sırbistan ve Türkiye'nin etnosentrik konumudur ve her iki durumda da bu konum en güçlü şekilde Türkiye'den katılımcılar tarafından ifade edilmektedir. Bu gibi durumlarda çeşitliliğin deneyimlenmediği ya da yabancılar, göçmenler vb. gibi geniş, az farklılaştırılmış "öteki" kategorileri şeklinde deneyimlendiği akılda tutulmalıdır. Kuzey Makedonya ve Bulgaristan'ın birinci ve ikinci sorularla ilgili kararsız konumu, bu ülkelerden katılımcılarla yapılacak daha ileri çalışmalarda, kültürel farklılıklarla ilgili deneyimlerin tasarlanması için belirli kategorilerin temsili ve farklılaştırılmasının daha ayrıntılı olarak incelenmesi gerektiğine işaret etmektedir. Bu anlamda, Romanya'dan gençlerin kültürel çeşitliliğe ilişkin mevcut deneyim ve tecrübelerinin kullanılması, kaliteli kültürlerarası iletişimin temeli olarak kültürlerarası duyarlılığın geliştirilmesi üzerinde çalışmak için bir tür fırsat teşkil etmektedir.

3.2.1.2 Savunma Aşaması

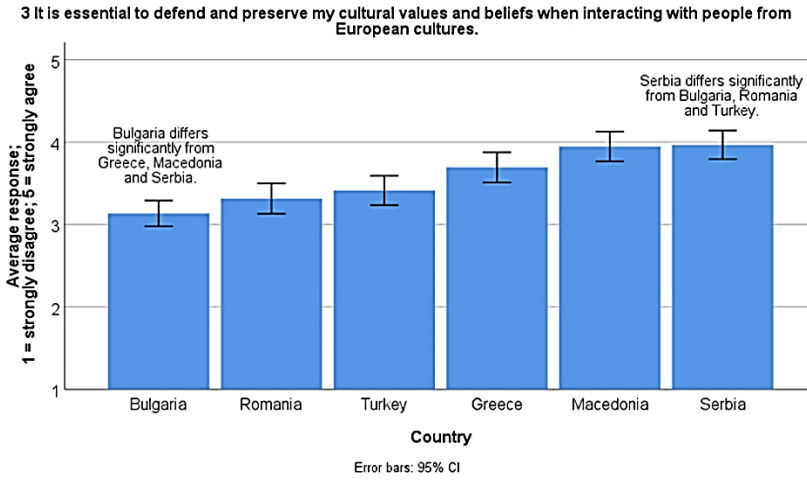
Ülke	Ortalama	Standart	
		Sapma	N
Bulgaristan	3.13	0.984	149
Yunanistan	3.69	0.980	111
K.Makedonya	3.95	0.953	113
Romanya	3.31	0.944	108
Sırbistan	3.97	0.785	121
Türkiye	3.41	1.173	116
Toplam	3.56	1.025	718

Savunma Aşaması için elde edilen sonuçların analizi, Bağımlı Değişken **3.Avrupa kültüründen gelen insanlarla etkileşimde bulunurken kültürel değerlerimi ve inançlarımı savunmak ve korumak esastır**, tüm katılımcı grubu için aritmetik ortalamasının

3,56 olduğunu ve standart sapma değerinin 1,025 olduğunu göstermektedir (soldaki tabloya bakınız). Bu sonucun devletler tarafından elde edilen sonuçlarla ve bu sonuçların birbirleriyle karşılaştırılması aşağıdakilere işaret etmektedir. Bulgaristan (3.13), Romanya (3.31) ve Türkiye'den (3.41) katılımcılar bu soru için ortalamasının altında aritmetik ortalama değerleri kaydetmiştir. Diğer katılımcı grupları ortalamasının üzerinde aritmetik ortalama değerleri kaydetmiştir; Yunanistan'dan katılımcılar 3.69, Kuzey Makedonya'dan katılımcılar 3.95 ve Sırbistan'dan katılımcılar 3.97 sonucuna sahiptir. Verilen aritmetik ortalamaların değerleri arasındaki aralığa bakacak olursak, bu soruda en büyük aritmetik ortalama (Sırbistan, 3.97) en küçük aritmetik ortalamadan (Bulgaristan, 3.13) %21 daha yüksektir.

Elde edilen veriler, Bulgaristan, Romanya ve Türkiye'den katılımcıların, Yunanistan, Kuzey Makedonya ve özellikle Sırbistan'dan katılımcılara kıyasla, kendi dünya görüşlerini ve kimliklerini tehdit ettiğini düşündükleri farklılıkların etkisine karşı etnosentrik savunmaya daha az yöneldiklerini göstermektedir. Bu durum aynı zamanda Yunanistan, Kuzey Makedonya ve Sırbistan'dan katılımcıların kendi dünya görüşleri ve kimliklerini savunmak için "ötekilerin" olumsuz değerlendirilmesine daha sık başvurduklarını göstermektedir. Bu da

genellikle kişinin kendi kültürel grubunun üstünlüğü olarak algılanır. Sonuç olarak - elde edilen verilere göre - Yunanistan, Kuzey Makedonya ve Sırbistan'dan gelen gençler, belirli, bariz kültürel farklılıkları algılamada diğer katılımcılardan daha az yetenekli olduğu görülmüştür. Bu süreçte oluşturdukları kategoriler, diğer grupların benzerlerine kıyasla daha geneldir ve farklılıkların ortaya çıktığı bağlamın değeri ve etkisi konusunda daha az gelişmiş bir anlayışa sahiptir. Bu katılımcı gruplarının üyeleri kendilerini daha çok "diğerlerini" bir şekilde kendi gruplarının çıkarlarını tehdit eden kişiler olarak algıladıkları bir durumda

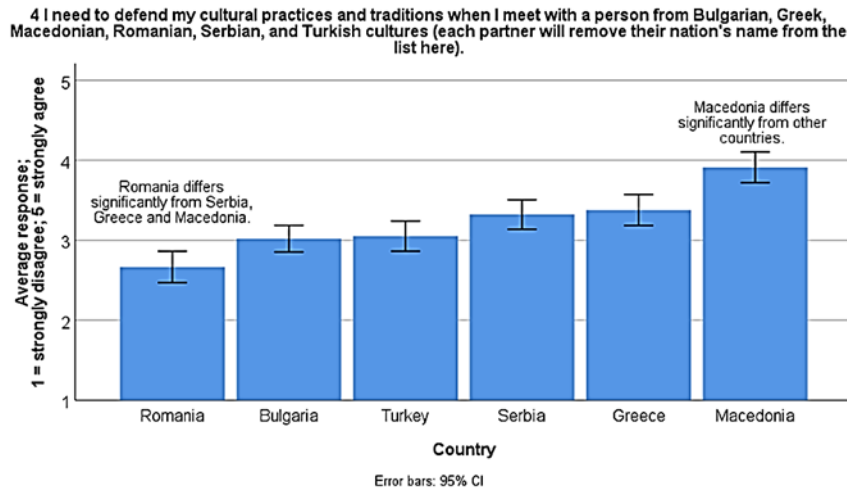
bulmaktadır (örneğin, istihdamda, sosyal yardım alan). Ancak aynı zamanda daha üst bir grubun yaşam tarzına yaklaşacak şekilde yaşamaya başlamak için yardıma ihtiyacı olanlar olarak da görürler. Bu aşamadaki azınlık gruplar

kendi kimlik deneyimlerini asimilasyon tehdidinden korumaya çalışırlar. Bu aşamanın çözümü, farklılıklara bakılmaksızın insanlığın tüm insanlara eşit olarak tanınması anlamına gelir. Savunma Aşaması için elde edilen sonuçların analizi, Bağımlı Değişken 4. **Bulgar, Yunan, Makedon, Romen, Sırp ve Türk kültürlerinden gelen biriyle tanıştığında kültürel uygulamalarımı ve geleneklerimi savunmam gerekir**, için aritmetik ortalama değerinin aşağıdaki gibi olduğunu gösterir.

Ülke	Ortalama	Standart Sapma	N
Bulgaristan	3.02	0.990	149
Yunanistan	3.38	1.071	111
K. Makedonya	3.91	0.987	113
Romanya	2.67	0.927	108
Sırbistan	3.32	1.026	121
Türkiye	3.05	1.208	116
Toplam	3.22	1.099	718

Tüm katılımcı grubunun aritmetik ortalaması 3.22'dir ve standart sapması 1.099'dur (soldaki tabloya bakınız). Bu soru için Romanya'dan katılımcılar en düşük aritmetik ortalama değerine sahiptir - 2.67, ardından Bulgaristan'dan (3.02) ve

Türkiye'den (3.05) katılımcılar gelmektedir. Bir önceki bağımlı değişkene ilişkin sonuçlara bakıldığında, Romanya ve Bulgaristan'dan katılımcılar sadece yer değiştirmiş ve Türkiye'den katılımcılarla birlikte bu iki ifade için tüm grup için aritmetik ortalama değerine göre ortalamanın altında sonuçlar kaydeden üç grubu oluşturmaya devam etmiştir. Ortalamanın üzerinde sonuçlar Sırbistan (3.32), Yunanistan (3.38) ve özellikle Kuzey Makedonya'dan (3.91) katılımcılar tarafından kaydedilmiştir. Verilen aritmetik ortalamaların değerleri arasındaki aralığa bakacak olursak, bu soruda en büyük aritmetik ortalama (Kuzey Makedonya, 3.91) en küçük aritmetik ortalamadan (Romanya, 2.67) %32 daha yüksektir.

Elde edilen sonuçlar, Romanya, Bulgaristan ve Türkiye'den katılımcıların, bu bağlamda, tüm katılımcı grubu içinde, kendi dünya görüşlerine ve kimliklerine tehdit olarak algılanan farklılıkların etkisine karşı etnosentrik savunma

arzusuyla daha az karşı karşıya kalan bir grup oluşturduğunu doğrulamaktadır (bkz. soldaki grafik). Ayrıca, kültürlerarası duyarlılığın bu yönü söz konusu olduğunda, Sırbistan, Yunanistan ve özellikle Kuzey Makedonya'dan katılımcılar kendilerini, kendi dünya görüşleri ve kimliklerini savunmak için sıklıkla "diğerlerini" olumsuz değerlendirmeye başvurdukları bir durumda bulunmaktadır. Sonuçlar, belirli ve bariz kültürel farklılıkları algılamada diğer katılımcılara göre daha az yetenekli olduklarını göstermektedir. Aynı şekilde, bu süreçte oluşturdukları kategoriler, diğer grupların benzerlerine kıyasla daha geneldir ve farklılıkların ortaya çıktığı bağlamın değeri ve etkisi konusunda daha az gelişmiş bir anlayışa sahiptir. Ayrıca, bu aşamanın çözümlenmesinin, farklılıklara bakılmaksızın insanlığın tüm insanlara eşit ölçüde tanınması anlamına geldiği de belirtilmelidir.

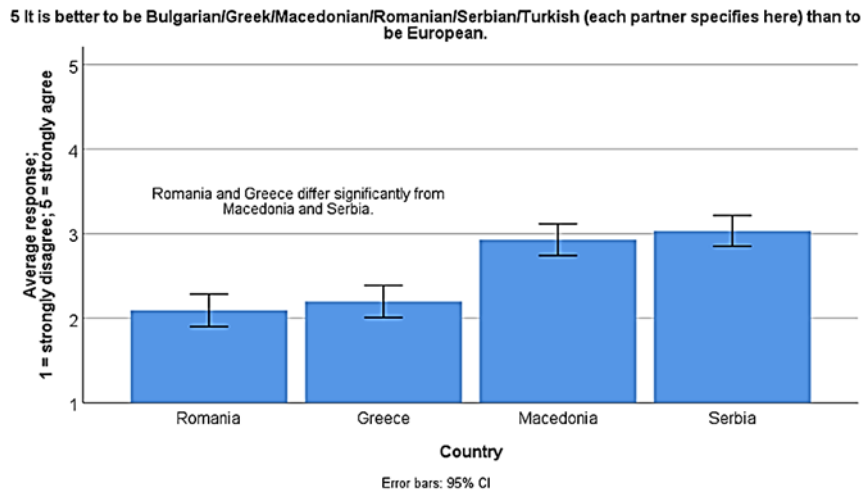
Savunma Aşaması için elde edilen sonuçların analizi, Bağımlı Değişken 5. **Bulgar/ Yunan/ Makedon/ Romen/ Sırp/ Türk olmak Avrupalı olmaktan daha iyidir**, tüm katılımcı

Ülke	Ortalama	Standart Sapma	N
Bulgaristan	3.30	1.085	148
Yunanistan	2.20	0.861	111
K. Makedonya	2.93	0.997	113
Romanya	2.09	0.849	108
Sırbistan	3.03	1.271	121
Türkiye	2.98	1.312	116
Toplam	2.79	1.169	717

grubu için aritmetik ortalama değerinin 2.79 olduğunu ve standart sapmanın 1.169 olduğunu göstermektedir (soldaki tabloya bakınız). Katılımcı gruplarına göre incelendiğinde, en düşük aritmetik ortalama değerinin Romanya'dan katılımcılar tarafından kaydedildiği

görülmektedir (2.09), Tüm grubun ortalamasına göre ortalamanın altında değerler ise Yunanistan'dan katılımcılar tarafından kaydedilmiştir (2.20). Diğer tüm katılımcı grupları, tüm grubun ortalamasına kıyasla ortalamanın üzerinde değerlere sahiptir: Kuzey Makedonya - 2.93; Türkiye - 2.98; Sırbistan - 3.03; ve Bulgaristan - 3.30. Verilen aritmetik ortalamaların değerleri arasındaki aralığa bakacak olursak, bu soru için en büyük aritmetik ortalama (Bulgaristan, 3.30) en küçük aritmetik ortalamadan (Romanya, 2.09) %37 daha yüksektir.

Elde edilen veriler Romanya'dan katılımcıların da kendi dünya görüşlerini ve kimliklerini tehdit ettiğini düşündükleri farklılıkların etkisine karşı etnosentrik savunma arzusuyla daha az karşı karşıya olduklarını göstermektedir (bkz. yukarıdaki grafik). Bu katılımcılara, önceki

iki bağımlı değişkende kendilerine atanan pozisyona göre konumlarını önemli ölçüde değiştiren Yunanistan'dan katılımcılar da katılmaktadır. Bu vesileyle, önceki iki

bağımlı değişken için sınırın altında aritmetik ortalama değerleri kaydeden Bulgaristan ve

Türkiye'den katılımcıların konumu önemli ölçüde değişmiştir. Artık kendi dünya görüşlerini ve kendi kimliklerini savunmak için "diğerlerini" olumsuz değerlendirmeye daha sık başvuran bir grupta sınıflandırılmaktadırlar. Bulgaristan ve Türkiye için bu kararsız sonuçlar, bu aşamayı çözmek için bir strateji geliştirirken, Bulgaristan ve Türkiye'nin kültürlerarası duyarlılığın gelişiminin bu aşamasındaki konumlarının daha ayrıntılı olarak incelenmesini gerektirmektedir. Kuzey Makedonya ve Sırbistan'ın pozisyonuna gelince, bunlar önceki iki bağımlı değişkende elde edilen pozisyonlarla uyumludur.

3.2.1.3 Minimizasyon Aşaması

Minimizasyon Aşaması, Bağımlı Değişken 6 için elde edilen verilerin analizi: **Kendi kültürüm ile Avrupa kültürleri arasındaki kültürel farklılıklar asgari düzeydedir ve iletişim ve etkileşimlerde göz ardı edilebilir veya gözden kaçabilir**, sonuçların "Ben ve Avrupa" anketindeki 6. sorunun formülasyonundaki tutarsızlıklardan kaynaklanan mantıksızlıklar içerdiğini göstermektedir. Bağımlı değişken 6 için tanımlayıcı istatistikler soldaki tabloda verilmiştir.

Ülke	Ortalama	Standart Sapma	N
Bulgaristan	3.28	1.108	149
Yunanistan	3.08	0.964	111
K.Makedonya	2.92	1.062	113
Romanya	3.11	1.053	108
Sırbistan	2.98	1.095	121
Türkiye	2.78	1.200	116

Bu nedenle, katılımcıların kültürlerarası duyarlılığının gelişiminin bu yönü, sonuçların analizi ve minimizasyon aşamasıyla ilgili diğer soruların yorumlanmasıyla

aydınlatılacaktır.

Minimizasyon Aşaması için elde edilen verilerin analizi, Bağımlı Değişken 7: **Bulgar, Yunan, Makedon, Romen, Sırp ve Türk kültürleri arasındaki değer, inanç, gelenek, görenek ve uygulama farklılıkları küçük ve önemsizdir**, tüm grup için aritmetik ortalama

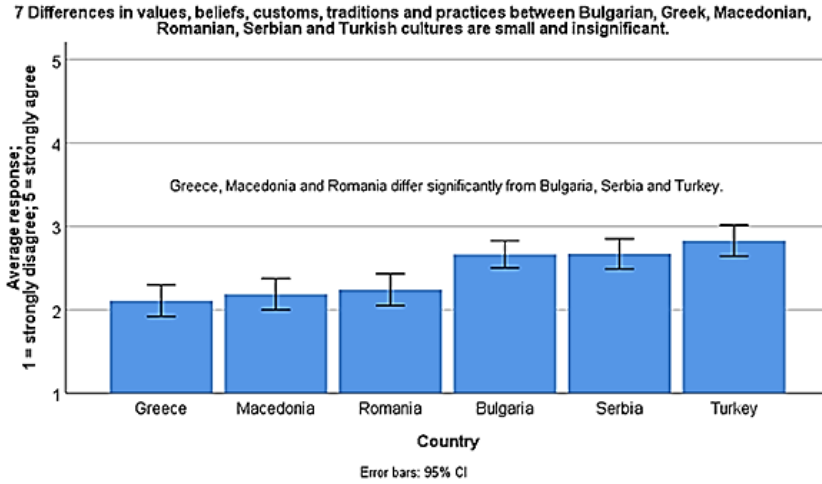
Ülke	Ortalama	Standart Sapma	N
Bulgaristan	2.66	1.011	149
Yunanistan	2.11	0.994	111
K. Makedonya	2.19	0.892	113
Romanya	2.24	1.003	108
Sırbistan	2.67	0.995	121
Türkiye	2.83	1.159	116
Toplam	2.47	1.046	718

değerinin 2.47 olduğunu ve standart sapmanın 1.046 olduğunu göstermektedir (soldaki tabloya bakınız). Tek tek katılımcı gruplarına bakıldığında, Yunanistan (2.11), Kuzey Makedonya (2.19) ve Romanya'dan (2.24) katılımcılar en düşük ve aynı

zamanda ortalamasının altında bir aritmetik ortalama değeri kaydetmiştir. Diğer katılımcı grupları için veriler Bulgaristan (2.66), Sırbistan (2.67) ve Türkiye'den (2.83) katılımcıların ortalamasının üzerinde sonuçlara sahip olduğunu göstermektedir. Verilen aritmetik ortalamaların değerleri arasındaki aralığa bakacak olursak, bu soruda en büyük aritmetik ortalama (Türkiye, 2.83) en küçük aritmetik ortalamadan (Yunanistan, 2.11) %25.5 daha yüksektir.

Elde edilen veriler, Yunanistan, Kuzey Makedonya ve Romanya'dan katılımcıların kendilerini, insanlar arasındaki farklılıkları en aza indirdikleri ve hatta önemsizleştirdikleri veya çeşitli olguların benzerliklerini ve evrenselliğini diğer katılımcılara göre daha az vurguladıkları bir durumda bulduklarını göstermektedir. Bu görüş Sırbistan, Bulgaristan ve Türkiye'den katılımcılar tarafından daha sık dile getirilmektedir. Kültürlerarası duyarlılığın gelişiminin bu aşamasında olan tüm katılımcıların karakteristik özelliği, kültürün insanlar arasındaki biyolojik benzerliklerle ilişkili olarak ikincil öneme sahip olduğu veya tüm insanların ihtiyaçları, başarıya ulaşma motivasyonu, özgürlük ve bireysellik çabası, dini deneyim vb.

açısından benzer olduğu bakış açısıyla ortaya çıkabilmeleridir. Kuşkusuz ki, bu bakış açılarının

tezahürü daha yüksek aritmetik ortalama değerine sahip katılımcılarda daha fazladır ve bu durumda bu katılımcılar Sırbistan, Bulgaristan ve Türkiye'den katılımcılardır. Bu aynı

zamanda çok çeşitli durumlarda kullanılan çeşitli ekonomik, dini, siyasi ve psikolojik kavramların kullanımı için de geçerlidir (örneğin "tüm insanlar Tanrı'nın çocuklarıdır", "herkes demokraside yaşamak ister", vb), burada da kişinin kendi kültürel referans çerçevesini dayatması söz konusu olduğu göz ardı edilmektedir. Bu aşamanın çözümü, kişinin kendi kültürünün gerçekliği deneyimlemede merkezi olarak algılandığı bir konumdan, gerçekliği algılamanın alternatif ve eşit derecede değerli yollarını temsil eden diğer kültürlerin varlığı bağlamına yerleştirildiği bir konuma geçiş anlamına gelir.

3.2.1.4 Kabul Aşaması

Kabul Aşaması için alınan verilerin analizi, Bağımlı Değişken 8: **Avrupa kültüründen insanlarla etkileşimde bulunurken, kendi kültüründen farklı olsalar bile onların değerlerini, inançlarını ve davranışlarını anlamaya ve bunlara saygı duymaya**

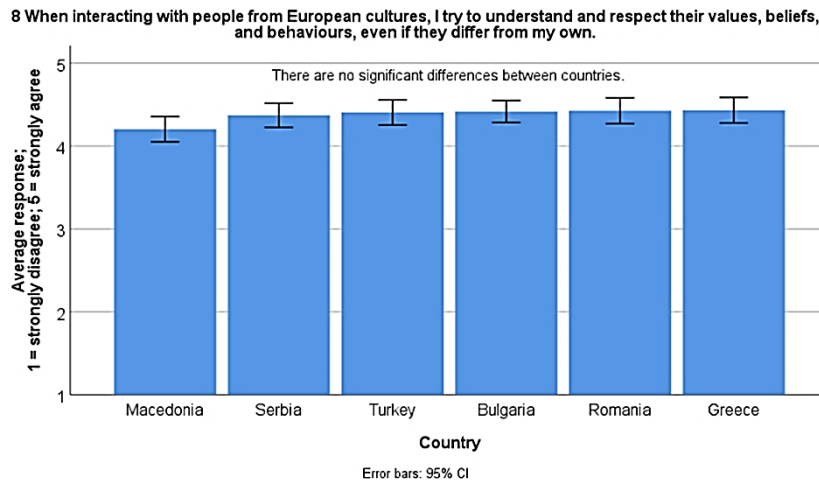
Ülke	Ortalama	Standart Sapma	N
Bulgaristan	4.42	0.772	149
Yunanistan	4.43	0.816	111
K. Makedonya	4.20	0.918	113
Romanya	4.43	0.919	108
Sırbistan	4.37	0.672	121
Türkiye	4.41	0.854	116
Toplam	4.38	0.826	718

çalışıyorum, tüm katılımcı grubu için aritmetik ortalama değerinin 4.38 olduğunu ve standart sapmanın 0.826 olduğunu göstermektedir. Tek tek katılımcı gruplarına bakıldığında, Kuzey Makedonya (4.20) ve Sırbistan'dan (4.37) katılımcılar biraz daha düşük bir

aritmetik ortalama değeri kaydetmiştir. Diğer katılımcı grupları ortalamasının üzerinde

değerler kaydetmiştir: Türkiye - 4.41; Bulgaristan - 4.42; Yunanistan ve Romanya - 4.43. Verilen aritmetik ortalamaların değerleri arasındaki aralığa bakacak olursak, bu soruda en büyük aritmetik ortalama (Yunanistan ve Romanya, 4.43) en küçük aritmetik ortalamadan (Kuzey Makedonya, 4.20) sadece %5 daha yüksektir.

Elde edilen veriler, katılımcıların kültürel farklılıklara ilişkin tek tip bir algıya sahip olduğunu göstermektedir. Bu bağımlı değişkene ilişkin sonuçlara göre, kendi kültürlerini ve dünya görüşlerini (inançlar, değerler, normlar) diğer kültürler kadar karmaşık bir şey olarak

algılamaktadırlar (aşağıdaki tabloya bakınız). Bu da katılımcıların davranış, davranışı düzenleyen normlar ve temel değerler açısından farklılıkları açıkça algıladıkları anlamına gelmektedir.

Bu aynı zamanda değerlerdeki mevcut farklılıkları, yani "değer göreceliliğini" anladıkları ve takdir ettikleri anlamına gelir. Diğer insanların eylemlerini olumsuz değerlendirdiklerinde, olumsuz değerlendirdikleri kişi ya da grubun da en az kendileri kadar karmaşık olduğunun farkındadırlar. Ayrıca, başka bir kültürün bakış açısından olumsuz olarak değerlendirdikleri farklılıkların olumlu olarak değerlendirilebileceğini ve bunun da meşru ve anlaşılabilir bir pozisyon olduğunu anlamaya başlarlar. Bu aşamadaki kişiler, değer göreliliği pozisyonunu kabul etmenin bir sonucu olarak sıklıkla "etik felç" deneyimi yaşarlar.

Kabul Aşaması için alınan verilerin analizi, Bağımlı Değişken 9: **Bulgar, Yunan, Makedon,**

Ülke	Ortalama	Standart Sapma	N
Bulgaristan	4.17	0.777	149
Yunanistan	3.96	0.762	111
K.Makedonya	3.88	0.853	113
Romanya	4.54	0.603	108
Sırbistan	4.20	0.737	121
Türkiye	4.17	0.837	116
Toplam	4.15	0.790	718

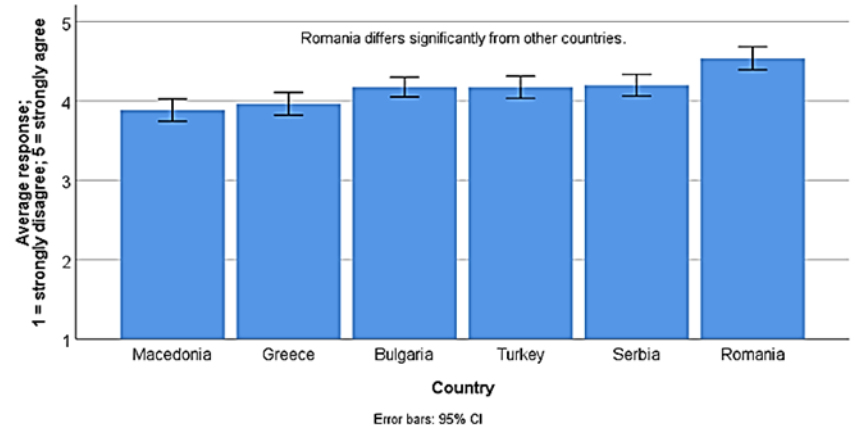
Romen, Sırp ve Türk kültürleri arasındaki kültürel farklılıklarla karşılaştığımda, ortak bir zemin bulmaya ve çeşitliliği takdir etmeye çalışıyorum, tüm grup için aritmetik ortalama değerinin 4.15 olduğunu ve standart sapmanın 0.790

olduğunu göstermektedir (tabloya bakınız). Gruplara göre bakıldığında, Kuzey Makedonya (3.88) ve Yunanistan'dan (3.96) katılımcılar ortalamasının altında aritmetik ortalama değerleri kaydederken, Türkiye ve Bulgaristan (4.17), Sırbistan (4.20) ve özellikle Romanya'dan (4.54) katılımcılar ortalamasının üzerinde değerler kaydetmiştir. Verilen aritmetik ortalamaların değerleri arasındaki aralığa bakacak olursak, bu soruda en büyük aritmetik ortalama (Romanya, 4.54) en küçük aritmetik ortalamadan (Kuzey Makedonya, 3.88) %16 daha yüksektir.

Bir önceki bağımlı değişken kapsamında elde edilen sonuçların aksine, bu bağımlı değişkene ilişkin veriler, tüm katılımcı grubu içerisinde farklılıkları kabul etme becerisinde belirli farklılıklar olduğunu göstermektedir. Bu anlamda, bu bağımlı değişken için elde edilen veriler, Romanya'dan (çoğunlukla) ve daha sonra Sırbistan, Bulgaristan ve Türkiye'den katılımcıların,

Kuzey Makedonya ve Yunanistan'dan katılımcılara kıyasla kültürel farklılıkları kabul etme konusunda biraz daha fazla yeteneğe sahip olduğunu göstermektedir. Yani, kendi kültürlerini ve dünya görüşlerini

9 When confronted with cultural differences between Bulgarian, Greek, Macedonian, Romanian, Serbian, and Turkish cultures (each partner will remove their nation's name from the list here), I try to find common ground and appreciate diversity.

(inançlar, değerler, normlar) diğer kültürler kadar karmaşık bir şey olarak diğerlerinden daha eksiksiz algılamaktadırlar (yukarıdaki tabloya bakınız). Bu da Kuzey Makedonya ve Yunanistan'dan katılımcılara kıyasla davranış, davranışı düzenleyen normlar ve temel değerler açısından farklılıkları daha net algıladıkları anlamına gelmektedir. Bu aynı zamanda, değerlerdeki mevcut farklılıklar, yani "değer göreceliliği" konusunda biraz daha eksiksiz bir anlayışa ve biraz daha fazla takdire sahip oldukları anlamına gelmektedir. Diğer insanların eylemlerini olumsuz olarak değerlendirdiklerinde, olumsuz olarak değerlendirdikleri kişi veya grubun da kendileri kadar karmaşık olduğu konusunda biraz daha gelişmiş bir farkındalığa sahiptirler. Ayrıca, başka bir kültürün bakış açısından olumsuz olarak değerlendirdikleri farklılıkların olumlu olarak değerlendirilebileceği ve bunun da meşru ve anlaşılabilir bir pozisyon olduğu konusunda biraz daha net bir anlayışa sahiptirler. Kuzey Makedonya ve Yunanistan'dan gelen katılımcılar, değer göreliliği pozisyonunu kabul etmenin bir sonucu olarak "etik felç" durumunu biraz daha sık yaşamaktadır.

Bu bağımlı değişken içerisinde Yunanistan'ın orijinal pozisyonunda bir değişiklik olduğu ve bunun nedenlerinin daha detaylı incelenmesi gerektiği unutulmamalıdır.

3.2.1.5 Adaptasyon Aşaması

Adaptasyon Aşaması için alınan verilerin analizi, Bağımlı Değişken 10. **Avrupa kültüründen insanlarla etkileşim kurarken onlarla etkili bir şekilde iletişim kurmak ve işbirliği**

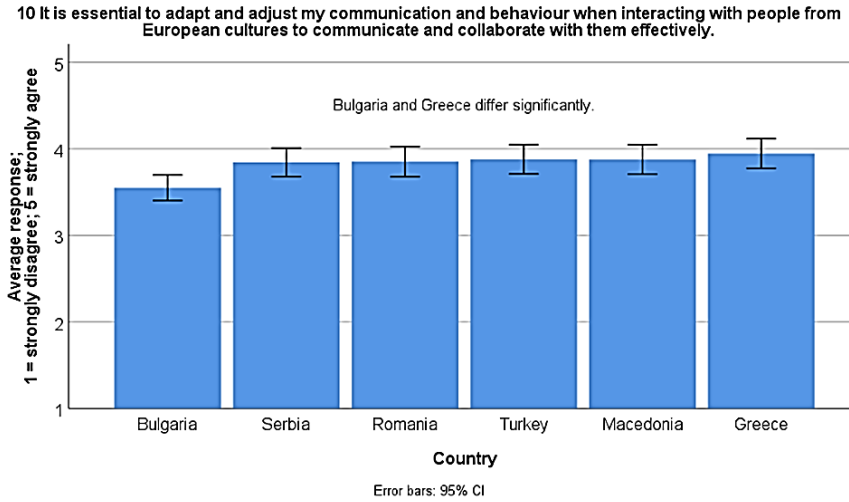
Ülke	Ortalama	Standart Sapma	N
Bulgaristan	3.55	0.955	149
Yunanistan	3.95	0.872	111
K.Makedonya	3.88	0.825	113
Romanya	3.85	1.012	108
Sırbistan	3.84	0.904	121
Türkiye	3.88	0.938	115
Toplam	3.81	0.928	717

yapmak için iletişimimi ve davranışlarımı uyarlamak ve ayarlamak çok önemlidir, tüm grup için aritmetik ortalama değerinin 3.81 olduğunu ve standart sapmanın 0.928 olduğunu göstermektedir (soldaki tabloya bakınız). Katılımcı gruplarına göre bakıldığında, aritmetik

ortalamanın ortalamanın üzerindeki değerleri Bulgaristan'dan katılımcılar (3.55) hariç tüm katılımcı grupları tarafından kaydedilmiştir. Yunanistan'dan katılımcılar (3.95) bu bağımlı değişken için en yüksek aritmetik ortalama değerini kaydederken, bunu Kuzey Makedonya

ve Türkiye'den (3.88), Romanya'dan (3.85) ve Sırbistan'dan (3.84) katılımcılar takip etmiştir. Verilen aritmetik ortalamaların değerleri arasındaki aralığa bakacak olursak, bu soruda en büyük aritmetik ortalama (Yunanistan, 3.95) en küçük aritmetik ortalamadan (Bulgaristan, 3.55) %10 daha yüksektir.

Elde edilen veriler, katılımcıların diğer kültürel çerçevelerin karakteristik çeşitlilik anlayışını oluşturmaya ve kültürel kökenleri farklı olan kişilerle etkileşim konusunda yetkinlikler

geliştirmeye başladığını göstermektedir.

Yunanistan'dan katılımcılar bu yolda biraz daha ilerlemiş, onları Kuzey Makedonya ve Türkiye'den katılımcı gruplarının yanı sıra Sırbistan'dan katılımcılar

izlemiştir. Elde edilen verilere göre, Bulgaristan'dan katılımcılar bu konuda katılımcı grubu ortalamasının biraz gerisindedir. Bu karmaşık süreçte, ortak bir kültürel anlam oluşturulmaktadır. Bu sürekli devam ederse, iki kültürlülüğün, yani çok kültürlülüğün gelişmesi için temel oluşturulmuş olacaktır. Bu süreçte önemli olan, empatinin özü olan bir başkasının dünya görüşünü anlama becerisini geliştirmektir. Bu süreçteki bir sonraki adım, kültürel aktörlerin kendi kimliklerini korurken kendilerini "başkalarının yerine" koyabildikleri karşılıklı adaptasyondur. Elde edilen veriler, katılımcıların diğer kültürel çerçevelerin karakteristik çeşitlilik anlayışını oluşturmaya ve kültürel kökenleri farklı olan kişilerle etkileşim konusunda yetkinlikler geliştirmeye başladığını göstermektedir. Yunanistan'dan katılımcılar bu yolda biraz daha ilerlemiş, onları Kuzey Makedonya ve Türkiye'den katılımcı gruplarının yanı sıra Sırbistan'dan katılımcılar izlemiştir. Elde edilen verilere göre, Bulgaristan'dan katılımcılar bu konuda katılımcı grubu ortalamasının biraz gerisindedir. Bu karmaşık süreçte, ortak bir kültürel anlam oluşturulmaktadır. Bu sürekli devam ederse, iki kültürlülüğün, yani çok kültürlülüğün gelişmesi için temel oluşturulmuş olacaktır. Bu süreçte

önemli olan, empatinin özü olan bir başkasının dünya görüşünü anlama becerisini geliştirmektir. Bu süreçteki bir sonraki adım, kültürel aktörlerin kendi kimliklerini korurken kendilerini "diğer insanların yerine" koyabildikleri karşılıklı adaptasyondur.

Adaptasyon Aşaması için alınan verilerin analizi, Bağımlı Değişken 11. **Bulgar, Yunan,**

Country	Mean	Std. Deviation	N
Bulgaria	3.36	1.000	149
Greece	2.80	1.025	111
N. Macedonia	2.46	0.982	113
Romania	3.02	0.995	108
Serbia	2.90	1.060	121
Turkey	2.54	0.976	115
Total	2.87	1.051	717

Makedon, Romen, Sırp ve Türk kültürlerinden gelen insanlarla etkileşimlerimde, kültürel uygulamalarımın ve beklentilerimden kaçınarak davranışlarımı veya iletişim tarzımı bu kültürlere uyacak

şekilde uyarılma eğilimindeyim, tüm grup için aritmetik ortalama değerinin 2.87, standart sapmanın ise 1.051 olduğunu göstermektedir (tabloya bakınız). Katılımcı gruplarına göre bakıldığında, en yüksek aritmetik değer Bulgaristan'dan (3.36) katılımcılar tarafından kaydedilmiş, bunu Romanya (3.02) ve Sırbistan'dan (2.90) katılımcılar izlemiştir. Kuzey Makedonya ve Yunanistan'dan katılımcılar bu konuda ortalamanın altında değerler kaydetmiştir. Bu soruda en büyük aritmetik ortalama (Bulgaristan, 3.36) en küçük aritmetik ortalamadan (Kuzey Makedonya, 2.46) %27 daha yüksektir.

Bu bağımlı değişken için elde edilen veriler, çalışmanın belirli aşamalarında "Ben ve Avrupa" Anketinin tutarsız bir şekilde uygulanmasına dayanmaktadır. Bu nedenlerden dolayı doğru yorumlanmaları mümkün değildir. Bu durumda, katılımcıların kültürlerarası duyarlılık özellikleri hakkındaki bilgiler, 10 numaralı bağımlı değişken göz önünde bulundurularak elde edilmiştir.

3.2.1.6 Entegrasyon Aşaması

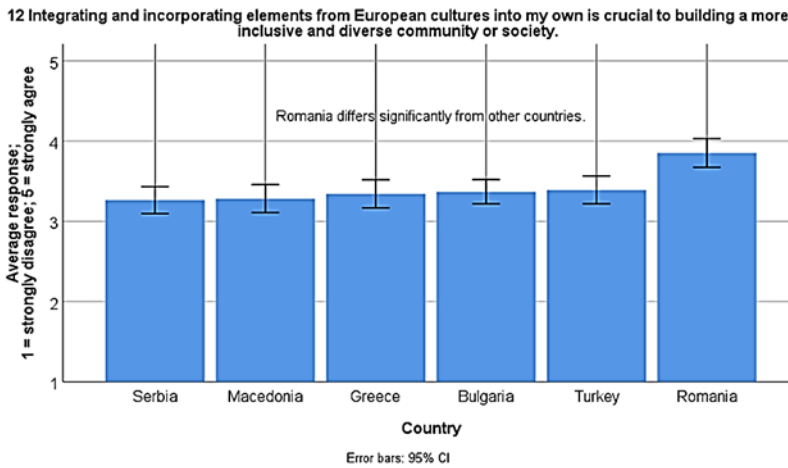
Entegrasyon Aşaması, Bağımlı Değişken 12 için elde edilen verilerin analizi. **Avrupa kültürlerinden unsurları kendi kültürüme entegre etmek ve dahil etmek, daha**

Ülke	Ortalama	Standart Sapma	N
Bulgaristan	3.37	1.022	149
Yunanistan	3.34	0.889	111
K. Makedonya	3.28	0.891	113
Romanya	3.85	0.759	108
Sırbistan	3.26	1.023	121
Türkiye	3.39	1.006	115
Toplam	3.41	0.960	717

kapsayıcı ve çeşitlilik içeren bir topluluk veya toplum inşa etmek için çok önemlidir, tüm grup için aritmetik ortalama değerinin 3.41 olduğunu ve standart sapmanın 0.960 olduğunu göstermektedir (soldaki tabloya bakınız). Tek tek katılımcı

gruplarına bakıldığında, ortalamanın üzerindeki değer sadece Romanya'dan katılımcılar tarafından kaydedilirken, diğer tüm katılımcı grupları tüm grup için ortalamanın altında değerler kaydetmektedir: Türkiye - 3.39; Bulgaristan - 3.37; Yunanistan - 3.34; Kuzey Makedonya - 3.28; Sırbistan - 3.26. Bu soruda en büyük aritmetik ortalama (Romanya, 3.85) en küçük aritmetik ortalamadan (Sırbistan, 3.26) %15 daha yüksektir.

Elde edilen veriler, Romanya'dan katılımcıların farklı durumları ve dünya görüşlerini farklı kültürel çerçevelerden gözlemleyebilecek konumda olduklarını göstermektedir. Koşullara bağlı olarak bir kültürel bağlamdan diğerine geçebilmektedirler. Bu katılımcı grubunun

kültürlerarası duyarlılığının daha da geliştirilmesi, gerçek kültürlerarası arabuluculuk ve farklı, kültürel olarak şekillenmiş dünya görüşleriyle hareket etme fırsatlarının yaratılması yönündedir. Bu pozisyonla bağlantılı olarak (soldaki

grafığe bakınız), diğer katılımcılar farklı kültürel bakış açılarının bir araya getirilmesi için daha

fazla çaba gösterilmesini beklemektedir. Bu durum, bu iki grup katılımcının karşılıklı olarak uyumlu pozisyonlarından bahsetmektedir. Bu, ortak katılım çerçevesinde bir grubun ve diğer grubun kültürlerarası öğrenme ihtiyaçlarını karşılamak için bir fırsattır.

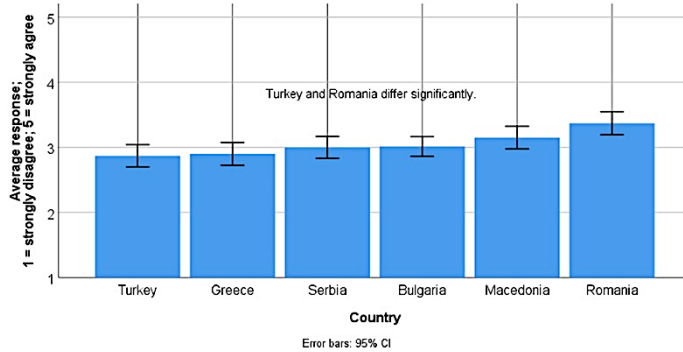
Entegrasyon Aşaması, Bağımlı Değişken 13 için elde edilen verilerin analizi. **Bulgar, Yunan, Makedon, Romen, Sırp ve Türk kültürleri dil, gelenek, görenek ve değerler**

Ülke	Ortalama	Standart Sapma	N
Bulgaristan	3.01	0.966	149
Yunanistan	2.90	0.981	111
K.Makedonya	3.15	0.837	113
Romanya	3.37	0.849	108
Sırbistan	3.00	0.944	120
Türkiye	2.87	1.018	116
Toplam	3.05	0.948	717

açısından birbirleriyle kesiştiği ve birbirlerini etkilediği için, bu kültürlerin unsurlarını kendi kültürüme entegre etmeye çalışıyorum, tüm katılımcı grubu için aritmetik değer 3.05 olduğunu ve standart sapmanın 0.948 olduğunu göstermektedir (soldaki

tabloya bakınız). Katılımcı gruplarına göre bakıldığında, Romanya (3.37) ve Kuzey Makedonya'dan (3.15) katılımcılar bu bağımlı değişken için ortalamanın üzerinde bir aritmetik ortalama değeri kaydetmiştir. Diğer katılımcı grupları bu konuda ortalamanın altında sonuçlara sahiptir: Bulgaristan (3.01), Sırbistan (3.00), Yunanistan (2.90) ve Türkiye (2.87). Verilen aritmetik ortalamaların değerleri arasındaki aralığa bakacak olursak, bu soruda en büyük aritmetik ortalama (Romanya, 3.37) en küçük aritmetik ortalamadan (Türkiye, 2.87) %15 daha yüksektir.

13 Since Bulgarian, Greek, Macedonian, Romanian, Serbian, and Turkish cultures intersect and influence each other in terms of language, customs, traditions, and values, I try to integrate aspects of these cultures into my own.

Elde edilen sonuçlar, bu bağımlı değişkenle bile, Romanya'dan katılımcıların bir kültürel çerçeveden diğerine geçme becerisi söz konusu olduğunda lider konumda olduğunu göstermektedir. Bu konuda Kuzey Makedonya'dan katılımcılar da onlara katılmaktadır. Diğer katılımcı

gruplarının konumu, bağımlı değişken 12 göz önünde bulundurularak belirlenene kıyasla değişmemiştir.

Entegrasyon Aşaması için elde edilen verilerin analizi, Bağımlı Değişken 14: **AB'nin Balkan**

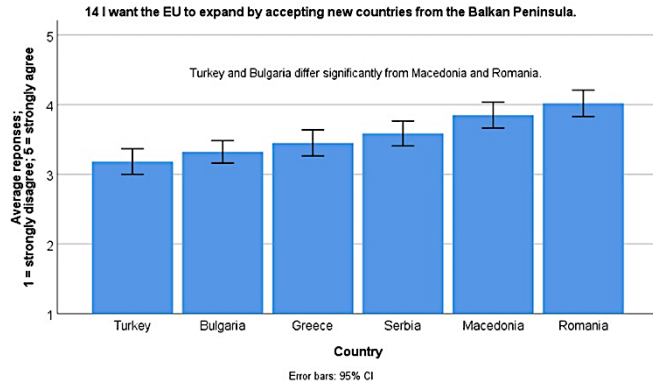
Ülke	Ortalama	Standart	
		Sapma	N
Bulgaristan	3.32	0.864	149
Yunanistan	3.45	0.970	111
K.Makedonya	3.85	1.063	113
Romanya	4.02	0.710	108
Sırbistan	3.59	1.202	121
Türkiye	3.18	1.144	115
Toplam	3.55	1.041	717

Yarımadası'ndan yeni ülkeleri kabul ederek genişlemesini istiyorum, tüm

katılımcı grubu için aritmetik ortalama değerinin 3.55 olduğunu ve standart sapmanın 1.041 olduğunu göstermektedir (soldaki tabloya bakınız). Katılımcı gruplarına göre bakıldığında, Romanya

(4,02), Kuzey Makedonya (3,85) ve Sırbistan'dan (3,59) katılımcılar ortalamanın üzerinde bir aritmetik ortalama değeri kaydetmiştir. Diğer katılımcı grupları ortalamanın altında değerler kaydetmiştir: Yunanistan (3.45), Bulgaristan (3.32) ve Türkiye (3.18). Bu soruda en büyük aritmetik ortalama (Romanya, 4.02) en küçük aritmetik ortalamadan (Türkiye, 3.18) %18 daha yüksektir.

Elde edilen veriler, Romanya'dan katılımcıların çoklu kültürel çerçeveden hareket etme

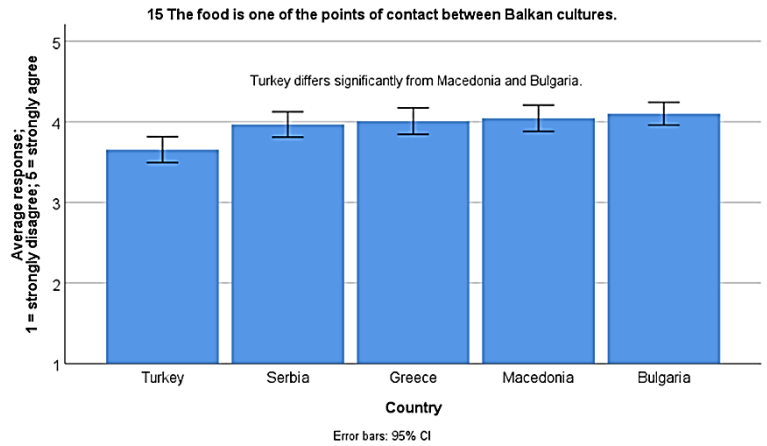
becerisi açısından lider konumunu teyit etmektedir. Kuzey Makedonya ve Sırbistan'dan katılımcılar bu konuda biraz daha düşük, ancak yine de ortalamanın üzerinde bir kültürlerarası duyarlılık seviyesi göstermektedir. Diğer katılımcı gruplarının "etnosentrizm-

etnorelativizm" sürekliliğinin bu bölümündeki konumu önceki değerlendirmelere kıyasla değişmemiştir.

Ülke	Ortalama	Standart Sapma	N
Bulgaristan	4.10	0.921	149
Yunanistan	4.01	0.757	111
K.Makedonya	4.04	0.849	113
Sırbistan	3.97	0.836	121
Türkiye	3.66	1.014	116
Toplam	3.96	0.893	610

Entegrasyon Aşaması için elde edilen verilerin analizi, Bağımlı Değişken 15: **Yemek, Balkan kültürleri arasındaki temas noktalarından biridir**, beş katılımcı grubu için aritmetik ortalama değerinin 3,96 olduğunu ve standart sapmanın 0,893 olduğunu göstermektedir (soldaki tabloya bakınız). Katılımcı gruplarına göre bakıldığında, Türkiye'den katılımcılar hariç (3.66) tüm gruplar bu konuda ortalamanın üzerinde aritmetik ortalama değerleri kaydetmiştir. Bulgaristan'dan katılımcılar (4.10), ardından Kuzey Makedonya'dan (4.04), Yunanistan'dan (4.01) ve Sırbistan'dan (3.97) katılımcılar bu bağımlı değişken için en yüksek puanı kaydetmiştir. Bu soruda en büyük aritmetik ortalama (Bulgaristan, 4.10) en küçük aritmetik ortalamadan (Türkiye, 3.66) %10 daha yüksektir.

Elde edilen veriler ağırlıklı olarak Türkiye'den katılımcıların etnosentrik konumundan bahsetmektedir. Bu durum Bulgaristan, Türkiye, Yunanistan, Kuzey Makedonya, Romanya ve Sırbistan'dan gençlerin kültürlerarası duyarlılıkları konusunun ele alındığı tüm noktalarda mevcuttur (bkz. sağdaki grafik).

Entegrasyon Aşaması için elde edilen verilerin analizi, Bağımlı Değişken 16: **Balkan ulusları**

Ülke	Ortalama	Standart Sapma	N
Bulgaristan	3.61	0.928	149
Yunanistan	3.68	0.936	111
K.Makedonya	3.64	0.936	113
Romanya	3.41	0.918	108
Sırbistan	3.78	0.899	121
Türkiye	3.55	1.041	116
Toplam	3.61	0.947	718

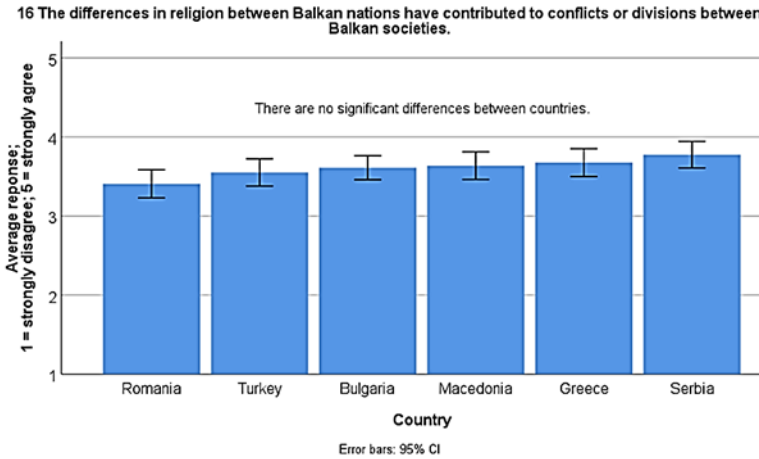
arasındaki din farklılıkları, Balkan toplumları arasındaki çatışmalara veya bölünmelere katkıda

bulunmuştur, tüm grup için aritmetik ortalama değerinin 3.61 olduğunu ve standart sapmanın 0.947 olduğunu göstermektedir (soldaki tabloya bakınız).

Katılımcı gruplarına göre bakıldığında,

Sırbistan (3.78), Yunanistan (3.68), Kuzey Makedonya (3.64) ve Bulgaristan'dan (3.61) katılımcı grupları ortalamasının üzerinde veya ortalama bir aritmetik ortalama değeri kaydetmektedir. Romanya (3.41) ve Türkiye'den (3.55) katılımcılar ortalamasının altında aritmetik ortalama değerleri kaydetmiştir. Verilen aritmetik ortalamaların değerleri arasındaki aralığa bakacak olursak, bu soruda en büyük aritmetik ortalama (Sırbistan, 3.78) en küçük aritmetik ortalamadan (Romanya, 3.41) %10 daha yüksektir.

Elde edilen veriler, katılımcıların "etnorelatif" konumlarındaki değişikliklerin daha ayrıntılı bir

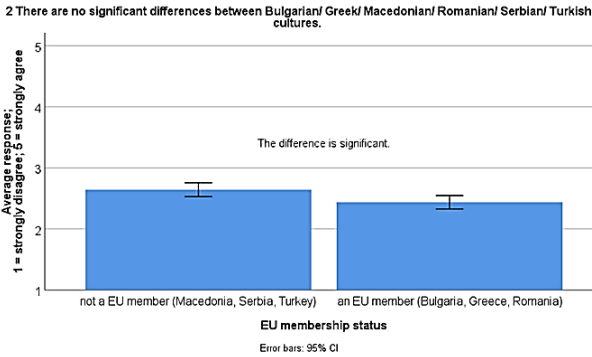
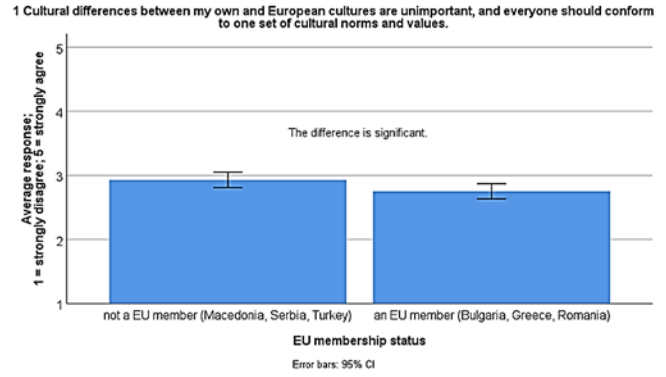

analizini gerektirmektedir. Bu bağımlı değişkene ilişkin sonuçlar, daha önce açıklanan durumla karşılaştırıldığında, temel katılımcı gruplarının tamamen değiştirilmesini sağlamıştır.

3.2.2 AB üyeliğine ilişkin kültürlerarası duyarlılık

3.2.2.1 İnkâr Aşaması

Bağımlı değişkenler No. 1 ve No. 2 için elde edilen veriler (sağdaki ve aşağıdaki grafiklere bakınız), AB üyesi ülkelerden gelen gençlerin AB üyesi olmayan ülkelere gelen akranlarına kıyasla daha güçlü bir kültürel çeşitlilik deneyimine sahip olduklarını göstermektedir

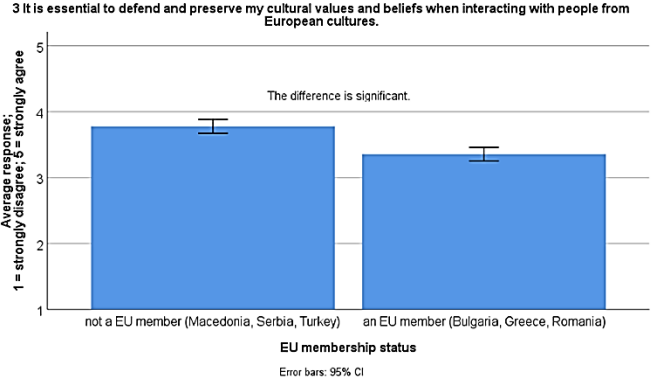
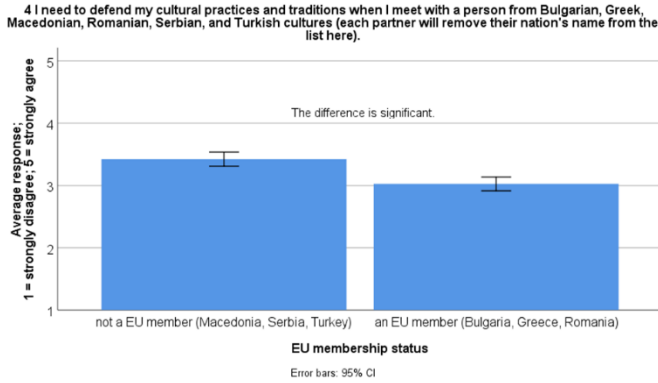

(aşağıdaki grafiklere bakınız). Gelişimin önündeki temel engel ve bu aşamada çözülmesi gereken konu, kültürel farklılıklardan kaçınma eğilimidir. Bu durum, kültürel farklılıklarla ilgili deneyimleri kavramsallaştırmak için az sayıda ve yeterince spesifik olmayan kategorilerin bir

sonucudur. Katılımcıların iki ana grubunun uyumlu konumu, her iki grubun kültürlerarası duyarlılığının geliştirilmesinde ilerleme sağlamak için ortak katılım fırsatı sunmaktadır.

3.2.2.2 Savunma Aşaması

Bağımlı değişkenler No. 3, No. 4 ve No. 5 için elde edilen veriler (sağdaki ve aşağıdaki grafiklere bakınız), Bulgaristan, Romanya ve Yunanistan'dan katılımcıların, Türkiye, Kuzey Makedonya ve Sırbistan'dan katılımcılara kıyasla, kendi dünya görüşleri ve kimliklerine

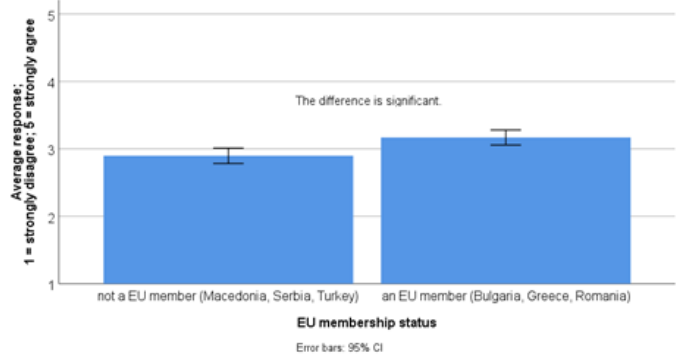
tehdit olarak algıladıkları farklılıkların etkisine karşı etnosentrik savunmaya önemli ölçüde daha az başvurduklarını göstermektedir (soldaki grafiğe bakınız). Bu, AB üyesi olmayan ülkelerden gelen katılımcıların kendi dünya görüşlerini ve kimliklerini savunmak için "ötekilerin" olumsuz değerlendirilmesine önemli

ölçüde daha sık başvurdukları anlamına gelmektedir. İşin özü, bu ülkelerden gelen katılımcıların, özellikle AB ülkelerinden gelen katılımcılarla karşılaştırıldığında, belirli, bariz kültürel farklılıkları algılamak için yeterince donanımlı olmadıklarıdır (sağdaki grafiğe bakınız). Bu süreçte oluşturdukları kategoriler, diğer gruplardaki benzerlerine kıyasla çok daha geneldir ve farklılıkların ortaya çıktığı bağlamın değerleri ve etkisi konusunda daha az gelişmiş bir anlayışa sahiptir. Bu katılımcı grupların üyeleri kendilerini daha sık olarak "diğerlerini" bir şekilde kendi gruplarının çıkarlarını tehdit eden kişiler olarak algıladıkları bir durumda bulmaktadır (örneğin istihdam, sosyal yardım alma). İki ana katılımcı grubunun uyumlu konumu, her iki grubun kültürlerarası duyarlılığının geliştirilmesinde ilerleme kaydedilmesi için ortak katılım fırsatı sunmaktadır.

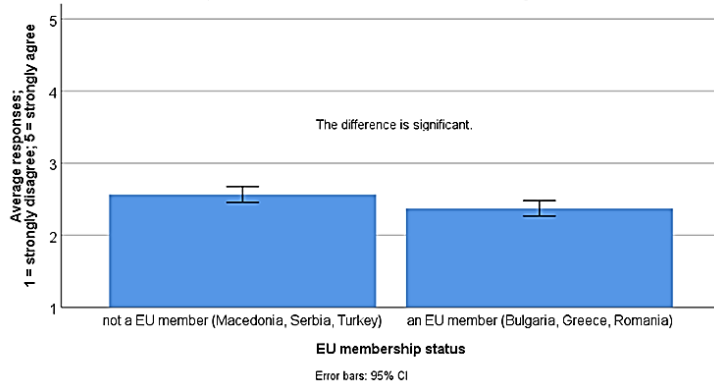
3.2.2.3 Minimizasyon Aşaması

Bağımlı değişkenler No. 6 ve No. 7 için elde edilen veriler (sağdaki ve aşağıdaki grafiklere bakınız), AB üyesi olmayan ülkelerden katılımcıların, insanlar arasındaki farklılıkları azaltma ve hatta önemsizleştirme veya benzerlikleri ve çeşitli olguların evrenselliğini aşırı vurgulama durumlarında önemli ölçüde

6 Cultural differences between my own and European cultures are minimal and can be ignored or overlooked in communication and interactions.

7 Differences in values, beliefs, customs, traditions and practices between Bulgarian, Greek, Macedonian, Romanian, Serbian and Turkish cultures are small and insignificant.

daha sık olduklarını göstermektedir.

Aynı zamanda, kültürün insanlar arasındaki biyolojik benzerliklere kıyasla ikincil öneme sahip olduğunu veya tüm insanların sahip oldukları ihtiyaçlar, başarı motivasyonu, özgürlük ve bireysellik arayışı, dini deneyimler

vb. açısından benzer olduğunu çok daha sık savunmaktadırlar. Bu aşamanın çözümü, kişinin kendi kültürünün gerçekliği deneyimlemede merkezi olarak algılandığı konumdan, gerçekliği görmeyen alternatif ve eşit derecede değerli yollarını temsil eden diğer kültürlerin varlığı bağlamına yerleştirildiği bir konuma geçiş anlamına gelir. Kültürlerarası duyarlılığın geliştirilmesinde iki ana grup arasındaki karşılıklı işbirliği, her iki grubun da ilerleme kaydetmesine olanak sağlamaktadır.

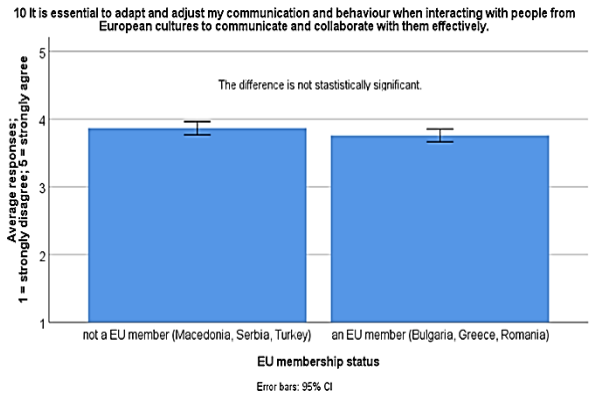
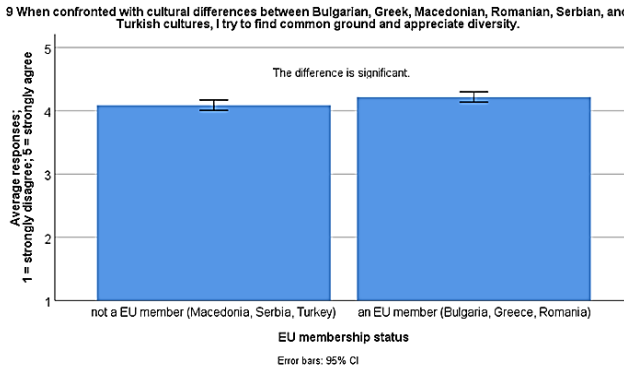
3.2.2.4 Kabul Aşaması

Bağımlı değişkenler No. 8, No. 9 ve No. 10 için elde edilen veriler (aşağıdaki grafiklere bakınız), AB ülkelerinden gelen katılımcıların kendi kültürlerini ve dünya görüşlerini (inançlar,

değerler, normlar) diğer kültürlerle eşit derecede karmaşık bir şey olarak deneyimlediklerini göstermektedir. AB üyesi olmayan ülkelerdeki akranlarına kıyasla davranış, davranışı düzenleyen normlar ve temel değerler açısından farklılıkları biraz daha net bir şekilde

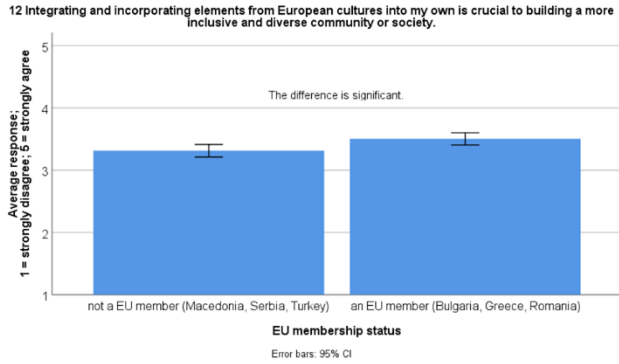
algılamaktadırlar. Ayrıca, değerlerdeki mevcut farklılıkları veya "değer göreceliliğini" biraz daha iyi anladıklarını ve daha fazla takdir ettiklerini göstermektedirler. Başkalarının eylemlerini olumsuz olarak değerlendirirken, olumsuz olarak değerlendirdikleri kişi veya grubun da kendileri kadar karmaşık olduğu konusunda biraz daha net bir fikre sahiptirler. Başka bir kültürün bakış açısından olumsuz olarak değerlendirilen farklılıkların olumlu olarak değerlendirilebileceğini ve bunun da meşru ve anlaşılabilir bir pozisyon olduğunu doğal olarak anlarlar. Son olarak, değer göreceliliği pozisyonunu kabul etmenin bir sonucu olan "etik

felç" olgusuyla daha az karşılaşmaktadırlar.

3.2.2.5 Adaptasyon Aşaması

Bağımlı değişkenler No. 11 ve No. 12 için elde edilen veriler (sağdaki ve aşağıdaki grafiklere bakınız), AB ülkelerinden katılımcıların diğer kültürel çerçevelerin çeşitlilik özelliğini anlama konusunda üstün olduklarını göstermektedir. AB üyesi olmayan ülkelerden gelen akranlarına kıyasla

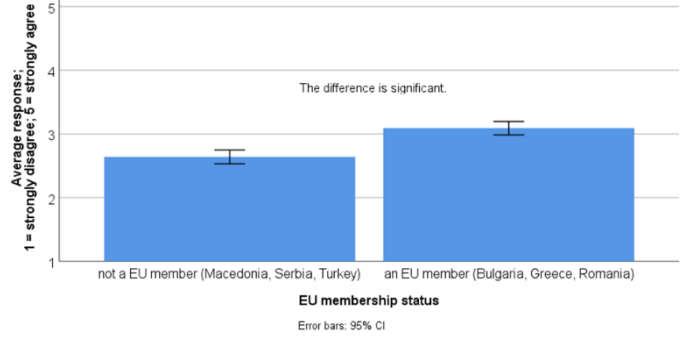

Ayrıca, bu süreçte empati yeteneği, yani bir başkasının dünya görüşünü anlama, kendi kültürel kimliklerine uygun olandan farklı bir durumu deneyimleme yeteneği kazanmışlardır. Ve son olarak, AB üyesi olmayan ülkelerden gelen akranlarına kıyasla daha büyük ölçüde çoklu kültürel çerçevelere güvenebilirler.

3.2.2.6 Entegrasyon Aşaması

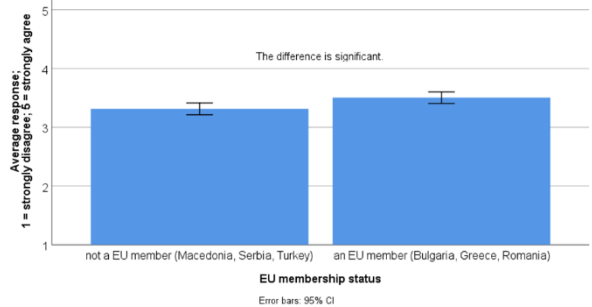
Bağımlı değişkenler No. 12, No. 13, No. 14, No. 15 ve No. 16 için elde edilen veriler (sağdaki ve aşağıdaki grafiklere bakınız), AB ülkelerinden katılımcıların Sırbistan, Kuzey Makedonya ve Türkiye'den akranlarından daha fazla çeşitli kültürel perspektifleri bir araya getirmeye çalıştıklarını göstermektedir.

11 In my interactions with people from Bulgarian, Greek, Macedonian, Romanian, Serbian, and Turkish cultures (each partner will remove their nation's name from the list here), I tend to adapt my behaviour or communication style to fit in with these cultures by avoiding my cultural practices and expectations.

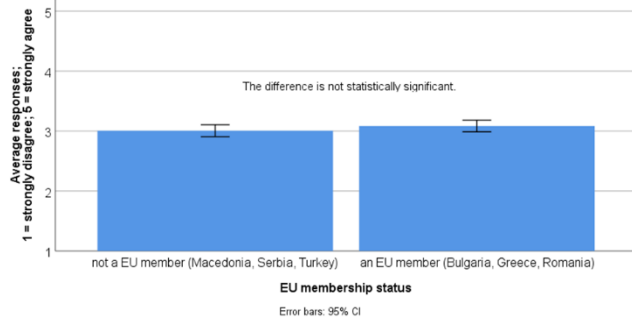
önemli ölçüde daha fazla, farklı kültürel kökenlere sahip insanlarla etkileşim yetkinliklerinin geliştirildiği süreçlere dahil olmuşlardır. Bu karmaşık süreçte, farklı dünya görüşleriyle daha uyumlu olan ve kişisel davranış repertuarlarına eklenen yeni davranış biçimlerini öğrenmişlerdir.

12 Integrating and incorporating elements from European cultures into my own is crucial to building a more inclusive and diverse community or society.

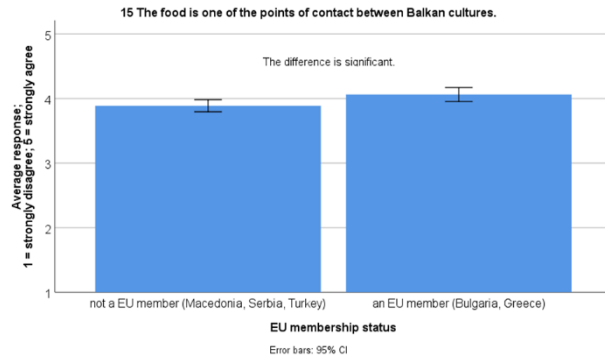

Bu, yaşam boyunca edindikleri deneyimlerle bağlantılı olarak kendi kimliklerini sürekli

13 Since Bulgarian, Greek, Macedonian, Romanian, Serbian, and Turkish cultures intersect and influence each other in terms of language, customs, traditions, and values, I try to integrate aspects of these cultures into my own.

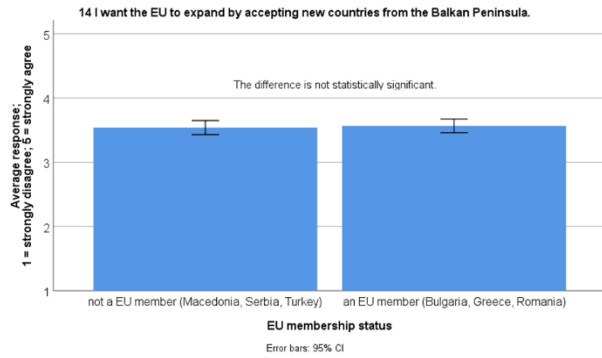

anlamına gelir. Bu durum, Bulgaristan, Romanya ve Yunanistan'dan katılımcıların kendi gelişimlerini "yabancı olduğu herhangi bir kültüre ait olmama" olarak tanımlanabilecek bir kültürel gelişim

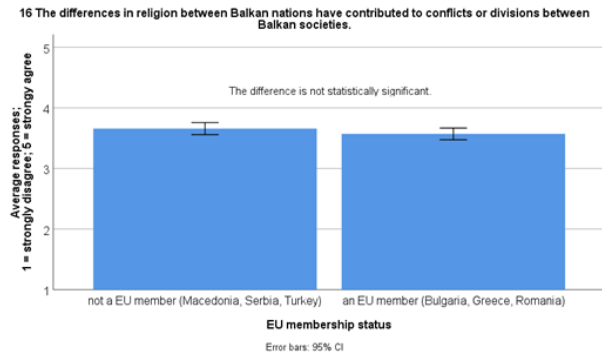

Burada ayrıca 15 numaralı bağımlı değişkene ilişkin verilerin Romanya'daki katılımcıların yanıtlarını içermediği (Ankete girilmemiştir) ve 16 numaralı bağımlı değişken ile iki ana katılımcı grubunun "etnosentrik-etnorelatif" sürekliliği üzerindeki önceki konumlarını değiştirdikleri sonuçlar elde ettiğimiz vurgulanmalıdır.

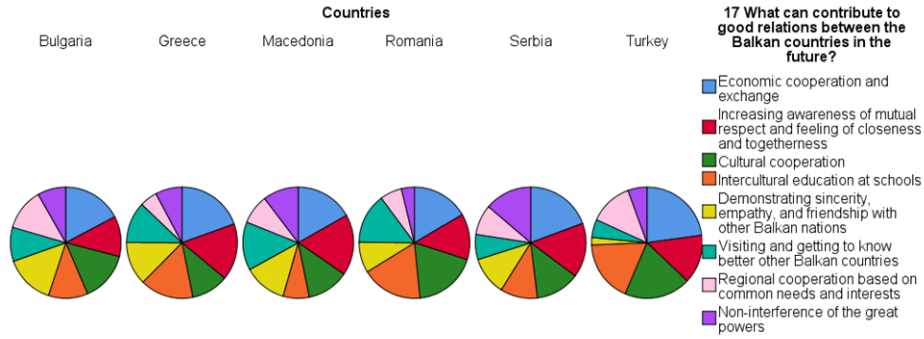
sorgulamayı içerir. Böyle bir durumda, farklı durumlara ve dünya görüşlerine farklı kültürel çerçevelerden bakma becerisini büyük ölçüde geliştirirler. Bu, koşullara bağlı olarak bir kültürel bağlamdan diğerine geçebilecekleri

durumuna ulaşmaya yönelmek için çok daha güçlü teşviklere sahip oldukları anlamına gelmektedir. Bu duruma ulaşmak, gerçek bir kültürlerarası arabuluculuk ve farklı kültürlerin şekillendirdiği dünya görüşleriyle hareket etme imkanı sağlar.

3.2.3 Devlet aidiyeti ve AB üyeliği konusunda kültürlerarası duyarlılık

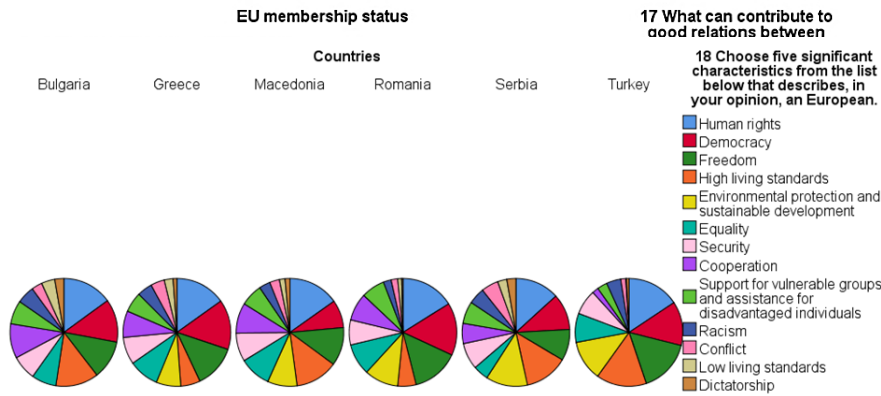
Bağımlı değişkenler
No. 17, No. 18 ve No.
19 için elde edilen
veriler, Bennett'in
modelinin
Entegrasyon
Aşaması
perspektifinden

katılımcıların kültürlerarası duyarlılıklarının özelliklerine/farklılıklarına ışık tutmaktadır. Bağımlı değişken No. 17 için elde edilen verilerin devlet aidiyeti perspektifinden analizi (yukarıdaki diyagrama bakınız), tüm katılımcı gruplarında Ekonomik İşbirliği ve Değişim faktörünün baskın (Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan ve Türkiye) veya gelecekte Balkanlar'da iyi devletlerarası ilişkiler kurmak için en önemli faktörlerden biri (Romanya, Kuzey Makedonya) olarak kabul edildiğini göstermektedir. Karşılıklı saygı, yakınlık ve birliktelik hissine ilişkin farkındalığın artırılması faktörünün katkısı da kilit faktörlerden biri olarak kabul edilmekte ve Kuzey Makedonya'dan katılımcılar bunu en önemli faktör olarak görmektedir. Kültürel işbirliği faktörü Romanya'dan katılımcılar tarafından en önemli faktör olarak kabul edilirken, diğer tüm katılımcı grupları bunu en önemli faktörlerden biri olarak görmektedir. Okullarda kültürlerarası eğitim de başta Türkiye ve Romanya'dan katılımcılar olmak üzere tüm katılımcı grupları tarafından gelecekte Balkanlar'da iyi devletlerarası ilişkiler kurulmasında bir faktör olarak yüksek oranda değerlendirilmektedir. Diğer Balkan uluslarıyla samimiyet, empati ve dostluk gösterme faktörü, neredeyse tüm katılımcı grupları tarafından Balkanlar'da iyi devletlerarası ilişkiler kurmak için çok önemli faktörlerden biri olarak kabul

edilmektedir. Büyük güçlerin müdahalesinin olmaması faktörü Sırbistan ve Kuzey Makedonya'dan katılımcılar tarafından, ancak önemli ölçüde Bulgaristan ve Yunanistan'dan katılımcılar tarafından da Balkan ülkeleri arasında gelecekteki ilişkiler için en önemli faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir. Ortak ihtiyaç ve çıkarlara dayalı bölgesel birliktelik faktörünün önemi Türkiye ve Bulgaristan'dan katılımcılar tarafından yüksek oranda değerlendirilirken, diğer katılımcılar da bunu ortak bir gelecek için önemli faktörlerden biri olarak görmektedir. Diğer Balkan ülkelerini ziyaret etme ve daha yakından tanıma faktörü Romanya ve Kuzey Makedonya'dan katılımcılar için en önemli faktör iken, bunu Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan ve Türkiye'den katılımcılar takip etmektedir.

Bağımlı değişken No. 17 için elde edilen verilerin analizi AB üyeliği perspektifinden bakıldığında (aşağıdaki grafiğe bakınız), ortak bir geleceğin altı faktörünün - (1) Ekonomik işbirliği ve değişim; (2) Karşılıklı saygı bilincinin ve yakınlık ve beraberlik duygusunun artırılması; (3) Kültürel işbirliği; (4) Okullarda kültürlerarası eğitim; (5) Diğer Balkan uluslarıyla samimiyet, empati ve dostluk gösterilmesi ve (6) Diğer Balkan ülkelerini ziyaret etmek ve daha yakından tanımak, her iki katılımcı grubu için de tam olarak aynı önem sırasına sahip olduğunu göstermektedir. Bu, ilgili ülkelerden gençlerin kültürlerarası duyarlılığını, kültürlerarası iletişimin kalitesini vb. artırmayı amaçlayan ortak faaliyetler geliştirmek için mükemmel bir temel sağlar.

Devlet aidiyeti perspektifinden 18 numaralı bağımlı değişken için elde edilen verilerin analizi (aşağıdaki grafiğe bakınız), neredeyse tüm katılımcı gruplarının değerlendirmesine göre insan

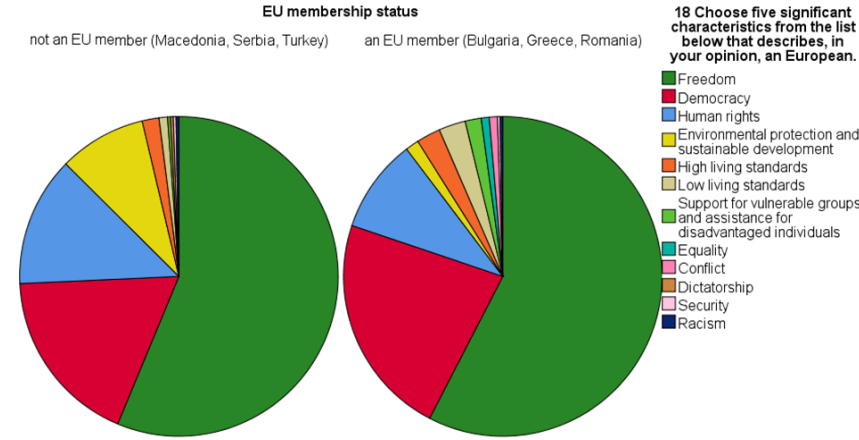

hakları, demokrasi, özgürlük, yüksek yaşam standardı ve çevrenin korunmasına yönelik yönelimin bir Avrupalıyı en iyi şekilde tanımladığını göstermektedir. Romanya (eşitlik kavramına yaşam standardı kavramının önünde değer vermektedirler), Yunanistan (eşitlik ve

işbirliği kavramlarına yaşam standardı ve çevre koruma kavramlarının önünde değer

vermektedirler) ve Bulgaristan'dan (işbirliği kavramına çevre koruma kavramının önünde değer vermektedirler) katılımcılar arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır.

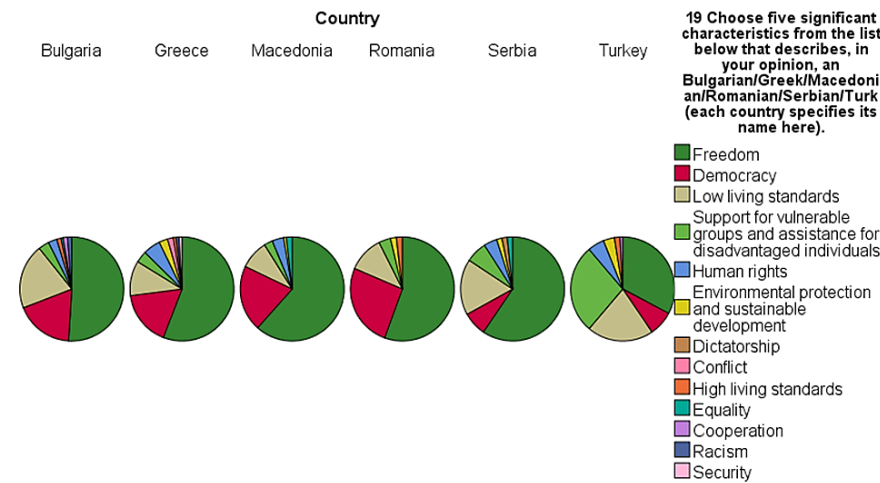
AB üyeliği perspektifinden 18 numaralı bağımlı değişken için elde edilen verilerin analizi

(soldaki grafiğe bakınız), seçilen beş özelliğten dördünün (özgürlük, demokrasi, insan hakları ve yüksek yaşam standardı) her iki katılımcı grubu tarafından bir Avrupalıyı tanımlamak için tam olarak aynı önem düzeyine sahip olduğunu göstermektedir. Fark sadece beşinci özelliğin

seçiminde ortaya çıkmaktadır; AB üyesi olmayan ülkelerden katılımcılar beşinci özellik olarak yüksek yaşam standardını seçerken, AB ülkelerinden katılımcılar sosyal açıdan savunmasız kişilerle ilgilenmeyi seçmiştir.

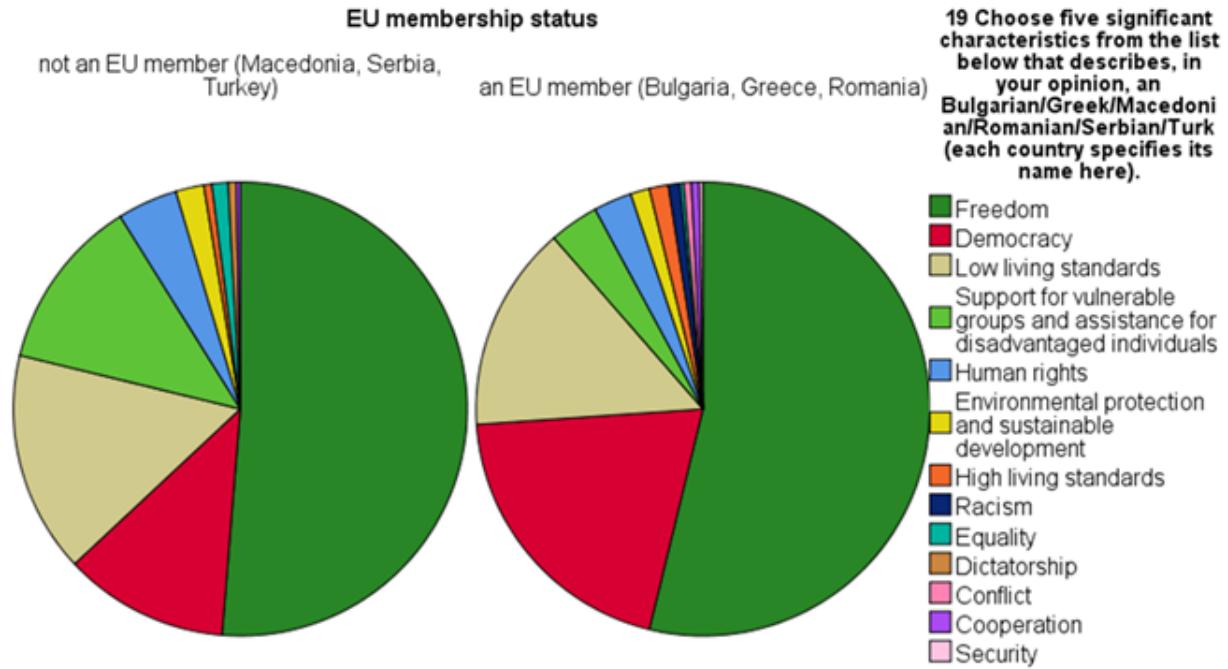
Bağımlı değişken No. 19 için elde edilen verilerin devlet aidiyeti perspektifinden analizi (aşağıdaki grafiğe bakınız), her bir katılımcı grubunun değerlendirmesine göre özgürlük idealinin en önemli ulusal özelliği oluşturduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, özgürlük ideali Sırbistan ve Kuzey Makedonya, Yunanistan ve Romanya'dan katılımcılar tarafından ulusal bir özellik olarak en güçlü şekilde vurgulanırken, bunu Bulgaristan ve Türkiye takip etmektedir. Bu özelliğe ek olarak, demokrasi ve düşük yaşam standardı da her bir katılımcı grubunun seçtiği ulusal özellikleri temsil etmektedir. Son iki ulusal özelliğin seçiminde katılımcılar arasında oldukça az farklılık bulunmaktadır. Türkiye'den katılımcılar için bunlar,

savunmasızlara yönelik bakım ve insan hakları; Sırbistan'dan katılımcılar için insan hakları ve çevrenin korunması; Romanya'dan katılımcılar için insan hakları ve çevrenin korunması; Makedonya'dan katılımcılar için savunmasızlara yönelik

bakım ve insan hakları; Yunanistan'dan katılımcılar için savunmasızlara yönelik bakım ve insan hakları; Bulgaristan'dan katılımcılar için savunmasızlara yönelik bakım ve insan haklarıdır.

Bağımlı değişken No. 19 için elde edilen verilerin AB üyeliği perspektifinden analizi, her iki gruptan katılımcıların ulusal özellik tercihlerinin tamamen aynı olduğunu göstermektedir: (1) özgürlük; (2) demokrasi; (3) savunmasızlara özen; (4) düşük yaşam standardı; ve (5) insan hakları. Özgürlük idealinin her iki grupta da baskın özellik olduğu notu ile birlikte, belirli ulusal belirleyicilerin vurgulanmasında farklılıklar mevcuttur.

BULGULAR VE ÖNERİLER

Katılımcı ülkeler arasında nefret ve bölünmeye yol açan temel sorun alanlarının analizine ve kendi ülkelerini yücelten ve diğerlerini küçümseyen mitolojilerin temsiline dayanarak aşağıdakiler söylenebilir:

1. Okul, katılımcı ülkelerin her birinin mevcut değer-normatif yapısının ilkelerine göre gençlerin sosyalleşme sürecindeki kilit faktörlerden biridir. Bu şemsiye, ulusal çerçevedeki değişimlerin yapısına ve dinamiklerine bağlı olarak, okulun gençlerin ilgili kültürel farklılıkları algılamalarını ve deneyimlemelerini sağlamaya yönelik katkısı da değişmektedir. Daha kapalı ya da daha açık sosyal sistemler içinde işlev gören okulun kendisinin de bireyi çevreden gelen kültürel farklılıklara "kapatan" ya da "açan" bir faktör haline geldiği açıktır. Katılımcı ülkelerin her birinin temel sisteminde kilit yerlerden birini işgal eden tarih müfredatlarının analizi, ortak noktalarının ulus kavramına açık bir vurgu olduğunu göstermektedir. "Etnosentriklik-etnorelativite" sürekliliği üzerindeki konumları bakımından aralarında belirli farklılıklar vardır. Bu anlamda, Türkiye Cumhuriyeti'ndeki okulun "baskın etnosentrik" olarak nitelendirilebilecek konuma en yakın olduğu söylenebilir. Bu pozisyonla ilişkili olarak, en uzak ("en etnik-göreceli") okul, söz konusu süreklilik üzerinde iyi bir etnik-göreceli pozisyonla karakterize edilen Romanya Cumhuriyeti'ndeki okuldur. Diğer katılımcı ülkelerden okullar bu alan içerisinde yer almaktadır. Türkiye'deki okula en yakın konumda Yunanistan'daki okul yer alırken, onu Sırbistan ve Kuzey Makedonya'daki okullar takip etmekte, Bulgaristan'daki okul ise Romanya'daki okula en yakın konumda bulunmaktadır.

2. Gençlerle yapılan atölye çalışmalarında elde edilen verilerin analizi, bu etkinliklere katılanların, tüm ulusal varyantlarda, net bir ulusal bilince sahip olduklarını göstermiştir. Bunu çeşitli şekillerde göstermişlerdir: Ulusal tarihin yer-zaman sürekliliğinin inşa edildiği olayların dahil edilmesi; aynı "vaat edilen yerleri", aynı topluluk kahramanlarını tanımlayarak karşılıklı bağ kurma. Dünyaya bakışlarını görselleştirme biçimleriyle, uluslarına aidiyet duygusu, ulusal tarih ve kültür hakkında imrenilecek bir bilgi, ulusal özellikler hakkında bilgi ve ulusal refaha yönelik bir yönelim ortaya koydular. Aynı zamanda, ulusal, Balkan ve Avrupa kimliğini net bir şekilde ayırt etmektedirler. Bu kimliklerin görselleştirilmiş temsillerine daha yakından bakıldığında, "ulusal gözlüklerin" Türkiye'den atölye katılımcıları arasında "en yüksek diyoptriye" sahip olduğu görülmektedir. Katılımcılar ayrıca Kiril alfabesinin Balkanlar'da ortaya çıkışını bu bölgelerdeki tarihsel konumlarıyla ilişkilendirmişlerdir. Yunanistan'dan gelen gençler arasında da "ulusal gözlük" biraz daha az, ancak yine de diğerlerinden daha fazla mevcut. Tarihe bakarken "Avrupa gözlüğü" Kuzey Makedonya ve Sırbistan'dan katılımcılar tarafından biraz daha fazla, Bulgaristan ve Romanya'dan katılımcılar tarafından ise önemli ölçüde daha fazla kullanılmaktadır.

3. "Önlenebilecek her şeyin bir bütünü olarak" tarih üzerine denemenin analizi, gençlerin kültürel farklılıklarının bir tür gelişim kaynağını temsil ettiğini göstermektedir. Yaratıcısının değer pozisyonu söz konusu olduğunda, "Tarihi yeniden yaz" konulu her deneme barış, hakikat, adalet, sorumluluk, diyalog, karşılıklı saygı, bilgi ve argümanların otoritesi vb. konuları ön plana çıkarmaktadır. Böyle bir değer pozisyonunun özel değeri, komşularla ilgili mevcut yabancı düşmanı önyargılar ve stereotipler şeklindeki zorluklarla yüzleşmek için öz motivasyon sağlamasıdır. Böyle bir

duruş sergilemede Sırbistan, Romanya ve Yunanistan'dan gençler en ileri gitmişlerdir, ancak onlara diğer katılımcı ülkelerden gençler de katılmıştır.

4. Tarih ve edebiyat alanlarında öğretmenlerle yapılan görüşmelerin sonuçlarının analizi, elde edilen yanıtların, komşularla ilgili yabancı düşmanı önyargıları ve klişeleri bastırmanın, ortadan kaldırmanın ve aşmanın bir yolu olarak kültürlerarası duyarlılığı geliştirmeye yönelik çözümlere işaret etmekten ziyade yeni temel sorulara yol açtığını göstermektedir. Her şeyin temelinde, gençlerin ne kadar okudukları, ulusal ve genel tarih hakkında ne kadar bilgi sahibi oldukları ve geçmişi öğrenmeye ne kadar ilgi duydukları konusunda öğretmenlerin ve gençlerin algılarındaki tutarsızlık yatmaktadır. Öğretmenler, gençlerin tarihe ve tarihi bilimsel temelli bir şekilde öğrenmeye yeterince ilgi duymadıklarını, internet, sosyal ağlar ve medya aracılığıyla daha fazla bilgi sahibi olduklarını düşünmektedir. Ancak aslında gençler, bugün içinde yaşadıkları zamanı ve hangi yönde ilerlemeleri gerektiğini anlamak için tarihte gerçekten neler olduğunu öğrenmeye büyük ilgi gösteriyorlar. Bu durum en çok Sırbistan örneğinde dile getirilmiş olmakla birlikte, diğer tüm katılımcı ülkelerde de az ya da çok mevcuttur. Gençlerin sosyal medyanın etkisine nesnel olarak büyük ölçüde maruz kalması ve gençlerin kültürlerarası duyarlılığının geliştirilmesinde aileye büyük sorumluluk düşmesi, hiçbir şekilde okulların ve öğretmenlerin, gençlerin ilgili kültürel farklılıklarla yeterince yüzleşmesine yeterince katkıda bulunmamaları için bir mazerete dönüşmemelidir.

5. "Ben ve Avrupa" anketinin uygulanmasına proje ortakları olan 6 ülkeden 718 katılımcı dahil olmuştur: Bulgaristan Cumhuriyeti'nden 149 katılımcı; Sırbistan Cumhuriyeti'nden 121 katılımcı; Türkiye Cumhuriyeti'nden 116 katılımcı; Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nden 113 katılımcı; Yunanistan Cumhuriyeti'nden 111 katılımcı; Romanya Cumhuriyeti'nden 108 katılımcı. Çalışmaya 427 kadın (%59,4), 274 erkek (%38,16) ve kendini beyan etmeyen 15 kişi (%2,37) katılmıştır. Toplam katılımcı sayısının 384'ü veya %53,48'i 19-30 yaş arası gençlerden (öğrenciler), 334'ü veya %40,68'i ise 14-18 yaş arası gençlerden (öğrenciler) oluşmaktadır. Katılımcılar, Bennett'in Kültürlerarası Duyarlılığın Gelişimsel Modeline dayanan ve 19 bağımlı değişken çerçevesinde tematik olarak geliştirilen 19 soruyu yanıtlamıştır.

6. Elde edilen verilerin analizi ve sonuçların yorumlanması, konunun (1) katılımcının ülkeye olan bağlılığına, (2) katılımcının AB'ye olan bağlılığına ve (3) katılımcının ülkeye ve AB'ye olan bağlılığına göre ele alındığı 3 analitik-yorumlayıcı bölüm çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Anket sırasında, elde edilen sonuçların niteliği üzerinde önemli bir etkisi olmadığı değerlendirilen bazı tutarsızlıklar dile getirilmiştir.

7. Bölüm II.1'de ele alınan araştırma sonuçları. Kültürlerarası Duyarlılık, ülke aidiyeti ile ilgili olarak aşağıdakileri göstermektedir:

- İnkâr aşaması şu şekilde karakterize edilmektedir: a) Romanya'dan katılımcıların "etnosentrik-etnorelatif" (EER) sürekliliğinde iyi bir konumda olması; b) diğer tüm katılımcı gruplarının EER'de yetersiz bir konumda olması; c) en iyi konumdaki (Romanya) ve en son konumdaki (Türkiye) katılımcı grubu arasında önemli bir farkın bulunması.
- Savunma aşaması şu özelliklerle karakterize edilmektedir: a) Bulgaristan, Romanya ve Türkiye'den katılımcıların EER konusunda iyi bir konumda olması; b) Yunanistan, Sırbistan ve Kuzey Makedonya'dan katılımcıların EER konusunda kötü bir konumda olması; c) En iyi

konumdaki (Romanya) ve en son konumdaki (Kuzey Makedonya) katılımcı grubu arasında büyük bir farkın bulunması.

- Minimizasyon aşaması şu şekilde karakterize edilmektedir: a) Romanya, Yunanistan ve Kuzey Makedonya'dan katılımcıların EER'deki iyi konumu; b) Sırbistan, Türkiye ve Bulgaristan'dan katılımcıların EER'deki kötü konumu; c) En iyi konumdaki (Yunanistan) ve en son konumdaki (Türkiye) katılımcı grubu arasında önemli bir farkın varlığı.
- Kabul aşaması şu şekilde karakterize edilmektedir: a) Türkiye, Romanya, Bulgaristan ve Yunanistan'dan katılımcıların EER konusundaki iyi konumu; b) Kuzey Makedonya ve Sırbistan'dan katılımcıların EER konusundaki kötü konumu; c) en iyi konumdaki (Romanya, Yunanistan) ve en son konumdaki (Kuzey Makedonya) katılımcı grubu arasında küçük bir fark.
- Adaptasyon aşaması şu şekilde karakterize edilmektedir: a) Romanya'dan katılımcıların EER konusundaki iyi konumu; b) diğer tüm katılımcı gruplarının EER konusundaki kararsız konumu.
- Entegrasyon aşaması: a) Romanya'dan katılımcıların EER konusundaki iyi pozisyonu; b) Türkiye'den katılımcıların EVA konusundaki zayıf pozisyonu; c) Kuzey Makedonya, Bulgaristan, Sırbistan ve Türkiye'nin EER konusundaki kararsız pozisyonları ile karakterize edilmektedir.

8. Bölüm III.2'de ele alınan araştırma sonuçları. AB üyeliğine ilişkin Kültürlerarası Duyarlılık, AB ülkelerinden gelen katılımcı grubunun kültürlerarası duyarlılığın tüm gelişim aşamalarında "Etnosentrik-Dışlayıcı" sürekliliğinde iyi bir pozisyon aldığını, yani AB üyesi olmayan ülkelere gelen katılımcı grubunun bu süreklilikte zayıf bir pozisyon aldığını göstermektedir.

9. Bölüm II.3'te ele alınan araştırma sonuçları. Kültürlerarası Duyarlılık hem ülkeye hem de AB'ye bağlılıkla ilgili olarak şunu göstermektedir:

- Gelecekte iyi devletlerarası ilişkiler kurmanın temel faktörleri konusunda tüm katılımcı grupları arasında (ülke aidiyetine bağlı olarak) yüksek derecede bir mutabakat bulunmaktadır;
- Gelecekte iyi devletlerarası ilişkiler kurmak için temel faktörlerin önemini değerlendirilmesi açısından bile AB ülkelerinden katılımcı grubu ile AB üyesi olmayan ülkelere gelen katılımcı grubu arasında tam bir mutabakat vardır;
- Katılımcıların tüm grupları arasında (ülke aidiyetine göre) bir Avrupalıyı en iyi neyin tanımladığı (insan hakları, demokrasi, özgürlük, yüksek yaşam standardı ve çevrenin korunmasına yönelik yönelim) konusunda yüksek derecede fikir birliği vardır;
- AB ülkelerinden gelen katılımcı grubu ile AB üyesi olmayan ülkelere gelen katılımcı grubu arasında bir Avrupalının seçilen 5 temel özelliğinden 4'ü (insan haklarına yönelim, demokrasi, özgürlük, yüksek yaşam standardı) konusunda yüksek derecede bir mutabakat vardır;
- Ulusal özellikleri tanımlayan 5 maddeden 3'ü (özgürlük, demokrasi, düşük yaşam standardı) konusunda tüm katılımcı grupları arasında (ülke aidiyetine göre) yüksek derecede bir mutabakat vardır;

- AB ülkelerinden ankete katılanlar ile AB üyesi olmayan ülkelerden ankete katılanlar arasında 5 tanımlayıcı ulusal özellik (özgürlük, demokrasi, savunmasızların gözetilmesi, düşük yaşam standartları ve insan hakları) konusunda tam bir mutabakat vardır.

Bulgaristan, Türkiye, Romanya, Kuzey Makedonya, Yunanistan ve Sırbistan'dan gençlerin kültürlerarası duyarlılığını geliştirmek amacıyla literatür taraması analizinin yanı sıra makalelerin analizi ve "Ben ve Avrupa" anketine göre yapılan araştırmanın sonuçlarına ve önceki bulgulara dayanarak aşağıdakiler TAVSİYE EDİLMEKTEDİR:

I. Tarih müfredatı söz konusu olduğunda, katılımcı ülkelerdeki eğitim yetkililerinin ve ilgili tüm eğitim aktörlerinin şunu akıllarında tutmaları gerekmektedir:

- Tarih ders kitaplarında Balkan komşularına ilişkin olumsuz imgeler, klişeleri güçlendirdiği ve milliyetçi duyguları teşvik ettiği için bölgedeki gerilim ve çatışmalara katkıda bulunabilir;
- Tarih müfredatında etnosentrik içeriğin aşırı vurgulanması ve genel olarak "etnosentrik-etnorelatif" sürekliliğinde bir dengesizlik yaratılması, kullanıcıları kültürel ve entelektüel başarılar gibi tarihsel süreçlerin diğer önemli yönleri hakkında bilgi edinme fırsatından mahrum bırakmaktadır
- Milliyetçi ve vatansever tarih görüşünün aşırı vurgulanması, kişinin diğer kültürlerle karşı kendi üstünlüğünü hissetmesine ve diğer etnik grupların dışlanmasına yol açabilir.
- 21'inci yüzyılın tarihsel bilincinden kopuş, tarihin dramatik bir ölçekte tekrarlanmasına yol açabilir.

II. Uluslar arası nefret ve bölünmelere yol açan temel sorun alanlarının incelenmesinde koordineli, çok uluslu, interaktif ve yenilikçi bir yaklaşımın uygulanmasının sonuçları, Balkanlar'daki eğitim yetkililerinin daha iyi karşılıklı işbirliğine ve her şeyden önce tarih müfredatının geliştirilmesinin tüm aşamalarında daha iyi koordinasyona ihtiyaç duyulduğuna işaret etmektedir. Gençlerin başarılı kültürlerarası etkileşimi ve eğitim yetkililerinin temsilcilerinin başarılı kültürlerarası etkileşimi, birleştirilmiş mahkemeler yasasına göre işlemektedir. Her ikisi de karşılıklılık, karşılıklı zenginleşme süreci ve kişinin kendi değer ve normlarını eleştirel bir şekilde gözden geçirmesi anlamına gelir.

III. Bulgaristan, Sırbistan, Türkiye, Romanya, Yunanistan ve Kuzey Makedonya'dan gelen gençler arasında ilgili kültürel farklılıkları algılama becerisinin geliştirilmesi ve kültürel farklılıklara yönelik olumlu duyguların geliştirilmesi, kültürlerarasılık ilkelerinin kapsamlı ve tutarlı bir şekilde uygulanmasıyla kolaylaştırılmalıdır:

- Başkalarına karşı açıklık;
- Çeşitliliğe saygı;
- Karşılıklı anlayış;
- Hoşgörü;
- Diğer kültürlerin takdir edilmesi;
- Eşit fırsatların sağlanması ve
- Ayrımcılıkla mücadele.

IV. Öğrencilerin çevrelerindeki dünya ile etkileşim ve iletişim kurma kapasitelerinin teşvik edilmesi ve geliştirilmesi aşağıdaki eğitim yaklaşımları uygulanarak sağlanmalıdır:

- Karşılıklı güven ve saygı oluşturmak;
- Kültürlerarası duyarlılığın geliştirilmesinde bir başlangıç noktası olarak kişinin kendi kimliğini deneyimlemesi;
- Farklı dünya görüşleri içinde hareket etmek;
- "Öteki "ni anlayışın merkezine yerleştirmek;
- Sürekli değişim deneyimini yaşamak;
- Bilgi, duygu ve davranışların kapsamlı bir şekilde dahil edilmesi;
- Çatışmanın bize açtığı yapıcı unsurları ve fırsatları araştırmak.

V. Bennett'in kültürlerarası duyarlılık geliştirme modeli, insanların doğal olarak farklı yaşam biçimleri, gelenekler ve dünya görüşleri geliştirdikleri ve insan yaşamının bu çeşitliliğinin bizi zenginleştirdiği fikrine duyarlı olmamızı sağlayan eğitim müdahalelerini düşünmek için temel destek olmalıdır. Bu temelde, kültürlerarası eğitim teşvik etmeyi ve geliştirmeyi amaçlamalıdır:

- Modern toplumdaki kültürlerin daha iyi anlaşılması
- Farklı kültürlerden insanlar arasında iletişim kurma becerisinin artması
- Toplumdaki kültürel farklılıklara karşı çok daha esnek bir tutum
- İnsanların diğer kültürel kökenlerden gelen insanlarla aktif olarak sosyal etkileşime girmeye daha hazır olması ve insan doğasının temel özelliklerinin ortak bir şey olarak kabul edilmesi.

VI. Bu araştırmanın sonuçlarına dayanan kültürlerarası eğitim müdahalesi, Bennett'in modelinin her bir basamağı boyunca evrimleşirken meydana gelen değişiklikleri sağlamalıdır:

(1) İnkârdan savunmaya: Kişi kültürler arasındaki farklılıkların farkına varır.

(2) Savunmadan minimize etmeye: Olumsuz yargılar bastırılır ve kişi kültürler arasındaki benzerliklerle tanışılır.

(3) Minimize etmekten kabullenmeye: Kişi kültürlerarası farklılıkların önemini fark eder.

(4) Kabullenmeden adaptasyona: Başka bir kültürün araştırılması ve keşfi başlıyor

(5) Adaptasyondan entegrasyona: Kişi başka bir kültür için empati geliştirir.

VII. Kullanıcının kültürel farklılıkları fark etme, anlama, takdir etme ve kabul etme motivasyonunu sağlayacak ve kültürlerarası ilişkilerde olumlu sonuçlar elde etme arzusunu ifade edecek yöntemlerin seçimi, oluşturulması ve uyarlanması, ilgili teorik ve metodolojik bilgilere, iyi uygulama örneklerine ve bu araştırmanın bulgularına dayanmalıdır. Bu unsurları kültürlerarası duyarlılık geliştirme perspektifinden kesiktirerek, aşağıdaki unsurları içeren bir eğitim müdahalesi oluşturmak gerekir:

1) Farklılıkların reddedilmesi

- Genel başlangıç pozisyonu - Eğitim katılımcısı herhangi bir adaptasyon olmaksızın her kültürde başarılı olabileceğine inanır.

- Katılımcıların başlangıç pozisyonları: Romanya - gelişimsel hareket; Türkiye, Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan ve Kuzey Makedonya - gelişimsel potansiyel;
- Eğitim müdahalesinin hedefi - Kültürel farklılıklara olan ilgiyi ve kültürel farklılıkların varlığına dair farkındalığı arttırmak.
- Nasıl? Tarih dersleri. Maddi kültür ürünlerini tanımak: müzik, dans, gelenekler, yemekler, geleneksel kostümler, takılar, vb. Diğer kültürleri tasvir eden kitaplar ve filmler. Farklı kültürlerden yazarların eserleri. Katılımcılara başka bir kültür hakkında merak uyandıracak kültüre özgü bilgiler verin.

2) Farklılıkların savunulması

- Genel başlangıç pozisyonu - Bu insanlar neden benim dilimi konuşmuyor? Bu insanlar bizden bir şeyler öğrenebilir!
- Katılımcıların başlangıç pozisyonları - Bulgaristan, Romanya ve Türkiye - gelişimsel hareket; Sırbistan, Kuzey Makedonya ve Yunanistan - gelişimsel potansiyel.
- Eğitim müdahalesi hedefi - Farklılıkları gözlemlerken "biz-onlar" kutuplaşmasının üstesinden gelmek.
- Nasıl? Kültürler arasındaki benzerlikleri ve kültürlerin ortak özelliklerini fark etmek; Kendi kültüründen bireyler ile diğer kültürlerden bireyler arasındaki benzerlikleri fark etmek; Tüm kültürlerde olumlu çağrışım yapan özellikleri vurgulamak; Kendi kültüründen bireyler arasındaki farklılıkları fark etmek; Grup uyumu oluşturmak; İşbirlikçi öğrenme.

3) Farklılıkların en aza indirilmesi

- Genel başlangıç pozisyonu - Kültürden bağımsız olarak, insanlar aynı şeylerle motive olurlar. Hepimiz doğar, yaşar ve ölürüz.
- Katılımcıların başlangıç pozisyonları: Romanya, Yunanistan ve Kuzey Makedonya - Gelişimsel hareket; Sırbistan, Bulgaristan ve Türkiye - Gelişimsel potansiyel.
- Eğitim müdahalesi hedefi - Kültürel farklılıkları fark etmek ve dikkate almak için bir çerçeve oluşturmak (Kişinin kendi normlarını, değerlerini ve temel varsayımlarını daha geniş bir bağlamda ele almak; Normların ve değerlerin evrensel olmadığını, kültürden kültüre değiştiğini fark etmek)
- Nasıl? Kültürel farklılıkların farkında olmanın kültürlerarası iletişim için pratik önemi olduğunun farkına varmak (örneğin, kültürel farklılıkları açıklayan modelleri tanımak). Katılımcıların kültürel öz farkındalık geliştirmeleri ve farklılıkları deneyimlemeleri gerekir. Dinleme becerilerinin geliştirilmesi, açık fikirlilik ve başkalarını doğru algılama yeteneği üzerinde çalışma.

4) Farklılıkların kabul edilmesi

- Genel başlangıç pozisyonu - Ne kadar farklı olursak o kadar iyi! Hepimiz aynı olsaydık sıkıcı olurdu.
- Katılımcıların ilk pozisyonları: Türkiye, Romanya, Bulgaristan ve Yunanistan - gelişimsel hareket; Sırbistan ve Kuzey Makedonya - gelişimsel potansiyel.

- Eğitim müdahalesi hedefleri - farklılıkları analiz etmek için kullanılan kategorilerin karmaşıklığını artırmak; Referans çerçevesini değiştirme becerisini geliştirmek; Empati ve ademi merkezîyetçiliği (merkezden uzaklaşma) teşvik etmek.
- Nasıl? Deneyimsel öğrenme; Rol yapma; Simülasyonlar. Katılımcıların kültüre özgü bilgi edinmesi gerekir. Katılımcılar başkalarının değerlerine ve inançlarına saygı göstermeli ve belirsizliğe karşı toleranslı olmalıdır.
- Zorluk: Kendi kültürünün standartlarını korurken diğer ülkelerdeki belirli kültürel uygulamaların bağlamını ve anlamını anlamak (Kadın hakları).

5) Farklılıklara uyum sağlama

- Genel başlangıç pozisyonu - Kendimi bu kültürün bir üyesi gibi hissetmeye başlıyorum!
- Katılımcıların ilk pozisyonları: Romanya - gelişimsel hareket; Bulgaristan, Yunanistan, Türkiye, Sırbistan ve Kuzey Makedonya - gelişimsel potansiyel.
- Eğitim müdahalesi hedefi - "Başkasının yerine" geçmek.
- Nasıl? Diğer kültürlerden ortaklarla sohbetler. Çok kültürlü grup tartışmaları. Katılımcılar diğer kültürlerle karşı empati kurabilmelidir. Katılımcıların sorunları üstlenme ve çözme becerilerinde ustalaşmaları gerekir. Katılımcıların diğer kültürlerle ilişkilerinde esnekliğe ihtiyaçları vardır.

6) Farklılıkların Entegrasyonu

- Genel başlangıç pozisyonu - Eğer orada işlerin nasıl yürüdüğünü yeterince biliyorsanız, her yer evinizdir. Bildiğim kültürler arasındaki farklılıklar arasında köprü kurduğumda kendimi en rahat hissediyorum.
- Katılımcıların başlangıç pozisyonları: Romanya - Gelişimsel hareket; Türkiye, Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan ve Kuzey Makedonya - Gelişimsel potansiyel.
- Eğitim müdahalesi hedefi - farklı kültürel çerçeveler arasında gezinmek.
- Nasıl? Farklı etik sistemlere aşina olma. Kişinin kendi seçimlerine ve eylemlerine rehberlik edecek bir etik sistem oluşturması.
- Zorluk: İyi kurulmuş bir etik sisteme dayalı olarak farklı kültürel çerçeveler arasında gezinmek.

VIII. Bulgaristan, Türkiye, Yunanistan, Romanya, Sırbistan ve Kuzey Makedonya'dan gençlerin temel değer yönelimleri ve ulusal özellikler konusunda yüksek derecede hemfikir olmalarında yatan kültürlerarası bir eğitim müdahalesi geliştirmek, yani kültürlerarası duyarlılığı teşvik etmek için muazzam gelişim potansiyelinden yararlanmalısınız.